

Onsdagen den
25 maj 1977

Onsdagen den 25 maj

Kl. 10.00

§ 1 Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Motion

1976/77:1671 till socialutskottet

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

§ 3 Granskning av statsrådets tjänsteutövning m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om konstitutionsutskottets betänkande 1976/77:44.

Herr TALMANNEN:

Kammaren återupptar sin överläggning om konstitutionsutskottets betänkande nr 44 med att debattera avsnittet Lokalisering av post- och järnvägsterminal till Solna.

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! Det har fallit på min lott att framföra några synpunkter beträffande reservationen 4 i konstitutionsutskottets betänkande nr 44.

Frågan om lokalisering av en post- och godsterminal till Solna är ingalunda ny, inte ens för riksdagen. Frågan har behandlats i riksdagen flera gånger under de senaste åren. Redan 1966, när riksdagen antog propositionen 99 och godkände avtalet mellan staten och Stockholms stad m. fl. kommuner om överlåtelse av vissa delar av Järvaältet, framgick det av köpeavtalet att avsikten var att förlägga en post- och godsterminal till en viss del av området. Det slogs också fast att "envar kommun" skall medverka dels till skyndsamt erforderlig planläggning av Kronans inom kommunen behållna områden å Järvaältet". Som framgår av det utskottsbetänkande som vi nu behandlar har riksdagen senare vid flera tillfällen behandlat frågan, och långvariga överläggningar har även ägt rum mellan Solna kommun och staten. Terminalfrågan såg också ut att gå mot en välbehövlig lösning i början av 1976.

Under valrörelsen lovade centern att frågan om en post- och godsterminal i Västerjärva, Solna kommun, skulle omprövas. Den 23 oktober 1976 tillkännagav bostadsministern att regeringen hade för avsikt att upphäva den socialdemokratiska regeringens beslut av den 1 april. Sedan fattade regeringen sitt beslut den 11 november utan att ha underrättat riksdagen och utan att de berörda personalorganisationerna getts erforder-

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

derligt tillfälle att yttra sig.

Enligt min mening åsidosatte man företagsnämndsavtalets bestämmelser. I förordningen om företagsnämnder heter det:

”I fråga som är väsentlig för myndigheten eller dess anställda skall samråd och information ske i företagsnämnd för att taga till vara de anställdas erfarenheter och kunskaper och tillgodose deras intresse av insyn i myndighets verksamhet. Särskilt skall beaktas organisatoriska, tekniska och ekonomiska förhållanden, personal- och utbildningsfrågor samt andra förhållanden vilkas belysning är ägnade att främja effektiviteten i arbetet, underlätta samarbetet inom myndigheten, främja jämställdheten mellan könen och öka trivseln på arbetsplatsen.”

Vid handläggningen av denna fråga i oktober 1976 måste företagsnämndskungörelsen ha åsidosatts i flera avseenden. Jag kan bara nämna att man enligt kungörelsen skall främja effektiviteten och trivseln på arbetsplatsen. Den arbetsmiljö som råder vid Stockholm Ban är så dålig, att ett omedelbart tillmötesgående av de anställdas krav på nya och ändamålsenliga lokaler borde vara en naturlig åtgärd.

Terminalen skulle bl. a. kunna lösa de besvärliga arbetsmiljöproblem som personalen har vid den nuvarande post- och godsterminalen. De anställda har under drygt tio års tid genom sina fackliga organisationer krävt åtgärder för att förbättra arbetsmiljön vid postkontoret Stockholm Ban. Genom regeringens beslut i november, tillkännagivet i oktober, åsidosattes personalens rättmätiga krav på inflytande när det gäller att förbättra arbetsmiljön. Det åsidosatte också vad som föreskrives i kungörelsen om företagsnämnder inom statsförvaltningen.

Eftersom riksdagen vid flera tillfällen behandlat frågan om var en framtida post- och godsterminal skulle vara lokaliserad, borde frågan även den här gången ha underställts riksdagen. Så sent som i maj 1975 uttalade sig riksdagen, på förslag av trafikutskottet, för att de anläggningar varom här är fråga skulle bedömas ”som nödvändiga för att de stora trafik- och servicebehov som inom området föreligger skall kunna tillgodoses på ett betryggande sätt. Något annat lämpligt alternativ för lokalisering av anläggningarna har av verken ej heller befunnits föreligga.”

Det hade varit naturligt att regeringen inhämtat riksdagens åsikt i den här frågan när man skulle frångå av riksdagen tidigare fattade beslut.

Sammanfattningsvis måste således regeringens handläggning ifrågasättas på två punkter. Jag syftar för det första på åsidosättandet av gällande företagsnämndsavtal för statsförvaltningen, enligt vilket berörd personal skall ges tillfälle till information och samråd. Detta borde ha varit helt naturligt i en för personalens arbetsmiljö och trivsel så väsentlig fråga.

För det andra syftar jag på att det enligt min mening var fråga om ett åsidosättande av riksdagens tidigare fattade beslut, eftersom frågan förut vid flera tillfällen behandlats av riksdagen, som då ställt sig bakom en placering av berörda anläggningar i Solna.

Jag vill, herr talman, med det anförda yrka bifall till reservationen 4.

I detta anförande instämde herr Mellqvist (s).

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Frågan om lokalisering av post- och järnvägsterminal till Solna skulle nog inte ha lyfts upp till en dechargefråga om det här inte hade gällt en av de största politiska tvistefrågorna i Storstockholmsområdet. Det hindrar inte att frågan är intressant för oss. Den har sitt intresse som ett typexempel på den stora åsiktsskillnad som råder mellan socialdemokratin å ena sidan och de icke-socialistiska partierna å den andra.

Detta är ett exempel på hur en socialdemokratisk regering utnyttjar sin makt att styra och ställa över folkets huvud. Så handlade den förra regeringen i Solnaärendet, och så har det gått till förut här i världen.

Utan några personjämförelser i övrigt – exempelvis med herr Karlsson i Malung – vill jag säga att den socialdemokratiska politiken i Järfältsfrågan påminner om kejsar Napoleon, som under det tidiga 1800-talet försökte förändra Europas karta över folkets huvuden. Det tyckte Europas folk inte om. Napoleon mötte så småningom både sitt Leipzig och sitt Waterloo. På samma sätt har den gamla socialdemokratiska regeringen i Sverige försökt förändra Järfältet över folkets huvuden. Det tyckte folket inte om – den socialdemokratiska regeringen föll.

Som jag sade inledningsvis har Järfältet varit en stor politisk fråga i Stockholmsregionen. Vi minns ett val för många år sedan, 1962, då socialdemokratin gjorde sitt utspel med Järfältet som det stora vallöftet. Det skulle där byggas lägenheter för 160 000 människor på tio år. Järfältet skulle förvandlas till ett trevligt bostadsområde och dessutom behålla många gröna trakter för rekreation. Man skulle starta i stor skala redan 1965.

Här målade man ut löftets land. Om terminaler talade man inte – det kom senare. Först kom planerna på en terminalanläggning för SJ, därefter kom också en postterminal. Om dessa planer, herr Karlsson, stod det inte ett ord i det avtal som herr Karlsson refererade till.

Här vill jag gärna skjuta in en parentetisk bisats: Vi skall inte vara oense i onödan. Jag instämmer helt i uppfattningen att personalen på Stockholms Ban behöver en bättre arbetsplats än vad den nu har.

Men måste denna nya arbetsplats läggas just på Järfältet? Det är ju det som tvisten gäller.

Solna kommun vill inte ha någon terminal på sitt Järfält.

För en kommunalpolitiker från glesbygdernas och arbetslöshetens Norrland – och dit räknar jag också stora delar av Kopparbergs län –, Ove Karlsson, låter det allra först otroligt att en kommun kan tacka nej till en ny stor arbetsplats. Men Solna är ingen glesbygd. Solna har överfull sysselsättning.

Solna är på väg att få dubbelt så många arbetstillfällen som antalet yrkesverksamma i kommunen. Vad Solna behöver är mark för bostäder, mark för rekreation, chansen att skapa en bättre balans och en bättre miljö. I miljöavseende skulle en terminalanläggning på Järfältet bli förödande. Dels skulle den bilda en mäktig barriär som hindrar folket

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

att nå rekreatiomsområdena i norr på ett naturligt sätt, dels skulle man bli störd av den intensiva fordonstrafiken som en terminal medför, med över 1 000 fordonsrörelser per timme.

Det är självklart att en sådan miljöförstöring måste avvisas. Om detta rådde enighet i Solna kommunfullmäktige, över alla partigränser. Och folk i angränsande kommuner stödde Solnas nej. Men i detta läge handlade den socialdemokratiska regeringen snabbt.

Man fattade ett unikt beslut. Den 1 april 1976 beslöt regeringen att med stöd av 27 § byggnadslagen förelägga Solna kommun att senast den 31 december 1976 underställa regeringen stadsplan för postterminal inom berört område i Västerjärva.

För att vi skall få till stånd en analyserande debatt i detta ärende vill jag nu gärna ställa ett par frågor till den socialdemokratiska talesmannen:

Hur går den gamla regeringens beslut ihop med de nyligen fattade besluten om kommunal demokrati, om kommunalt självstyre?

Är ni medvetna om att det i förarbetena till byggnadslagen utsades att 27 § var en undantagsbestämmelse som endast skulle användas när en kommun *försummat* sina skyldigheter? Anser ni att Solna missbrukat sitt stadsplanemonopol? Eller var det så att lex Järva skulle bilda inkörsporten för att sedan kunna tvinga på motsträviga kommuner kärnkraftverk, avfallslager och allsköns miljöbekymmer?

Dessa frågor måste ställas, eftersom ni tagit så illa vid er av den nya regeringens åtgärd att upphäva beslutet från den 1 april 1976. Det är väl ändå när allt kommer omkring detta upphävande av den gamla regeringens beslut som är bakgrunden till att ni nu försöker konstruera en dechargeanmärkning.

Låt oss då se på reservationen. I tredje stycket s. 49 i utskottets betänkande säger reservanterna avslutningsvis: "Enligt utskottet borde riksdagens åsikt om en ändrad lokalisering ha inhämtats."

Detta är en rätt märklig formulering, för av sammanhanget får man intrycket att reservanterna därmed kritiserar den gamla regeringen. Men det var väl inte deras åsikt. Jag fick f. ö. klart för mig av Ove Karlssons inlägg att det inte heller var meningen. Därför borde meningen förmodligen in i nästa stycke, där reservanterna kritiserar vad man kallar "åsi-dosättande av gällande företagsnämndsavtal för statsförvaltningen".

Men vad är det som har hänt? Den nya regeringen har *inte* fattat något beslut om ny lokalisering av post- och järnvägsterminalen. Den har *endast* beslutat upphäva den gamla regeringens tvångsåtgärd mot Solna kommun.

Regeringen har därutöver hemställt att Stockholms läns landstings regionplanenämnd skulle utreda frågan.

Innan man fattade detta regeringsbeslut den 11 november förekom det faktiskt ett sammanträde med personalrepresentanter den 3 november. Detta tycks ha undgått herr Karlsson helt och hållet, trots att det har funnits med i utskottets handlingar.

Av dessa fakta framgår att reservationen har en bräcklig grund. Frågan

är om den har någon grund alls längre.

Man startade ju mycket starkt med den här frågan i utskottet, men undan för undan tycks luften ha gått ur reservanterna, precis som i det bekanta fallet med tyget: det bidde varken rock eller väst; det bidde inte ens en fingertutt! Eller är det måhända så, att man mäter den gamla regeringen med *en* måttstock och den nya regeringen med en *helt annan* måttstock? Då vill jag fråga herr Ove Karlsson: Var finns då den konstitutionella konsekvensen? Man skall väl mäta med samma mått.

Låt oss därför få höra hur den *gamla* regeringen handlade. På vilket sätt gick *den* till riksdagen och begärde dess åsikt om terminallokaliseringar? På vilket sätt skedde informationen till företagsnämnder och anställda om den gamla regeringens beslut i terminalfrågorna? På vilket sätt informerade den berörda parter om att 27 § byggnadslagen skulle utnyttjas?

Jag försäkrar att vi med största spänning emotser svaret på dessa frågor. Kanske kan det kasta något ljus över en av de dunklaste dechargere-servationer som har förekommit på senare år.

I avvaktan på herr Ove Karlssons svar yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Som vi har hört beslöt den socialdemokratiska regeringen den 1 april 1976 att ålägga Solna kommun att upprätta stadsplan för en postterminal. Detta gjorde regeringen tvärtemot en enhällig lokal opinion. Beslutet kritiserades, bl. a. här i riksdagen, på två grunder: dels i den principiella frågan, om staten skall tvinga en kommun att planera för en anläggning som kommunen inte vill ha, dels därför att hänsyn inte hade tagits till miljö- och regionalpolitiska skäl.

Kommunen hade fått stöd av regionplanenämnden, som ställde sig kritisk till lokaliseringen. Kommunens representanter sade, att man inte hade fått del av underlaget för beslutet, och att man inte hade fått veta någonting om vad alternativa lösningar skulle kosta. Man tyckte dessutom i kommunen att staten använde sig av andra påtryckningsmedel. Staten äger nämligen 54 % av marken i Solna kommun. I kommunen upplevde man situationen så, att staten utnyttjade sin starka ställning som fastighetsägare och, när det gällde att granska andra stadsplaner, för att bringa kommunen på knä.

I miljöfrågorna påpekades från kommunens sida stora nackdelar: redan nu har man alltför många arbetsplatser och ett alltför litet antal bostäder. Detta område är lämpat för bostadsbebyggelse. Dessutom skulle det bli ytterligare en hård belastning på en redan pressad trafiksituation – det skulle bli fråga om ett tusental fordonsrörelser per timme, varav 700 i tung trafik – och ett område lika stort som 85 fotbollsplaner skulle planas ut och hårdgöras, med alla de miljöskador som detta skulle innebära, bl. a. stora mängder dagvatten, delvis förorenat. Terminalområdet skulle bli en barriär mellan bostäderna i Solna och de stora grönområdena längre norr ut.

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

Också de fackliga organisationerna i kommunen var emot lokaliseringen, lika entydigt som politikerna. Låt mig citera Solna kommuns fackliga arbetsgrupp (LO): "En flyttning av Norra station med godsterminaler och tillhörande trafikproblem till Solna måste bestämt avvisas av miljöskäl." Solna SACO-förening: "Förläggandet av ytterligare terminaler till Solna bör i största utsträckning undvikas, då härigenom stora områden upptages och tung trafik blir följden." Sveriges kommunaltjänstemannaförbunds avdelning 32 i Solna: "Anläggningen av terminaler bör avvisas." – Det var alltså en mycket klar opinion mot beslutet även på den fackliga sidan; detta sagt med anledning av herr Ove Karlssons här tidigare framförda synpunkter.

Det här beslutet upphävdes av den nya regeringen den 11 november 1976. Man tog, som herr Nordin påpekade, inte ställning till någon lokalisering, utan man bad landstinget utreda frågan ytterligare för att ge möjlighet till en ny prövning. Avsikten var att undersöka om man kunde hitta en lösning som alla berörda – såväl regionen och kommunen som de statliga verken – kunde enas om.

Nu riktar socialdemokraterna kritik mot det nya beslutet. I första hand tar de upp arbetsmiljöfrågorna. Det är riktigt att arbetsmiljön vid posten på Stockholm Ban är otillfredsställande, men frågan måste då ställas: Vem har ansvaret för detta?

Enligt den lösning som den socialdemokratiska regeringen ville driva igenom, skulle en inflyttning i den nya terminalen för postens del kunna ske 1982. Vi vet inte hur stor försening den nya regeringens beslut innebär. Utredningen skall bedrivas så att den är klar under första halvåret 1977, sägs det. Regionplanenämnden kommer, såvitt jag har hört, att få ta ställning till dess förslag den 17 juni. Hur lång tid som behövs för ett nytt bygge någon annanstans vet vi inte heller; det beror på hur omfattande en sådan lösning blir. Vi kan bara konstatera, att vi i dag inte vet om det över huvud taget blir någon försening av postterminalens utflyttning.

I varje fall är det den gamla socialdemokratiska regeringen som har ansvaret för postens arbetsmiljö på Stockholm Ban ända fram till 1982 – dessförinnan har den nya regeringen inget ansvar – för det var ju då posten skulle ha fått flytta ut enligt de tidigare planerna. När man har hållit på och regerat i många år borde man ju ha upptäckt de här arbetsmiljöproblemen, så att de inte från dagens datum skulle få vara i ytterligare fem år, om man tycker att de är så helt otillfredsställande. Det ansvaret kan man inte lasta över på någon annan. Blir det förseningar efter 1982, då är det den nya regeringen som får ta ansvaret för dem.

Det utredningsarbete som nu bedrivs, bekräftar att den nuvarande regeringen fattade ett riktigt beslut. Nya alternativ kommer fram. Enligt vad jag har fått uppgift om prövar man en rad olika lokaliseringar, och det vore konstigt annars. Det som sades i den tidigare diskussionen – att det inte finns någon annan lösning – borde få var och en som studerar den här frågan att bli misstänksam. Man måste fråga sig: Vad hade hänt,

om det här området i Västerjärva inte hade funnits tillgängligt? Hade hela postverksamheten i Stockholm brakat ihop då? Vi fick aldrig några besked om vilka kostnader eller nackdelar som det hade lett till. Men det är klart att någon annan lösning måste finnas, även om den från postens och järnvägens synpunkt är sämre. Vi måste ju också ta hänsyn till andra intressen.

När saken diskuterades här i riksdagen för ett år sedan kunde vi konstatera att SJ:s flyttning från Norra station var det inte någon större brådska med. Det skulle inte förvåna mig, om man kommer att finna att SJ faktiskt kan ligga kvar med sin terminal på Norra station. Enligt de uppgifter jag har fått går det att bygga den s. k. norra länken vid Norra station och ändå avsätta det utrymme som SJ har sagt att man absolut behöver.

Då gäller frågan alltså posten. Det kan inte vara absolut nödvändigt att lägga ihop post- och godsterminalerna. De ligger ju inte ihop i dag, och ändå fungerar postverksamheten hyggligt. Solna hade tidigare föreslagit att SJ-terminalen skulle ligga kvar och att posten skulle flytta till Lundaområdet i Solna. Ett nytt alternativ som kan bli intressant är att lägga postens terminal i det område där de gamla tåghallarna i Tomtebodan nu finns. Jag kan inte för dagen uttala mig mer i detalj om det förslaget, men uppenbart är att det har vissa påtagliga fördelar när det gäller läget. Det ligger nära centrum, nära rangerbangården och nära Norra station.

Mycket pekar alltså på att det alternativ, som jag talade för i en interpellationsdebatt för ett år sedan, är möjligt att förverkliga, nämligen att låta SJ ligga kvar vid Norra station med sin godsterminal och snabbt söka en ny lokalisering för postens terminal. Det är troligt att en sådan bör ligga på norra sidan av staden, men man bör också undersöka om en viss del av verksamheten kan förläggas i södra förorterna, som ju verkligen behöver flera arbetsplatser.

Nu sägs här att regeringen inte skulle ha följt riksdagens beslut från maj 1975. Vad var då riksdagens beslut? Herr Ove Karlsson i Malung citerade litet ofullständigt. Det sägs ingenting i riksdagens beslut om att Solna skall tvingas att göra stadsplan – och regeringen har ju beslutat att Solna inte skall tvingas till detta.

Jag får citera ytterligare ur trafikutskottets betänkande nr 8 år 1975: "Sedan åtskilliga år tillbaka pågår därför ett omfattande och komplicerat utrednings- och förhandlingsarbete för att i samråd med vederbörande regionala och lokala myndigheter m. fl. få till stånd en för de olika parterna så gynnsam lösning som möjligt av frågorna. Det måste enligt utskottets uppfattning få ankomma på de båda verken att fortsätta arbetet härmed" – alltså att i samråd med vederbörande regionala och lokala myndigheter få till stånd en gynnsam lösning för de olika parterna. Det var det man skulle fortsätta med enligt utskottets uttalande, inte att tvinga Solna kommun till en lösning som man där enhälligt var emot.

Utskottet pekade också på att "staten såsom en stor arbetsgivare i

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

regionen har ett ansvar för en förbättrad inomregional balans". Tog man det ansvaret genom att tvinga Solna kommun att bygga en mängd nya arbetsplatser ute i Västerjärva? Det togs naturligtvis ingen som helst hänsyn till den inomregionala balansen när man ville tvinga Solna kommun till detta.

Så sade utskottet slutligen:

"Under hänvisning till det anförda och då utskottet anser det fortsätta utrednings- och förhandlingsarbetet böra avvaktas anser utskottet någon åtgärd från riksdagens sida i frågan i vart fall f. n. ej påkallad."

Men det som den nya regeringen har beslutat är ju att just fortsätta utrednings- och förhandlingsarbetet för att hitta en lösning som de olika parterna kan finna gynnsam – dvs. precis det som trafikutskottet uttalade sig för – i stället för att, som den gamla regeringen gjorde, tvinga igenom en lösning som två av parterna, nämligen kommunen och regionen, icke fann vara gynnsam. Det är den nya regeringen som har följt riksdagens beslut, och det var den gamla regeringen som åsidosatte vad trafikutskottet här har uttalat. Men detta avsnitt av utskottets betänkande citerade inte Ove Karlsson, och det kan jag förstå.

Det sägs också i det avsnitt som Ove Karlsson citerade att verken inte har funnit att något annat lämpligt alternativ föreligger. Men riksdagen har inte uttalat sig i den frågan. Det är klart att om regeringen åtar sig att tvinga igenom det som två verk begär, då anstränger sig inte verken för att hitta någon ny lösning. Men nu är man i färd med att diskutera nya lösningar. Antagligen kommer man att finna att den lösning som verken vill ha, är den från deras synpunkt mest fördelaktiga. Men jag skulle inte bli förvånad om den lösning som man slutligen stannar för – och som alltså tillgodoser såväl kommunala och regionala intressen som postens och järnvägens intressen – också blir fullt acceptabel från verkens synpunkt. Det är min övertygelse att det finns en sådan lösning, och det är bra att regeringen nu har gjort ansträngningar för att snabbt få fram material som kan leda till en samförståndslösning och inte en tvångslösning.

Jag ber att få ansluta mig till utskottsmajoritetens skrivning.

Herr NORLING (s):

Herr talman! Under den korta tid jag har möjlighet att replikera skall jag bara med anledning av den diskussion som drogs upp av herr Nordin säga ett par tre saker.

Det är intressant att lyssna till herr Nordins intresse för att Solna kommun inte skall behöva ha några bekymmer i framtiden med industrier eller industrianläggningar. Det är intressant från många synpunkter, om man beaktar att Solna kommun, som i jämförelse med exempelvis kommuner söder om Stockholm har flera kronor lägre skatt, har ett enda intresse, såvitt blivit bekant, nämligen att bygga bostäder, villor och radhusområden för människor i Botkyrka, Haninge och andra områden som gärna flyttar till ett område, kemiskt – eller näst intill – befriat från

industrianläggningar av olika slag. Här kan man alltså i riksdagen i ett för hela landet så viktigt ärende som frågan om en post- och järnvägs-terminal ändå är pläderna för en uppfattning som till syvende og sist innebär att man går en enda av landets kommuner till mötes till 100 % och inte lägger något som helst ansvar på en specifik kommun.

Vad menar herr Nordin med sitt tal om att den gamla regeringen beslutade över folkets huvuden? Menar herr Nordin med "folkets huvuden" de tusentals anställda vid Stockholm Ban som sedan årtionden tillbaka arbetar under helt vidriga förhållanden, eller menar han med "folkets huvuden" de villaägare i Solna som bara säger nej till en enligt deras mening störande arbetsplats? På den frågan bör riksdagen få ett svar innan denna debatt är slut.

Sedan gjorde herr Nordin en rad andra uttalanden i sitt inlägg som jag inte hinner bemöta, men jag stannar vid ett par.

I en interpellationsdebatt som jag i höstas hade med kommunikationsministern, som är en annan ansvarig minister i detta ärende, ställde jag två frågor som också återkommer i dechargen. Den ena frågan löd: På vilka grunder har regeringen beslutat upphäva tidigare beslut om byggande av post- och godsterminal i Solna? Den andra frågan löd: Vilka diskussioner förde bostadsministern med SJ, postverket och de anställdas organisationer innan man gav offentlighet åt beskedet om att Solna skulle slippa terminalen?

Vilka diskussioner förde man med de anställdas organisationer, med SJ och med postverket innan detta beslut togs? Det är en viktig fråga i dechargedebatten när det gäller hanterandet av företagsnämndsavtalet.

Ytterligare en uppgift, herr talman! Det är om statens eget markområde i Solna kommun som striden står. Det är inte Solna kommuns eller någon annans markområde, utan det är statens mark som det var tänkt att bygga en terminal på för de statliga verken statens järnvägar och postverket.

Solna kommun hölls sannerligen inte utanför denna debatt och diskussion. Redan 1963–1964 gjorde man upp en skiss i regionalplane-kontorets regi. Solna kommun var inblandad och informerad. 1966 kände kommunen till planen på en godsterminal. 1968 lämnades ett statligt betänkande, enligt vilket området föreslogs avsättas för godsterminal. 1969 antog de fem Järvakommunerna en dispositionsplan för Järvafältet. 1973 framlades regionplanen. Solna framförde vissa önskemål. 1974 fastställdes regionplanen av regeringen. Under hela denna behandling gick man Solna kommun till mötes bl. a. genom att området minskades från 180 hektar, som man från början tänkt, till ca 50 hektar. Man drog alltså ner områdets storlek med en tredjedel. Ingenting hjälpte. Kommunen sade nej, och där står vi i dag. De tusentals anställda vid posten och SJ som arbetar under förhållanden som jag inte är mäktig att här beskriva för kammarrens ledamöter skall alltså vänta ytterligare under en oviss tid, innan de får arbetsförhållanden som går att försvara.

Kvar står fortfarande de två frågor som jag ställde i höstas och som

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

rimligtvis borde få ett svar innan denna debatt är slut: På vilka grunder upphävde den nya regeringen det tidigare fattade beslutet? Vilka överläggningar hade bostadsministern med SJ, postverket och de anställdas organisationer – i sistnämnda fall enligt företagsnämndsavtalet – innan beslutet om att upphäva den tidigare regeringens beslut meddelades vid ett valmöte i Solna under valrörelsen?

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! En ny gods- och postterminal måste förläggas till Stockholmsområdet och i anslutning till järnväg. Staten var nu ägare till ett lämpligt markområde, och då det var angeläget att frågan fick en snabb lösning, med anledning av att personalen var i behov av riktiga lokaler, ansåg man att det kunde vara ett lämpligt område att förlägga den till. Något annat område har heller inte kunnat anvisas.

Det blir en försening som går ut över personalen – en hårt drabbad personal – som har arbetat under svåra förhållanden i flera år och som vill ha en bättre arbetsmiljö. Jag måste ställa frågan till herr Nordin: Vilken personal har varit kallad till överläggningar och i vilket sammanhang för att ta ställning till en ny förläggning av en post- och gods-terminal? Vi vet att personalen tidigare har varit med i skilda överläggningar i dessa frågor, men på vilket sätt har den nu varit inkopplad på detta?

Som svar på ett av herr Nordins påståenden om att personalen hade kallats till överläggningarna hänvisar jag bara till vad man skriver i SF:s tidning Statsanställd nr 4 i januari 1977:

”Regeringens handläggning av ärendet har skett på ett sätt som helt strider mot den beslutsprocess som tillämpas i vårt land. Då dessa förhållanden är väl kända av regeringens ledamöter är handläggningen desto mer klandervärd.”

Där har SF:s personal på berörd arbetsplats gjort ett uttalande som helt går emot det beslut som har fattats av regeringen.

Ett tillämpande av 27 § byggnadslagen kan knappast vara ett åsidosättande av vare sig planmonopol eller kommunal självstyrelse. Det måste klart framgå av förarbetena till 27 § och även av utformningen av paragrafen att kommun kan åläggas att vidta erforderliga åtgärder för att upprätta stadsplan för visst område. Vidare kan knappast någon ha varit okunnig om vad staten avsåg att använda berört markområde till. Jag sade tidigare att redan när det s. k. Järvafältsavtalet ingicks – vilket framgår av vad jag hänvisade till när det gäller propositionen 1966:99 mellan staten och berörda kommuner, däribland Solna kommun – behöll staten ett markområde avsett för byggande av en terminal. Kommunerna bör således ha känt till planerna på att de områden som staten behöll skulle användas för terminaländamål. I avtalets 6 § 2 mom. sägs att ”envar kommun skall medverka dels till skyndsamt erforderlig planläggning av Kronans inom kommunen behållna områden på Järvaältet, dels till att dessa områden i samband med blivande utbyggnad erhålla anslutningar

till erforderliga kommunaltekniska anordningar i enlighet med gällande föreskrifter och praxis".

Regeringen lämnade i januari 1972 utan bifall en ansökan från Solna kommun om fastställelse av ändring och utvidgning av stadsplan för Bagartorpsområdet. Man gjorde det "med hänsyn till att frågan om eventuell lokalisering av en godsterminal för statens järnvägar till det av planförslaget berörda området ännu är oklar". I den av regeringen 1974 fastställda regionplanen gjordes också en markreservation för terminaländamål.

Med hänsyn till vad som sades redan 1966 och vad som senare vid flera tillfällen har upprepats och som riksdagen har ställt sig bakom hade det varit fel om den socialdemokratiska regeringen inte hade fullföljt riksdagens beslut och gjort allt för att förlägga en terminal till det berörda området. Vad det är fråga om är att försöka göra dåliga arbetsförhållanden drägliga för personalen. Den borgerliga regeringen har i den frågan gjort en helomvändning på ett sätt som strider mot praxis. Därför bör det stå klart att det enda vettiga nu är ett bifall till reservationen 4.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Jag ställde i mitt första inlägg en del frågor, men jag har just inte fått något svar på dem. Det har ställts frågor till mig, och dem skall jag gärna svara på.

Herr Norling frågade mig om jag ansåg att den gamla regeringen hade beslutat över folkets huvuden. Ja visst, jag sade redan i mitt första inlägg att den gamla regeringen hade gjort det. Jag anser att det inte var lagstiftarnas avsikt att 27 § byggnadslagen skulle tillämpas under de omständigheter som rådde den 1 april 1976.

Jag tror inte heller att det är med verkligheten överensstämmande när man säger att här står Solna villaägares intressen mot svenska folkets och de postanställdas intressen. Så enkelt är det inte. Man skulle inte över alla partilinjor i Solna säga direkt nej om det bara var fråga om ett villaägarintresse. Det är ett miljöintresse, och som centerpartist är jag angelägen att understryka att vi slår vakt om en god miljö över hela landet – hemma i Örnsköldsvik lika väl som i Solna. Därmed kan vi lämna den delen av debatten.

Sedan har det anförts att den omständigheten att staten är ägare till markområdet skulle ge ett bättre underlag för tvångsbeslutet mot Solna kommun. Det är ett märkligt sätt att se på frågan. Om all mark i detta land vore statens, skulle det i så fall innebära att folkets intressen när som helst skulle kunna köras över. Det kan inte ha varit herr Norlings mening att det skall gå till på det sättet, men av hans sätt att argumentera får man det intrycket.

I interpellationsdebatten i höstas frågades på vilket sätt de här överläggningarna hade skett. Då lämnade faktiskt kommunikationsminister Turesson ett klart svar. Han sade:

"Bostadsministern och jag kallade representanter för de berörda verken

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

och de anställdas organisationer till överläggningar den 3 november för att diskutera frågan.”

Ingen påstod i den debatten att den uppgiften var en lögn. Det är alltså klart att dessa överläggningar har ägt rum. Därmed har man inget fog för påståendet att personalen inte hade underrättats om upphävandet av den gamla regeringens beslut – om man nu inte menar att det skulle vara förbjudet för statsråd och andra politiker att göra utspel. Menar man att sådana utspel skall föregås av överläggningar med anställd personal och att företagsnämnder skall besluta i sådana här fall, då är det på det viset, då är denna debatt inte längre en decharedebatt utan då handlar den om en helt ny inriktning av svensk politik som väljarna egentligen aldrig hade tänkt sig.

Till sist, herr talman, vill jag säga att det är egendomligt – men kanske inte så förvånande – att lyssna till Ove Karlsson och Bengt Norling. De har sina ansikten riktade mot Järvafältet och inte åt något annat håll. De gör det med en trosvisshet som skulle ha hedrat den mest övertygade muhammedan. Det är tydligt att Järvafältet har blivit socialdemokratins Mecka.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! När man lyssnar till Bengt Norling blir man verkligen förbluffad. Han talar om att personalen sedan årtionden tillbaka har arbetat under helt vidriga förhållanden. Men vem har ansvaret för det? Den nya regeringen kan väl inte ha ansvaret för – jag använder här Bengt Norlings egna ord – att personalen sedan årtionden tillbaka har arbetat under helt vidriga förhållanden! Det måste väl vara den socialdemokratiska regeringen som har ansvaret för detta! Och enligt den socialdemokratiska regeringens planer skulle postpersonalen ha fått vara kvar på sin nuvarande arbetsplats med dessa helt vidriga förhållanden till år 1982. Hur kan man försvara ett sådant handlande?

Sedan vill jag ta upp Bengt Norlings beskrivning av Solna kommun. Han säger: I Solna kommun har man låg skatt. Man har ett enda intresse: att bygga villor och radhus m. m. för dem som nu bor i Botkyrka. Man vill ha en miljö som är kemiskt fri från industri. Det är villaägarna i Solna som säger nej till störande arbetsplatser.

Enligt Bengt Norlings ord, som jag antecknade, skulle således motivet för att Solna kommun enhälligt har sagt nej till denna lokalisering vara att man vill ha låg skatt, man vill bygga villor och man vill ha kommunen kemiskt fri från störande arbetsplatser och industrier. Det är Bengt Norlings dom över socialdemokraterna i Solna! Det är synd att det inte längre finns någon socialdemokratisk riksdagsman från Solna i kammaren som kunde gå upp och bemöta Bengt Norling, utan att jag får göra det.

Beskrivningen stämmer inte alls. Att man har relativt låg skatt är visserligen riktigt, men Solna är inte någon överklasskommun som bara består av villaägare, vilken inte har några arbetsplatser och vilken är

kemiskt fri från industrier. Res ut till Solna och titta hur det ser ut där! Det finns nog ingen solnabo som skulle känna igen den beskrivning av Solna kommun som Bengt Norling här levererade på – som man får förmoda – den gamla regeringens vägnar.

Det är inte heller så att Solna kommun har varit helt negativ till att lösa dessa frågor. Man har sagt nej till en post- och godsterminal, stor som 85 fotbollsplaner, en yta som skulle planas ut och hårdgöras och där man skulle få 1 000 fordonsrörelser i timmen. Solna har redan tagit på sig mer än de flesta kommuner av genomfartstrafik, tung trafik, statliga arbetsplatser och terminaler. Man är beredd att ställa upp och ta post-terminalen trots att man inte behöver fler arbetsplatser, men man har sagt nej till den sammanslagning som skulle medföra att man får en gigantisk miljöförstörande anläggning. Man har pekat på Lundaområdet, och nu diskuterar man Tomteboda. Det är alltså inte alls så, att Solna kommun är negativ, men man har velat ha en lösning i samförstånd och inte ett diktat från regeringen.

Jag hoppas att jag hörde fel, men jag vill gärna få det bekräftat, när Bengt Norling frågade vilka överläggningar som hade ägt rum med personalen innan Elvy Olsson gjorde sina uttalanden i valrörelsen. Detta var väl ändå en felsägning? Bengt Norling kan väl inte mena att när en oppositionspolitiker, som Elvy Olsson var på den tiden, gör uttalanden i valrörelsen, så skall det föregås av överläggningar med personalen i statliga verk? Jag säger som herr Nordin, att ett sådant nytt politiskt system har hittills aldrig varit på tal, och det är väl inte meningen att vi skall gå in för ett sådant. Jag undrar vad personalen i de statliga verken skulle säga om man som riksdagsledamot och oppositionspolitiker inte skulle få diskutera lokaliseringsfrågor och ha åsikter om dem utan att överläggningar först skall äga rum med personalen. Det tror jag faktiskt de skulle tycka vara mer besvärande än en tillgång.

Nu talar vi om riksdagsbeslutet 1975. Ingen av de socialdemokratiska talarna kommenterade mina citat ur utskottsbetänkandet, där det bl. a. heter att överläggningarna skulle fortsätta för att få fram en lösning i samförstånd med regionala och lokala intressen. Där står ingenting om att man skulle tvinga Solna att göra en stadsplan mot en enhällig lokal opinion, såväl politisk som facklig. Det står inte heller att en terminal måste ligga på detta ställe. Det står att verken inte hade kommit fram till någon annan lokalisering.

Skall man fullfölja utskottets intentioner om en lösning i samförstånd, så skall man väl göra som den nya regeringen, nämligen be landstinget i kontakt med berörda intressenter få fram en lösning som kan accepteras av alla parter. Det var ju det som stod i riksdagsbeslutet. Det skall man göra i stället för att som Bengt Norling och Ove Karlsson betona att staten är markägare. Staten äger 54 % av marken i Solna kommun, och staten har alltså redan stora maktbefogenheter gentemot kommunen just som markägare. Det är något som kommunen har känt av åtskilliga gånger. Men det är väl inte så man skall driva lokaliseringsfrågor om man vill få lösningar i samförstånd, vilket var trafikutskottets önskan 1975.

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

Herr NORLING (s):

Herr talman! Jag förstår att herr Romanus i dag kan delta i den här debatten, eftersom hans kommun Sollentuna numera är bortförd från debatten om en terminal. Så länge Sollentuna fanns med i bilden, stod herr Romanus på min sida i varje diskussion som rörde förläggningen av en sådan här terminal. Nu har herr Romanus klart för sig att hans kommun inte finns med i diskussionen, och då är det inte riskabelt att tala för Solna heller.

Jag vidhåller fortfarande, herr Nordin, att Solna vill bygga enbart bostäder på detta område. Det har man både sagt och skrivit. Det har varit det enda skälet när man har sagt nej till terminalen. Jag menar att man då också i en sådan här debatt skall tala om vilka skäl kommunen har haft för att säga nej till en terminal i Solna. Man har velat bygga villor och radhus på det tilltänkta terminalområdet. Det kan inte vara något fel, herr Romanus och herr Nordin, att tala om vad Solna kommun själv har skrivit när man har svarat på remisser i det här sammanhanget.

Den gamla regeringen har ansvaret för att det inte har skett någonting, säger herr Romanus. Ja, men vi tog trots allt ett beslut innan vi lämnade kanslihuset om att hjälpa personalen till bättre arbetsförhållanden. Låt vara att beslutet blev impopulärt i Solna, men vi tänkte i första hand på de tusental anställdas arbetsmiljö och lät Solnas intressen komma i andra hand. Det första den nya regeringen gjorde var att upphäva detta vårt beslut. Det är också värt att notera.

Vidare är det också absolut nödvändigt att klara ut detta med dateringen när det gäller informationen till de anställda. Det är riktigt att bostadsministern fru Elvy Olsson och moderatledaren Gösta Bohman m. fl. i Solna under valrörelsen sade att om man vann valet så skulle man upphäva den socialdemokratiska regeringens beslut att förlägga terminalen till Solna. Det var alltså ett vallöfte före valdagen.

Den 23 oktober talade den nuvarande bostadsministern i Sollentuna, herr Romanus hemkommun. Hon höll ett anförande inför centerpartiets länsstämma, och där beslutade hon i talarstolen att man skulle upphäva den tidigare regeringens beslut. Det var ett klart konstaterande och ett klart beslutsfattande vid ett anförande i Sollentuna den 23 oktober.

Den 3 november kallade man till överläggningar med de anställda samt med SJ och postverket – elva dagar sedan bostadsministern i ett anförande hade beslutat på regeringens vägnar att upphäva den tidigare regeringens beslut. Då kvarstår, herrar Nordin och Romanus, fortfarande frågan: Vilka överläggningar hade bostadsministern fört med de anställdas organisationer samt med SJ och postverket före den 23 oktober när talet hölls i Sollentuna? Nog skall det väl vara möjligt att i en så upplysande debatt som vi ändå skall föra här få ett svar på frågan: När och på vilket sätt kallade man till överläggningar före den 23 oktober när talet hölls?

Det är lätt för herr Nordin att stå här och nämna datum i almanackan. Ingen i kammaren kan hålla räkningen på vilka tidpunkter det gällde.

Men här var det fråga om ett beslut elva dagar innan man kallade till överläggningar. Kvar står alltså frågan: Har man följt företagsnämndsavtalets bestämmelser om att informera och samråda med personalen innan beslut fattades? Och i så fall: När före den 23 oktober kallade fru bostadsministern till sig i departementet representanter för alla personalorganisationer, för statens järnvägar och för postverket och meddelade att hon avsåg att den 23 oktober i Sollentuna offentliggöra att den tidigare regeringens beslut skulle upphävas?

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! Herr Nordin säger att det gäller ett miljöintresse. Då måste min fråga bli: Är det ett miljöintresse bara för de boende? Har de anställdas miljö ingen som helst betydelse? Herr Nordin har inte heller svarat på de frågor som både jag och herr Norling ställde om när de anställdas organisationer var kallade till överläggningar innan beslut fattades om att riva upp den socialdemokratiska regeringens beslut.

Till herr Romanus, som hänvisar till 1975 års riksdagsbeslut, vill jag säga att trafikutskottet anför att det sedan åtskilliga år tillbaka pågår ett komplicerat utrednings- och förhandlingsarbete för att försöka lösa dessa problem. Trots att man har hållit på i flera år har det resulterat i att man har funnit denna plats vara den mest lämpliga. Hade utrednings- och förhandlingsarbetet fortsatt, hade det inneburit – så kommer väl nu också att ske – att man skjutit på en för personalen och dess arbetssituation angelägen åtgärd.

Det är naturligt att man skall slå vakt om kommunens självklara rätt att fatta beslut. Den rätten har väl aldrig varit hotad i detta fall. Berörd kommun kan inte ha varit okunnig om att en post- och godsterminal skulle förläggas till detta område, eftersom det framkom på ett tidigt stadium.

Det allvarliga i denna fråga – något som jag har framhållit flera gånger tidigare – är agerandet mot berörd personal, eftersom man är beredd att försena en mycket angelägen arbetsmiljö- och trivseltåtgärd.

När beslut fattas i för personalen avgörande frågor bör dess organisationer ges tillfälle att yttra sig. Det är angeläget inte minst därför att det klart framgår av kungörelsen om företagsnämnder inom statsförvaltningen att i frågor som berör myndighetens verksamhet och frågor som främjar effektivitet, underlättar samarbete och ökar trivseln på arbetsplatsen skall de anställda vara med innan besluten fattas.

Den berörda personalen har varit representerad i de olika projektgrupper som under många år arbetat med frågan om den nya terminalen, men nu har man satts åt sidan. Som framgår av bilaga 12 C till utskotts- betänkandet, där en skrivelse från generaldirektörerna Ove Rainer och Lars Peterson återges, strider den borgerliga regeringens beslut mot de principer som statsmakterna har slagit fast när det gäller att höra berörd personal. Därför måste jag ställa frågan till herr Nordin: Vill således den

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

borgerliga regeringen här slå fast att personalen inte är något att lyssna till när de här frågorna skall avgöras?

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Bengt Norlings anföranden blir mer och mer intressanta. Nu säger han att jag stod på hans sida i den här frågan ända tills Sollentuna föll bort ur diskussionen. Jag vet mig aldrig någon gång ha hävdad att man skulle tvinga på Solna kommun en lösning mot kommunens önskan. Hade det varit aktuellt att lägga terminalen i Sollentuna mot den kommunens enhälliga önskan, så hade jag varit lika energisk motståndare till det. Jag anser att kommunerna inte skall behöva acceptera en sådan här elefantanläggning bara därför att den är mest effektiv från postens och järnvägens synpunkt. Man får också ta andra hänsyn och se om man inte liksom nu kan ha de olika anläggningarna skilda från varandra, men det har verkligen inte velat gå in på.

Ingen har förnekat att Solna vill bygga bostäder på området. Men jag vände mig mot Bengt Norlings beskrivning av Solna som en kommun, där man har låg skatt och där man har ett enda intresse, nämligen att bygga villor och radhus för botkyrkaborna och andra, en kommun där man vill ha en miljö kemiskt fri från industri och där villaägarna säger nej till störande arbetsplatser. Så är det ju inte i Solna. Solna har redan mer av arbetsplatser, mer av genomfartsleder och terminaler än de flesta kommuner här i landet. Det är inte någon överklasskommun som bara går in för att skapa något slags villamiljö. Den som tror det bör åka ut till Solna och titta på hur det ser ut där.

Den socialdemokratiska regeringen tänkte i första hand på de tusentals postanställdas arbetsmiljö, säger Bengt Norling. Men hur kan ni då försvara att dessa anställda fram till 1982 enligt er politik skulle arbeta i en tydligen fullständigt olidlig miljö? Ni har ju haft ansvaret hela tiden och haft möjlighet att lösa problemet tidigare. Den dåliga arbetsmiljön i de nuvarande anläggningarna är ju ingenting nytt.

En försening som kan uppkomma efter 1982 – om vilken vi ännu ingenting vet, eftersom vi inte vet vilken lösning man stannar för – har den nya regeringen ansvar för, men fram till dess är det ju ni som har ansvaret. Ta det ansvaret i debatten med de anställda i stället för att försöka lasta över det på någon annan, som inte haft samma möjligheter som ni att lösa problemen!

Det är uppenbart att Bengt Norling fortfarande anser att anföranden i valrörelsen av Gösta Bohman och Elvy Olsson borde ha föregåtts av något slags samråd med personalen. Vi hade en interpellationsdebatt här i kammaren den 24 februari, när två andra ledamöter från Stockholms län och jag kritiserade förfarandet att man eventuellt skulle tvinga Solna kommun att göra stadsplan. Nu har ju inte någon av oss hamnat i regeringen – och det var kanske heller inte så troligt att vi skulle göra det – men för säkerhets skull kanske vi också skulle haft samråd med personalen innan vi gick upp i interpellationsdebatten den 24 februari.

Men var hamnar man, om man för en sådan debatt? Säg i stället klart ut att politiker får göra inlägg i valrörelser och vid andra tillfällen utan något föregående personalsamråd! Gör det i stället för att fortsätta att åberopa de inläggen.

Nu är ju det här en konstitutionell debatt, och det gäller vilken regering som har följt riksdagens beslut. Jag återvänder då till riksdagsbeslutet 1975. I trafikutskottets betänkande nr 8 år 1975 skriver utskottet följande: "Sedan åtskilliga år tillbaka pågår därför ett omfattande och komplicerat utrednings- och förhandlingsarbete för att i samråd med vederbörande regionala och lokala myndigheter m. fl. få till stånd en för de olika parterna så gynnsam lösning som möjligt av frågorna." Utskottet säger att detta samråd med de olika parterna för att få fram en lösning bör fortsätta.

Längre ned på s. 18 i betänkandet skriver utskottet följande, som jag också ber att få citera:

"Under hänvisning till det anförda och då utskottet anser det fortsatta utrednings- och förhandlingsarbetet böra avvaktas anser utskottet -- --."

Då är frågan vilken regering det är som har följt detta beslut bäst. Är det den regering som tvingade en enhällig kommun på knä med en bestämmelse som inte har använts sedan 1931, eller är det den regering som har anmodat regionplanenämnden att i samråd med berörda intressenter försöka få fram nya lösningar i stället för den som kommunen inte kan acceptera? Vilken regering är det som har handlat mest i överensstämmelse med riksdagens uttalande?

Jag tror att svaret på den frågan är uppenbart för alla.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Även om jag inte har fått svar på mina frågor har debatten ändå givit klarhet på några punkter. Vi är alla, över partigränserna, ense om att det skall skapas en bättre miljö för dem som arbetar på den nuvarande postterminalen. Frågan är då om det bara är på Järvaområdet som man kan skapa en bättre arbetsmiljö. Socialdemokraterna tycks mena det. Enligt vår uppfattning skall den saken undersökas bättre, och det är det som just nu pågår. Och det kommer definitivt att avgöra lokaliseringen.

Jag är övertygad om att berörd personal innan något beslut om lokaliseringen fattas kommer att bli informerad på alla sätt som kan vara befogade.

Debatten har också klarlagt att man nu erkänner att det har förekommit ett informationssammanträde före regeringsbeslutet den 11 november. Herr Norling tyckte att jag svängde mig med data som inte var lätta att kontrollera, men detta datum har jag hämtat ur en interpellationsdebatt, där herr Norling själv deltog. Han borde alltså väl känna till datumet i fråga.

Socialdemokraterna menar nu att det inte räcker med att man informerade före beslutet. Man skulle också ha informerat innan man över huvud taget sade någonting i ett anförande på ett politiskt möte utanför

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

denna kammare och utanför regeringskansliet. Nåväl, det är bra att vi då har fått reda på att detta är den nya konstitutionella linje som socialdemokratin driver. Men jag ställer frågan: Var någonstans i vårt lands författning står det inskrivet att företagsnämndsavtalet skall tolkas så, att det inte skall vara tillåtet att göra politiska utspel? Under de år som jag har suttit i konstitutionsutskottet har jag upprepade gånger under den gamla regeringens tid varit med om att man har gjort politiska utspel och sagt att man skall göra det och det. Jag har noterat detta men aldrig någonsin reflekterat över om regeringen, innan den gjorde sådana utspel, hade gått ut och haft något slags informationssammanträde med den eller den fackorganisationen eller företagsnämnden.

Men det är bra att vi nu har fått reda på hur ni tolkar författningen och företagsnämndsavtalet på den punkten. Med den tolkningen skulle vi kanske haft anledning att granska den gamla regeringen på en rad punkter som nu inte tagits upp i förevarande utskottsbetänkande.

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! Får jag bara helt kort säga några ord med anledning av herr Nordins anförande. Han sade att den berörda personalen skall informeras. Men den berörda personalen borde naturligtvis ha informerats före och inte efter beslutet.

Herr Romanus, och även herr Nordin, talade om valrörelsen. Jag har inte talat om vad som skedde under valrörelsen och vilka uttalanden som gjordes då. För min del har jag utgått från de beslut som fattades senare och de uttalanden som gjordes den 23 oktober. Mig veterligt pågick det inte någon valrörelse den 23 oktober, den var väl avslutad en månad tidigare. Så jag har alltså för min del inte kritiserat uttalanden under valrörelsen utan sådana som gjorts efter valrörelsen och beslut fattade efter valrörelsen.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Den här saken får väl Ove Karlsson och Bengt Norling klara upp. Jag vände mig emot Bengt Norlings uttalande om inläggen i valrörelsen och hans fråga om vilket samråd som föregått dessa. Jag frågade om det inte rörde sig om en felsägning. Sedan gick Bengt Norling upp i talarstolen på nytt och återopade uttalanden i valrörelsen av Gösta Bohman och Elvy Olsson.

Ni har tydligen olika konstitutionell syn, men vi får väl anse att Ove Karlsson, som sitter i konstitutionsutskottet, är mera representativ för socialdemokratin i det här fallet, och det är ju bra. Även hans syn på frågan är litet tvivelaktig, eftersom det ju kommer nya valrörelser. Socialdemokraterna lägger väl fram nya program liksom också de andra partierna. Då kan man fråga sig om inte ett parti skall få utforma ett program som rör statlig verksamhet utan att först ha samråd med de anställda i ifrågavarande statliga verk. Jag tror inte att det finns någon här i kammaren som inte menar, att det skall vara samråd innan man

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

fattar beslut. Men skall man inte ens få ha politiska åsikter utan att först ha samråd med de anställda? Det vore i så fall att gå litet för långt.

Efter denna diskussion råder det nog oklarhet om socialdemokratins syn i det här fallet. Jag skulle vilja tolka socialdemokraterna välvilligt och säga att de tagit upp den här tanketråden för att komma åt regeringen och att deras synpunkter inte är så genomtänkta att de kommer att stå sig. Låt oss hoppas det. Annars kommer den politiska debatten här i landet att bli en smula egendomlig.

Vi har fört en diskussion om vilken regering som har följt riksdagsbeslutet. I riksdagsbeslutet sägs att arbetet skall fortsätta för att i samråd med vederbörande regionala och lokala myndigheter m. fl. få till stånd en för de olika parterna så gynnsam lösning som möjligt av frågorna. Trafikuskottet sade vidare att det fortsatta utrednings- och förhandlingsarbetet bör avvaktas. Det är det riksdagsbeslut vi utgår ifrån. Sedan finns det två regeringar: en som mot en enhällig kommunal opinion har åberopat en lagparagraf som aldrig tidigare har använts för att tvinga en kommun att göra en stadsplan, och en annan regering som har upphävt det beslutet och bett landstinget att i samråd med kommunen och andra intressenter – personalen och verken – få fram nya lösningar. Vilken av dessa två regeringar har bäst respekterat det beslut som riksdagen fattade 1975? Svara på den frågan, herr Karlsson!

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! Den socialdemokratiska regeringen har ju följt det riksdagsbeslut som fattades 1975, därför att det där uttalades att det inte förelåg något annat lämpligt alternativ. Ingen har heller kunnat påstå någonting annat i den här debatten. Så långt är allting klart. Det enda som vi nu kommit fram till är uppenbarligen att den borgerliga regeringen och dess talesman anser att det som den berörda personalen säger inte är någonting att lyssna på.

Herr NORLING (s):

Herr talman! Jag vill sluta med att säga ett par saker som har att göra med det som både herr Romanus och herr Nordin senast yttrade.

Herr Romanus bör, som herr Karlsson i Malung nyss sade, kunna konstatera att den regering som fullföljde riksdagens beslut från 1975 var den socialdemokratiska. Vi tog det som riksdagen hade sagt ad notam och såg till att man inom rimlig tid skulle kunna ordna bättre arbetsförhållanden för de SJ- och postanställda genom byggande av en ny terminal. Det är svaret på den frågan.

Vidare kan man naturligtvis, som herr Nordin och även herr Romanus säger, ge regeringsledamöter fria händer att i tal på skilda håll i landet offentliggöra vad regeringen har tänkt besluta men sedan strunta i det. Vi gör inte så. När bostadsministern fru Olsson den 23 oktober i fjol i Sollentuna sade, att regeringen hade för avsikt att upphäva den socialdemokratiska regeringens beslut, betraktade vi det som ett besked

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Lokalisering av
post- och järnvägs-
terminal till Solna*

å regeringens vägnar, inte å bostadsministerns vägnar. Det var då vi menade, och vi menar det fortfarande, att det hade funnits inte bara allmänt vedertagna skäl utan också enligt företagsnämndsavtalet verkligt bindande skäl att före detta tal kalla representanter för de anställda, för SJ och för postverket till överläggningar innan man gav ett så kategoriskt besked om att regeringen hade för avsikt att upphäva beslutet.

Den uppfattningen delar icke de borgerliga partierna, vilket är värt att notera i en tid när vi bl. a. håller på att diskutera innehållet i medbestämmandelagen. Jag tycker att denna debatt har varit klarläggande från den synpunkten genom att vi fått veta, att det enligt de borgerligas mening inte finns någon skyldighet för regeringen eller någon annan att underrätta de anställda om för dessa viktiga beslut som man avser att fatta. Men vi menar att ingen skall behöva finna sig i att bli behandlad på detta sätt. Den borgerliga regeringen får nu ta ansvaret för att tusentals anställda kommer att utsättas för allvarliga hälsorisker och tvingas arbeta i en helt oacceptabel miljö.

Men vi är, herr talman, inte förvånade över detta. En borgerlig regering för en borgerlig politik, och i den finns inte mycket eller ens något hänsynstagande till enskilda människors problem. En borgerlig regering, herr Nordin, styr över huvudet på människorna, och Solnaterminalens öde är ett exempel på det.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag skulle inte ha begärt ordet igen, om inte herr Karlsson i Malung hade givit ett felaktigt referat av riksdagsbeslutet 1975. Det står inte i detta, att det inte förelåg någon annan lösning. Vad som står i utskottsbetänkandet är följande: "Något annat lämpligt alternativ för lokalisering av anläggningarna har av verken ej heller befunnits föreligga. Sedan åtskilliga år tillbaka pågår därför ett omfattande och komplicerat utrednings- och förhandlingsarbete för att i samråd med vederbörande regionala och lokala myndigheter m. fl. få till stånd en för de olika parterna så gynnsam lösning som möjligt av frågorna." Slutligen skrev utskottet att det fortsatta utrednings- och förhandlingsarbetet bör avvaktas.

Det finns alltså inte något som helst underlag i utskottsbetänkandet för att Solna kommun skulle tvingas till denna lösning. Vad utskottet sade var i stället att man skulle fortsätta utrednings- och förhandlingsarbetet för att hitta en för de olika parterna så gynnsam lösning som möjligt. Det är såvitt jag förstår också det som den nya regeringen har fullföljt genom att försöka få fram ytterligare material.

Vidare noterar jag att Bengt Norling nu inte längre kritiserar uttalandena i valrörelsen. Det är tydligt att politiker i valrörelsen får göra uttalanden utan föregående samråd. Jag skall då å min sida gå herr Norling till mötes genom att säga, att jag tycker att det, innan det lämnas besked om att regeringen har en viss uppfattning, skall förekomma ett samråd. På den punkten kanske våra uppfattningar närmar sig varandra.

På en annan punkt har vi mycket olika uppfattningar. Bengt Norling

talar om vad som är borgerlig politik i detta sammanhang. Men vad är då socialdemokratisk politik? Först säger Bengt Norling att de anställda sedan årtionden tillbaka har helt vidriga förhållanden. Sedan framhåller han att den gamla regeringen ändå hade sett till att de inom rimlig tid – dvs. år 1982 – skulle få en bra arbetsmiljö. Detta måste betyda att det enligt socialdemokratisk uppfattning är rimligt att människor i årtionden arbetar under helt vidriga förhållanden och att de får fortsätta att göra det ända fram till 1982. Det var ett förvånande besked.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Nu lider debatten mot sitt slut, och de socialdemokratiska debattörerna tycks ha hamnat längst in i ringhörnan. Det är alldeles uppenbart att det enda som återstår att klargöra är: Vad för slags beslut avsåg den nya regeringen att upphäva?

Huvudfrågan är alltså den som Elvy Olsson nämnde på centerpartiets länsstämma i Sollentuna den 23 oktober. Vad fru Olsson talade om var att man avsåg att upphäva den gamla regeringens beslut att med stöd av 27 § byggnadslagen förelägga Solna kommun att före ett visst datum upprätta en stadsplan. Det var det beslutet som aviserades. Det är alltså bara kring detta som debatten nu rör sig. O. K. Det är tur att vi har kommit så långt.

Allra sist, herr talman: En icke-socialistisk regering värnar om miljön över hela landet. En icke-socialistisk regering slår vakt om det kommunala självstyret.

Herr TALMANNEN:

Sedan de under avsnittet Lokalisering av post- och järnvägsterminal till Solna anmälde talarna nu haft ordet övergår kammaren till att debattera övriga i betänkandet behandlade frågor.

Herr MOSSBERG (s):

Herr talman! Jag har för avsikt att ta upp två frågor, och jag börjar med frågan om Ersättning i visst enskilt fall.

Inledningsvis vill jag säga att när nu konstitutionsutskottets ledamöter inte har kunnat enas i denna granskningsfråga, hoppas jag att ingen uppfattar det så, att vi reseranter söker sätta definitivt stopp för riksdagens möjligheter att med utnyttjande av sin rätt tillerkänna enskild person ekonomisk förmån. Det är inte fråga om det.

Vi reseranter vill mer än utskottsmajoriteten markera att denna riksdagens möjlighet skall användas med stor restriktivitet. I den mån lagstiftningen och dess tillämpning ger anledning till ändringar skall de företas i föreskriven ordning.

Ifrågavarande proposition innebar och ledde till att riksdagen genom sin dispensmakt beviljade dispens från en allmän lag som berör envar medborgare i vårt land. Vi vill gärna trycka på att dylik dispensgivning inte bör bli vanligen förekommande.

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

Om vi utanför lagbunden ordning skall särbehandla enskilda fall, kan det föreligga en risk att det kan skapa en känsla av rättsosäkerhet hos medborgarna och medföra svårigheter för lagtillämpande organ.

Det tråkiga är – vilket inte kan uteslutas – att det kan finnas människor som med samma fog som den person, vilken propositionen avser, kan åberopa skäl för särbehandling men på grund av, skall vi säga, mindre medvetenhet om dylika möjligheter inte hör av sig i sin svåra belägenhet och kanske går miste om en social förmån.

Vi reservanter vill inte helt söka utesluta möjligheten för regeringen att i framtiden i vissa undantagsfall lägga förslag till riksdagen om ersättning till enskild person, men vi tycker att det skall till mycket starka motiv och vara synnerligen angeläget om riksdagen skall vara ett rätts-skipande organ och sätta sig över t. ex. försäkringsdomstolen.

Utskottsmajoriteten anser att detta ärende eller den praxis som utbildats på hithörande område inte föranleder något uttalande från utskottets sida.

Vi reservanter har ingen anmärkning att framställa, det är inte det vi är ute efter, och vi menar inte att man har föregripit riksdagen eller dispensmakten, men vi anser att det är på gränsen, eftersom – åtminstone som jag uppfattar det – det ställts ersättning i utsikt därest riksdagen skulle följa denna linje. Det är alltså ingen anmärkning, men vi reservanter säger att vi förutsätter "att den nämnda propositionen inte blir vägledande för framtiden". Det är detta uttalande vi vill ge riksdagen till känna. Jag yrkar alltså bifall till reservationen 5 vid det KU-betänkande vi nu behandlar.

Får jag sedan helt kort säga, innan jag lämnar denna fråga, att vår skrivning i reservationen, "att den nämnda propositionen inte blir vägledande för framtiden", sammanfaller med socialförsäkringsutskottets skrivning i samma fråga något tidigare i år. Det bör observeras, tycker jag, att denna skrivning var enhälligt beslutad av socialförsäkringsutskottet. Det innebär att de borgerliga ledamöterna, inte bara i nämnda utskott, utan även i kammaren, i konsekvensens namn bör rösta med reservationen, eftersom socialförsäkringsutskottets skrivning sammanfaller med reservanternas skrivning nu. Då en enig kammare tidigare utan någon som helst protest har anslutit sig till en sådan skrivning är det väl inkonsekvent, om någon eller några ledamöter går emot samma skrivning i dag. – Det skall bli intressant att så småningom få se voteringsresultatet i denna fråga.

Därefter, herr talman, skall jag något beröra frågan om Disposition av vissa väganslag.

I statsverkspropositionen år 1974 föreslogs ett anslag om 200 milj. kr. Det avsåg statliga vägar och var konjunkturpolitiskt betingat, som det hette.

Departementschefen framhöll att anslaget i fråga lämpligen skulle ställas till regeringens förfogande för att disponeras för särskilda insatser när detta var motiverat av konjunkturpolitiska eller andra viktiga skäl.

Sådana åtgärder, som samtidigt var från sysselsättningssynpunkt värdefulla och vägpolitiskt angelägna, skulle enligt departementschefen planeras i samråd mellan statens vägverk och arbetsmarknadsstyrelsen.

Budgetpropositionen 1975 inrymde ett liknande förslag om 200 milj. kr. för samma ändamål. Handläggningen beträffande fördelningen av anslaget skulle ske efter samma principer som året innan.

Vederbörande utskott – trafikutskottet – ansåg vid bägge tillfällena att anslaget borde utnyttjas av vägverket, som då finge planera för fördelningen av anslaget i fråga. Utskottet föreslog att nämnda synpunkter skulle ges regeringen till känna. Trafikutskottets beslut godkändes av riksdagen.

Under konstitutionsutskottets granskningsarbete har vi tagit fram regleringsbrevet från ifrågavarande anslag. Av dessa framgår dels att det anslag som riksdagen beslutat om i sin helhet ställts till vägverkets disposition, dels att regeringen för vägverket framhållit vilka vägprojekt som skulle beaktas vid anslagsfördelningen.

Konstitutionsutskottets borgerliga majoritet anser nu – med hänvisning till ifrågavarande regleringsbrev – att den dåvarande regeringen inte *tillräckligt* noggrant iakttagit riksdagens beslut i denna fråga.

Vi reserverar kan inte – såsom utskottsmajoriteten vill antyda – finna att regeringen härvidlag handlat otillbörligt på något sätt.

Enligt riksdagsbeslutet har medlen, som jag nyss sade, i sin helhet ställts till vägverkets förfogande. Vägverket har i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och efter kontakt med vederbörande departementschef gjort sina bedömningar, varefter regeringen meddelat beslut om anslagens användning.

Om regeringen samråder med och framför sina synpunkter och önskemål till vägverket före eller under anslagets prövning och verket sedan beaktar och respekterar regeringens syn på frågan, kan väl inte det anses som ett avvikande från riksdagens beslut.

När nu utskottsmajoriteten skriver att regeringen inte tillräckligt noggrant iakttagit riksdagens beslut innebär den skrivningen ändå ett betyg på noggrannhet, men att man gärna skulle ha sett ännu större noggrannhet.

Vi reserverar tycker att regeringen har skött denna fråga på ett noggrant sätt och kan alltså inte finna att den har åsidosatt riksdagsbeslutet. Den synen på frågan vill vi också ge riksdagen till känna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 6 vid konstitutionsutskottets betänkande nr 44.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Under punkten Övriga frågor finns ett moment som gäller eventuell försäljning av det militära flygplanet Viggen och samarbetsavtal med andra länder i detta sammanhang. Det är själva handläggningen av denna fråga samt utskottets beslut som jag helt kort vill kommentera.

Dåvarande försvarsministern Holmqvist gjorde långtgående utfästelser

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

till berörda länder: Norge, Danmark, Holland och Belgien. Dessa utfästelser var sådana att man måste ifrågasätta om de var förenliga med vår alliansfrihets- och neutralitetspolitik och med principerna för krigsmaterielexport. Det förekom också vissa ekonomiska utfästelser.

De utfästelser som den dåvarande försvarsministern gjorde var bl. a. att Sverige skulle garantera tillstånd till export i obegränsad omfattning till de fyra länderna även i tider av ökad spänning och krig. Detta är, enligt vad jag kan förstå, ett löfte med långtgående konsekvenser. Det handlar därtill om länder som är medlemmar i en militärallians.

Dessutom utlovade försvarsministern att begränsa kostnadsökningarna med avseende på de delar som skulle produceras i Sverige, under förutsättning att motsvarande överenskommelse kunde träffas när det gällde produktion av vissa delar i de fyra länderna. Vidare utlovades att man ekonomiskt skulle stödja underhåll av det vapensystem som tillhör Viggen och som skulle användas av de fyra nämnda länderna. Det skulle enligt min mening ha medfört betydande kostnader för Sverige.

Detta är utfästelser som kräver riksdagens godkännande, vilket mycket klart uttrycks i grundlagens regeringsformsavsnitt, där det i 10 kap., Förhållandet till andra stater, 2 § tredje stycket sägs:

”Regeringen får ej heller i annat fall än som avses i första stycket ingå för riket bindande internationell överenskommelse utan att riksdagen har godkänt denna, om överenskommelsen är av större vikt.”

Utskottet noterar att åtagandenas omfattning och konsekvenser, om affären kommit till stånd, skulle ha krävt riksdagens medverkan. Detta utskottets konstaterande är i och för sig riktigt, men inte tillräckligt; man springer nämligen ifrån en viktig principfråga. Utskottet har ingen som helst kritik att framföra mot försvarsministerns nonchalans att över huvud taget inte i sina utfästelser till berörda länder göra den reservationen att för avtalets giltighet krävs riksdagens medverkan.

Utskottet avstår från kritik av den anledningen att det aldrig blev någon försäljning av Viggen till de berörda länderna. Detta avslöjar enligt min uppfattning en slapp inställning till tillämpningen av konstitutionen.

Försvarsministern gjorde sina utfästelser på ett sätt som inte var förenligt med bestämmelserna i regeringsformen. Det förhållandet att förhandlingarna om försäljning sedan gick i stöpet förändrar inte det faktum att försvarsministern överskridit sina befogenheter.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men vpk har ansett det nödvändigt att få till protokollet vad jag nu anför.

Fru CEDERQVIST (s):

Herr talman! Det var med stor brådska den borgerliga regeringen hösten 1976 lade fram en proposition med innehåll att landstingen skulle utse samtliga ledamöter i länsstyrelsernas styrelser. Behandlingen i utskottet skedde under samma forcering. Vi socialdemokrater i utskottet anmärkte på detta – något remissförfarande hanns t. ex. inte med.

Frågan behandlades åter i riksdagen i mars med anledning av en so-

cialdemokratisk partimotion med krav att fyra av de 14 ledamöterna i förtroendemannastyrelsen skulle utses av arbetsmarknadens organisationer. Socialdemokraterna i utskottet upprepade då kritiken av den snabba behandlingen i november förra året, men den borgerliga majoritetens företrädare bestred att det rått någon speciell tidsnöd.

Vi insåg att det var bråttom – men att det var så bråttom att kommunminister Antonsson ansåg sig böra föregripa riksdagens behandling av frågan, det trodde vi inte. Vid utskottets granskning har nämligen framkommit att kommunministern i början av november 1976 skrev till samtliga landsting samt kommunfullmäktiges ordförande i Gotlands, Göteborgs och Malmö kommuner med hemställan att val enligt regeringsförslaget skulle förrättas vid kommande möte.

Proposition 1976/77:19, som innehöll förslag om särskild lag vid val av ledamöter i länsstyrelses styrelse, beslöts av regeringen den 21 oktober 1976 och inkom till riksdagen den 5 november. Samma dag, den 5 november, är brevet från kommunminister Antonsson till samtliga landsting daterat. Brevet finns i KU:s betänkande nr 44, s. B 157.

Motionstiden utgick den 23 november. KU:s behandling gick snabbt, som jag tidigare nämnt, och utskottets majoritet tillstyrkte propositionen. Riksdagen beslöt den 1 december i enlighet med utskottets hemställan. Lagen 1976:891 om val av ledamöter i länsstyrelses styrelse utfärdades den 2 december 1976, utkom av trycket den 14 december och trädde i kraft den 1 januari 1977.

En förteckning över tidpunkter för landstingens val av länsstyrelsernas styrelser enligt den nya lagen finns fogad vid betänkandet, s. B 160. Där framgår att tre landsting valde enligt den nya lagen innan den bifallits av riksdagen samt att återstående landsting, utom ett, förrättat valen utan att ha tillgång till författningen.

Den borgerliga majoriteten i utskottet har inte funnit anledning att göra något särskilt uttalande angående kommunministerns handläggning av frågan. Socialdemokraterna i utskottet anser att även om landstingen förrättat valen under förbehåll om riksdagens beslut, är det betänkligt att kommunministern på sätt som skedde föregrep riksdagsbeslutet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 7.

Herr ELIASSON (c):

Herr talman! Jag avser att ta upp den fråga som fru Cederqvist nyss berörde och som gäller den nya lagen om hur länsstyrelsernas styrelser skall utses.

Den 1 december förra året beslöt riksdagen att samtliga 14 ledamöter i länsstyrelses styrelse med undantag av landshövdingen skall väljas direkt av landstinget. Det beslut som nu gäller överensstämmer med den reservation som de nuvarande regeringspartierna lämnade i samband med att frågan var föremål för den tidigare riksdagsbehandlingen, nämligen den 25 maj förra året. Då biföll riksdagen det socialdemokratiska förslaget efter lottning. Riksdagsbeslutet i december förra året är alltså

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

en uppföljning av regeringspartiernas tidigare ställningstagande i denna fråga. Samtliga ledamöter i länsstyrelsernas styrelser har valts av landstingen enligt den nya ordningen, som regeringsskiftet möjliggjorde, och det tycks ha skett utan missöden.

Den nuvarande ordningen innebär således att de politiska partiernas styrka återspeglas i länsstyrelsens sammansättning. Genom att samtliga ledamöter i länsstyrelsen väljs av landstinget skapas möjligheter för en bättre representation för skilda meningsriktningar, samtidigt som även mindre partier kan bli representerade. Beslutet är också viktigt mot bakgrund av det stora intresse för att utveckla länsdemokratien som finns inom regeringspartierna. Inte minst centern har ju varit pådrivande i dessa frågor.

Vägen mot länsdemokrati är naturligtvis lång. Även om nu gällande ordning för valen av länsstyrelsens styrelse inte innebär en fullt utvecklad länsdemokrati är den ändå ett viktigt steg på vägen. Den socialdemokratiska proppen är så att säga dragen ur flaskan. Länsdemokratireformen är angelägen, och utredningsarbetet har påbörjats i enlighet med vad som utlovades i regeringsdeklarationen.

Meningen med utredningen är att överföra centrala uppgifter från de statliga länsstyrelserna till de folkvalda landstingen, till människor som ständigt kommer i kontakt med länets problem och som har den bästa kännedomen om länets egna angelägenheter, inte minst när det gäller regional planering. På detta sätt motverkas maktkoncentration och byråkrati inom samhällslivet, medan möjligheterna till medverkan, debatt, politiskt ansvar och insyn främjas.

Socialdemokraterna har motsatt sig länsdemokratitanken. Mot bakgrund av den centralistiska styrning av samhället som man byggt upp under årens lopp är det inte så underligt att man vill bibehålla landstingen som enbart remissinstanser när det t. ex. gäller regional planering i stället för att låta dem aktivt delta i behandlingen av för länen så viktiga frågor. Mot bakgrund av deras centralistiska samhällssyn är det heller inte så underligt att socialdemokraterna motsätter sig att landstingen i proportionella val skall få utse samtliga ledamöter i länsstyrelsens styrelse.

I reservationen 7 i granskningsbetänkandet erinrar nu socialdemokraterna mot det sätt på vilket den nya ordningen genomförts. Man talar i reservationen om att frågan forcerats fram, eller som fru Cederqvist sade behandlats med brådska, av politiska skäl. Som jag inledningsvis sade avgjordes frågan i maj till socialdemokraternas fördel med lottens hjälp. Genom regeringsskiftet blev länsdemokratien en av bitarna i regeringsdeklarationen. Där sägs bl. a. att förslag skall läggas fram om att samtliga lekmanaledamöter av länsstyrelserna skall tillsättas av landstingen. Den 21 oktober antogs en proposition med den innebörden av regeringen. Frågan om länsstyrelsens sammansättning har absolut inte forcerats fram. Den politiska målsättningen har varit klar mycket länge, och denna målsättning har redovisats vid flera tillfällen ända sedan länsberedningens förslag diskuterades. Det kan inte ha funnits några som

helst oklarheter beträffande den nya regeringens intentioner på den här punkten.

Vad gäller påståendet i reservationen om att landstingen tvangs att förrätta valen innan lagen trätt i kraft vill jag bara påpeka att landstingen själva är suveräna att bestämma när de skall ha sina valmöten, även om det givetvis skall ske före årsskiftet. Att landstinget utgör valkorporation när det gäller valen till länsstyrelsens styrelse förändrar inte saken. Tidpunkten för valmötena är en praktisk fråga för landstingen att avgöra. Den kritik av regeringen som anförs i reservationen på den här punkten studsar i själva verket tillbaka som kritik av landstingen, och det kan väl ändå inte vara reservanternas mening.

I reservationen görs flera påståenden som saknar täckning i verkligheten, påståenden som att kommunministern ställt sig bakom att valet skett för tidigt, att riksdagsbehandlingen föregripits osv. Härvid åsyftas det följbrev som utgick samtidigt som propositionen översändes till landstingen. På vilket sätt styrks de socialdemokratiska påståendena av brevet? På intet sätt. Påståendena är helt grundlösa och slutsatserna är konstruerade. Av brevet framgår bara att kommunministern ber att få överlämna propositionen, att de politiska organisationerna och deras landstingsgrupper informeras om att val, under förutsättning att riksdagen bifaller regeringsförslaget, bör förrättas vid kommande möte. På vilket sätt har då kommunministern föregripit riksdagsbeslutet genom att hemställa att partiorganisationer och deras landstingsgrupper informeras? Det är ju ändå informationen till de politiska partierna det är fråga om, och inte till någon myndighet. Detta framgår också klart av brevet. Det är alltså en konstruktion.

Hela reservationen vilar på luft. Det finns inget skäl att rikta någon som helst kritik mot handläggningen av ärendet. Utskottet har inte heller funnit någon anledning att göra ett uttalande på denna punkt. Reservationen är ett indignationsnummer – indignation över att det socialdemokratiska förslaget inte var det som fick gälla från den 1 januari i år. Man kan fundera över vad som hade hänt om lotten i maj hade vänt socialdemokraterna ryggen och om de samtidigt sluppit valnederlaget i höstas. Skulle då inte socialdemokraterna ha varit snabba att ändra på beslutet till sin egen fördel, precis som man i valrörelsen sade att man skulle göra omedelbart efter valet med lottnederlagen när medbestämmandelagen antogs? Man kan också fråga sig, om vi nu skall tolka debatten så att olyckan är framme 1979 och det blir regeringsskifte, om socialdemokraterna då inte avser att stifta några nya lagar att träda i kraft 1980.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Fru CEDERQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill helt kort bemöta Björn Eliasson. Han säger att landstingen själva är behöriga att besluta över valen. Detta vill jag gärna instämma i. Men kommunministern har inte heller att bestämma över

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

landstingen. KU har inte att granska landstingsval, men KU har att granska regeringens handläggning. Vad vi anmärker på är kommunminister Antonssons handläggning av denna fråga. Han föregrep riksdagens beslut genom att sända ut en skrivelse till samtliga landsting, och vi anmärker på detta i vår reservation.

Herr ELIASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har mycket svårt att förstå fru Cederqvists argumentering. På vilket sätt har kommunministern styrt när landstingen skall ha sina valmöten? Det framgår inte på någon punkt i det brev som fru Cederqvist syftar på. Det är ett alldeles grundlöst påstående, precis som alla andra påståenden man gör i samband med denna fråga. Många tycker att det är roligt att titta i mikroskop. När man gör det brukar man ofta färga det man tittar på och i detta fall är färgningen alldeles klar – det är indignationen över att man inte haft möjligheterna att få igenom sitt förslag tidigare. När man tittar i mikroskop skall man också lära sig att analysera det man tittar på. Det har man definitivt inte lyckats med denna gång.

Fru CEDERQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara påminna Björn Eliasson om att samma dag som propositionen låg på riksdagens bord sände kommunministern ut denna skrivelse till samtliga landsting, där han uppmanar dem att vid kommande möte välja länsstyrelsers styrelser. Han måste också ha varit medveten om att landstingen har sina möten i slutet av november och i början av december. Jag vill erinra Björn Eliasson om detta.

Herr ELIASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Ingen kan bestämma när landstingen skall ha sina valmöten, det tror jag att vi nu alla är överens om.

Brevet innehöll en uppmaning till landstingen att informera partiorganisationerna och landstingsgrupperna, inte någon speciell myndighet.

Fru STÅLBERG (s):

Herr talman! De socialdemokratiska ledamöterna i utskottet har i reservationen 8 önskat ge riksdagen till känna den från konstitutionell synpunkt bristfälliga handläggningen av den ändrade inriktningen av socialutredningens arbete.

Socialutredningen tillsattes i december 1967 av den socialdemokratiska regeringen. Utredningen fick till uppgift att göra en allmän översyn av den sociala vårdlagstiftningen. När det gällde tvångsmässiga samhälls-ingripanden framhöll departementschef Aspling i sina direktiv till utredningen:

”Barnavårdslagen och nykterhetsvårdslagen innehåller bestämmelser om tvångsmässiga samhälls-ingripanden. I allvarigare fall leder dessa ingripanden till administrativa frihetsberövanden i form av intagning på

anstalt för vård och behandling. En översyn av barnvårdslagen och nykterhetsvårdslagen bör även avse möjligheterna att som ett särskilt avsnitt i en allmän socialvårdslag eller i en särskild lag sammanföra bestämmelser om tvångsingripanden inom socialvårdens ram. Det bör vidare övervägas i vad mån det kan vara lämpligt att i organisatoriskt hänseende skilja uppgifter som bygger på frivillig medverkan från den enskilde medborgarens sida från uppgifter av tvångskaraktär.”

Socialutredningen överlämnade i juni 1974 principbetänkandet Socialvården – Mål och medel. Av detta betänkande framgår att utredningen beträffande sociala vårdinsatser utan den enskildes samtycke hade funnit att sådana insatser i undantagsfall kunde bli nödvändiga inom ramen för den kommande socialvårdslagstiftningen i fråga om dels minderåriga, dels vuxna missbrukare. I förhållande till gällande rätt innebar förslaget enligt utredningen en väsentlig begränsning i samhällets möjligheter att vidta åtgärder mot den enskildes vilja.

Socialutredningens principbetänkande blev föremål för en omfattande remiss och debatt i landet.

Den socialdemokratiska regeringen överlämnade i februari 1975 de inkomna remissyttrandena till socialutredningen för beaktande i utredningens fortsatta arbete. I samband med remissöverlämnandet fick också utredningen tilläggsuppdrag som bl. a. utformades enligt följande:

”Vid utformningen av förslaget till ny socialvårdslag m. m. bör åtgärder utan den enskildes samtycke vad gäller barn och ungdom regleras i särskild lag med utgångspunkt i det av utredningen föreslagna förfarandet, innefattande socialnämndens medverkan. Beträffande övriga åtgärder utan den enskildes samtycke bör utredningen undersöka möjligheterna till enhetliga bestämmelser utanför socialvårdslagstiftningen.”

Tilläggsuppdraget ledde till att utredningen började arbeta på att utforma ett lagförslag som i fråga om de vuxna inte innehöll några bestämmelser om åtgärder utan den enskildes samtycke inom socialvårdslagstiftningen. Utredningen ansåg därefter att då endast återstod de åtgärder utan den enskildes samtycke som kan företas med stöd av lagen om sluten psykiatrisk vård.

Efter regeringsskiftet tog socialminister Rune Gustavsson kontakt med socialutredningens ordförande, och den kontakten ledde till att utredningens arbetsinriktning förändrades på så sätt att utredningen därefter också kom att utreda ett tvångsalternativ.

Av socialminister Rune Gustavssons svar i en frågedebatt den 11 november 1976 mellan honom och Christer Nilsson i Norrköping framgår tydligt att utredningen inte tidigare övervägt att fullfölja sitt uppdrag genom att utarbeta två alternativ, ett med och ett utan tvång. Detta var inte heller avsikten med de tilläggsuppdrag som upprättats av socialminister Aspling. Det var först sedan utredningen uppfattat detta som den nuvarande socialministerns önskemål som utredningen också började utarbeta ett alternativ med tvångsåtgärder utan den enskildes samtycke.

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

Ur konstitutionell synpunkt får det anses otillfredsställande att en förändrad inriktning av en utrednings arbete i en viktig fråga åstadkommes genom underhandskontakter mellan departementschefen och utredningens ordförande. Självfallet skall en sådan ändrad inriktning av arbetet ske genom skriftliga tilläggsdirektiv och efter beslut av regeringen. Detta är inte minst viktigt ur offentlighetssynpunkt.

Om den nuvarande socialministern vill ha kvar tvånget i socialvården så bör han tala om det genom tilläggsdirektiv, och inte försöka påverka utredningsarbetet genom underhandskontakter.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 8.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Jag skall något kommentera vad herr Mossberg och fru Cederqvist har sagt i sina anföranden.

Herr Mossberg berörde bl. a. den del av utskottsbetänkandet som handlar om vissa väganlag, och han fann – naturligtvis, höll jag så när på att säga – att det inte fanns någon som helst anledning att vara kritisk mot regeringen och statsrådet Norling när det gällde den affären. Jag håller med herr Mossberg om att utskottets skrivning att regeringen "icke tillräckligt noggrant iakttagit vad riksdagen beslutat" är en ganska mjuk formulering, men vi tyckte att det var onödigt att ta i hårdare i det här fallet.

Saken var ju den, att den dåvarande kommunikationsministern ville ha ett anslag på 200 milj. kr. som regeringen skulle få förfoga över för insatser som var motiverade av konjunkturpolitiska skäl. Trafikutskottet uttalade sig emellertid för att pengarna skulle ställas till vägverkets förfogande och att vägverket skulle disponera över hela summan. Detta blev också riksdagens beslut. Kommunikationsministern har också mycket riktigt uppmärksammat den del av beslutet som handlar om att vägverket skulle till fullo utnyttja hela summan. Trafikutskottet sade också att vägverket skulle prioritera viss verksamhet – det gällde bl. a. förstärkande av svaga broar och liknande. Detta kom också med i riksdagens beslut. Statsrådet gjorde trots detta upp en lista över vissa vägar som skulle byggas, och man fick på så sätt en styrning när det gällde hur dessa pengar skulle användas. Det finns därför anledning att säga att statsrådet här inte riktigt har uppmärksammat vad riksdagen har beslutat. Man kanske skulle kunna uttrycka saken så, att han har valt ut de bitar som passade honom, men de bitar som inte riktigt passade glömdes bort. Det är inte ett lämpligt tillvägagångssätt.

Fru Cederqvist sade en hel del i vad gällde länsstyrelsernas styrelser. Tillåt mig i det sammanhanget, herr talman, få erinra ledamöterna om en debatt vi hade med anledning av den s. k. terrängkörningslagen. En proposition i frågan kom mycket sent på året, och den behandlades också sent av riksdagen. Det var faktiskt så sent att lagen trädde i kraft innan författningarna och lagen hade hunnit komma ut från trycket. Man hade således ingen möjlighet att få ut upplysning om lagen till den allmänhet

som den berörde. Många ledamöter här i riksdagen kritiserade detta. Jag hörde själv till dem som var kritiska, men när vi hade anledning att i konstitutionsutskottet diskutera denna fråga kom vi fram till att det inte fanns möjlighet att konstitutionellt anklaga regeringen för vad som hade hänt.

Tillåt mig, herr talman, citera från dechargedebatten den 26 april 1976. Hilding Johansson i Trollhättan uttryckte sig så här: "Man kan inte i efterhand kritisera och uttala någon erinran mot regeringen för en handling som redan godtagits av riksdagen."

Herr talman! Jag tyckte det var en riktig slutsats då, och jag tycker fortfarande den är riktig. Det är bara att konstatera att socialdemokraterna uppenbarligen väljer vilken slutsats man skall dra beroende på vem det är som skall kritiseras.

Fru Cederqvist ansåg att kommunministern hade föregripit riksdagens beslut, och hon stödde sig på ett par brev som han hade skrivit. För att det bättre skall stå klart för kammarens ledamöter på vilken utomordentligt svag grund denna kritik vilar, ber jag att in extenso få läsa upp följande korta brev:

"Till samtliga landsting

Regeringen har nu överlämnat proposition om förtroendemannastyrelsen i länsstyrelsen till riksdagen.

För information har jag härmed nöjet översända ett exemplar av propositionen i fråga och bifogar samtidigt pressmeddelande från departementet. Jag hemställer om att de politiska partiorganisationerna och deras landstingsgrupper informeras om att val, under förutsättning att riksdagen bifaller regeringsförslaget, bör förrättas vid kommande möte." Det är alltså, herr talman, som det står, "under förutsättning att riksdagen bifaller regeringsförslaget". Såvitt jag förstår är det ett fullständigt normalt förfarande. Det är en formulering som både den gamla och den nya regeringen har använt många gånger. Hur ofta ser vi inte exempelvis att man utlyser statliga tjänster under förutsättning av riksdagens bifall?

Fru Cederqvist var vidare sur över att ärendet inte hade remissbehandlats. Jo, det hade det visst. Det var rejält remissbehandlat och diskuterat. Vi hade faktiskt också diskuterat ärendet här och även röstat om det. Eftersom i princip samma förslag kvarstod från våren 1976 till hösten 1976, är det litet svårt att hävda att det har tillkommit något nytt som gör en remissbehandling nödvändig. Jag tycker nog att herr Eliassons slutsats är den riktiga: man är sur över att det socialdemokratiska förslaget inte fick stå kvar.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Torkel Lindahl åberopade ett uttalande som jag gjorde i fjolårets dechargedebatt, och det ger mig anledning att säga några ord.

Det är riktigt att man från riksdagens sida inte kan kritisera en lag som riksdagen en gång har godtagit. Men jag reagerar starkt mot att det skulle vara en normalsituation i lagstiftningssammanhang att kom-

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

muner och andra fattar beslut under förutsättning av riksdagens bifall. Det strider mot grundlagen. Den innebär nämligen att riksdagen och endast riksdagen har lagstiftningsmakt. Man kommer inte ur detta genom en formulering av det slag som Torkel Lindahl talade om och som han lät förstå skulle vara ett normalfall. Får jag, Torkel Lindahl, ett enda exempel på att det har förekommit att vi har antagit en lag på detta sätt. Många av oss har reagerat mot tillbakasyftande lagstiftning. Låt oss hålla fast vid det.

Så talas det om att vår kritik beror på surhet. Nej, ingalunda. Men man måste följa lagen och alldeles särskilt grundlagen. Då säger herr Lindahl att det fanns ett förslag redan under våren. Men detta avslogs ju av riksdagen, och aldrig har jag hört talas om i svensk lagstiftning att förslag som framlagts men avslagits av riksdagen skall betraktas såsom någonting som kommer igen och som då inte kräver samma lagstiftningsprocedur som grundlagen föreskriver.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vad gäller procedurer uttalade jag mig om remissbehandling. Tycker verkligen herr Hilding Johansson att det är nödvändigt att remissbehandla detta ärende, som remissbehandlats mindre än ett år tidigare?

Det är nästan litet genant att be herr Hilding Johansson läsa rätt inlantill. I kommunministerns brev står – det måste jag uppenbarligen upprepa: "Jag hemställer om att de politiska partiorganisationerna och deras landstingsgrupper informeras om att val, under förutsättning att riksdagen bifaller regeringsförslaget, bör förrättas vid kommande möte." Det innebär helt enkelt att om riksdagen bifaller detta lagförslag bör man förrätta val. Detta är alltså så oerhört. Jag har litet svårt att förstå herr Hilding Johansson i detta fall.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingen som helst avsikt att diskutera remissförfarande och sådant. Det hör inte hemma i denna debatt. Men jag måste konstatera att tre landsting fattade sina beslut innan riksdagen hade beslutat. Landstingen har viktiga självständiga funktioner, men landstingen kan aldrig träda i riksdagens ställe.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är möjligt att man kan kritisera landstingen för att de har handlat fel i detta fall. Men det hör inte hemma under konstitutionsutskottets granskning.

Fröken HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag skall här ta upp två ärenden som handlagts av socialministern. Det gäller dels frågan om ersättning i visst enskilt fall, dels – under Vissa ytterligare frågor – handläggningen av de nya di-

rektiven till socialutredningen, vilka redan varit föremål för debatt. För att starta med det sistnämnda, eller Fallet med de uteblivna tilläggsdirektiven, förhåller det sig sålunda.

Socialutredningen överlämnade i juni 1974 principbetänkandet Socialvården – Mål och medel. Utredningen framhöll i sitt betänkande att man kunde tänka sig tvångsåtgärder mot vuxna utan den enskildes samtycke och att dessa bestämmelser skulle rymmas inom sociallagstiftningen. Några ledamöter av utredningen reserverade sig emot detta förslag. Den redan tidigare mycket livliga debatten i denna fråga tog förnyad fart.

Efter ett mycket grundligt remissförfarande, varvid de flesta remissinstanser tog ställning mot tvånget inom socialvården, gavs så i tilläggsuppdrag till utredningen att arbetet skulle inriktas på att utforma ett lagförslag, som inte innehöll några bestämmelser om tvång mot vuxna. Utredningens arbete fick också denna inriktning. Detta var före valet 1976. Nu griper emellertid den nytillträdde socialministern in och ger under hand nya direktiv. Jag tänker inte här ta upp sakfrågan närmare – den lär vi få diskutera i samband med att socialutredningen presenterar sitt arbete – utan det är den formella handläggningen av ärendet som jag finner djupt stötande.

Debatten runt den här frågan har förvisso varit intensiv. Frågan uppfattas av många som oerhört väsentlig och av många som arbetar inom socialvården som av vitalt intresse för deras arbete och socialvårdens framtida organisation. Oavsett hur man sedan ställer sig till frågan om tvånget vill man alltså veta under vilka förutsättningar frågan utreds. Vi har utredningsdirektiv för att människor skall kunna bilda sig en uppfattning om vad utredningen syftar till. Det föreligger alltså ett offentligt intresse av att utredningsdirektiv ges skriftligt, så att allmänheten skall kunna få del av dem. I detta fall har underhandskontakter tagits mellan utredningsordföranden och socialministern.

Vi vet ytterst litet om utredningens nuvarande arbete i detta avseende. Det hade varit hederligare med skriftliga klara direktiv i likhet med vad som brukar ges när andra utredningar får en förnyad inriktning. Och det är farligt om detta att ge underhandsdirektiv utvecklas till en praxis. Det skulle undergräva hela offentlighetsprincipen när det gäller det statliga utredningsväsendet. Utredningar sitter och utreder saker som man inte har en aning om, än mindre kan ta ställning till.

Socialministern hävdade i debatten i november förra året, och det upprepas av utskottet, att detta låg inom de förra utredningsdirektivens ramar. Men varför togs då inte frågan upp av utredningen förrän socialministern grep in och pratade med ordföranden? Jag hävdar bestämt att dessa kontakter ledde till en ny inriktning av utredningen och att en sådan ny inriktning bör dokumenteras och inte förbehållas socialministerns och utredningsordförandens hjärnvindlingar.

Beträffande den andra frågan, om ersättning i visst enskilt fall, stöder vi självfallet beslutet, som fattades av en enhällig riksdag, om att er-

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

sättning skall ges ut. Vad jag finner olustigt här är det faktum att för att rädda ansiktet på socialministern fattar man ett beslut i ett enskilt ärende utan att initiativ tas så att också alla andra i samma situation får samma rättigheter.

Det är en klar brist i lagstiftningen i detta hänseende som gör att inte alla handikappade får sjukbidrag i dylika fall. Men ingenting har gjorts för att snabbt genomföra en ändring i lagstiftningen. Vad som skedde var att socialministern, utan att känna till de lagar som råder, i ett enskilt ärende gick ut och lovade vitt och brett i tidningarna att ersättning skulle utgå. Nästa gång socialministern sprider löften omkring sig vore det bra om han först kollat de lagar som gäller och framför allt, när han sedan får möjligheten, ser till att snabbt rätta till orättvisorna för *alla* drabbade.

Herr talman! Vi har inget yrkande i dessa frågor utan kommer att stödja de socialdemokratiska reservationerna.

Fru HAMMARBACKEN (c):

Herr talman! Jämlikt regeringsformen åligger det konstitutionsutskottet att granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Så lyder den första – och onekligen bjudande – meningen i konstitutionsutskottets betänkande nr 44. Jag är djupt medveten om att den meningen har använts tidigare många gånger under den här debatten, men jag har en känsla av att den kanske behöver upprepas då och då. Det är alltså inte de politiska värderingarna som skall ventileras med anledning av det här betänkandet, utan här är det procedurfrågorna, den rent konstitutionella delen, som skall stå under debatt.

Därför är det litet svårt att förstå meningen med socialdemokraternas reservation nr 5 angående avsnittet Ersättning i visst enskilt fall. Kanske beror det på mig – detta är ju min allra första dechargede-batt – men trots att Holger Mossberg här har gjort goda försök att hjälpa till genom att förklara skälen är jag rädd för att han ändå inte har lyckats på den punkten. Låt mig ta det kronologiskt – och förhoppningsvis också logiskt, från min synpunkt sett.

I 1975 års budgetproposition begärde dåvarande regering riksdagens bemyndigande att själv få avgöra frågor om pensionsförmåner som gäller enskilda personer och periodiska ersättningar av skadeståndsnatur. Besluten i dessa frågor borde enligt propositionen fattas i huvudsaklig överensstämmelse med de allmänna normer som hittills hade varit vägledande vid bedömningen av dylika frågor. Men om det gällde beslut av större principiell betydelse borde frågorna avgöras av riksdagen. Detta blev också riksdagens beslut. Här finns alltså ett riksdagsbeslut på att frågor av större principiell betydelse skall föreläggas denna kammare i form av proposition. Och det är precis vad som har hänt i detta ärende! Regeringen – med socialminister Rune Gustavsson som föredragande – ansåg att detta inte var ett rutinärende utan lade i februari 1977 fram fakta i fallet och lämnade det till riksdagen för avgörande. Vid utskottsbehandlingen

hade ett enigt socialförsäkringsutskott ingenting att erinra mot att den ersättning som ställts i utsikt skulle utbetalas. Utskottet tillstyrkte alltså propositionens förslag. Och som vi alla kommer ihåg delade riksdagen utskottets bedömning i denna fråga.

När man nu följer ärendet kan man se att alla formalia har blivit uppfyllda. Och där kommer min fundering: Är det det enhälliga riksdagsbeslutet som reservationen gäller, eller skall reservationen förstås som en moderniserad brasklapp? Nej, tydligen inte, eftersom man i reservationen skriver – jag har tacksamt noterat att även Holger Mossberg har understrukt den saken, och jag vill gärna ansluta mig till hans mening i den delen – att man inte vill utesluta att regeringen också framdeles kan anse det nödvändigt att i vissa undantagsfall lämna riksdagen förslag om ersättningar till enskilda personer. Jag vill då bara göra det tillägget att det i så fall åter blir riksdagens sak att bedöma skäligheten i förslaget.

Sammanfattningsvis vill jag säga att det ju inte är konstitutionsutskottets uppgift att granska riksdagens beslut. Men om så skulle vara, så tar jag konsekvenserna av mitt ja till propositionen den gången och yrkar alltså bifall till utskottets skrivning i detta avsnitt.

När jag sedan går över till reservationen 8, som behandlar direktiv till socialutredningen, kan jag fatta mig kort. Jag förstår att man kan ha olika uppfattningar i sak. Vi har ju upplevt åsiktsbrytningar angående tvångsåtgärder – bl. a. för vuxna missbrukare – både i massmedia och vid personliga kontakter. Och den diskussionen skall naturligtvis fortsätta – med socialutredningens slutbetänkande som grund. Det är därför så värdefullt att underlaget för remissbehandling och debatt blir så brett som möjligt.

Men jag vill än en gång vända tillbaka till första meningen i konstitutionsutskottets betänkande. Det är den formella behandlingen som i dag skall bedömas. Den andra debatten får vi återkomma till vid ett senare tillfälle.

Socialutredningen, som enligt direktiven hade till uppgift att göra en allmän översyn av den sociala lagstiftningen, avlämnade i juni 1974 ett principbetänkande som sedan remissbehandlades. I februari 1975 överlämnades remissvaren till utredningen av dåvarande socialminister Aspling, tillsammans med ett brev med överskriften Uppdrag till socialutredningen, vilket resulterade i att utredningen beträffande tvångsin-gripande mot vuxna missbrukare gavs en ny inriktning.

När socialminister Rune Gustavsson nyss hade tillträtt var det naturligt att av intresse för honom själv samtala med och få information av socialutredningens ordförande för att själv få en uppfattning om utredningens läge. Vid den överläggningen kom det fram att man enligt ordföranden hade möjlighet att presentera två alternativ i sitt slutliga förslag, dels utredningens eget förslag i principbetänkandet, dels det förslag som senare utarbetats och som byggde på tilläggsuppdraget. I reservationen 8 framförs uppfattningen att socialministerns samtal med socialutredningens ordförande borde ha resulterat i ett tilläggsdirektiv. Det tyckte

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådens
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

tydligan inte ordföranden och inte utredningen heller när den blev informerad senare och hade tillfälle att lägga sin syn på saken. I förlitan på alla dessa personers omdöme ber jag, herr talman, att få yrka avslag på socialdemokraternas reservation nr 8 och därmed också bifall till utskottets jag måste säga lakoniska skrivning i det här avsnittet.

Herr MOSSBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Britta Hammarbacken tyckte att även om jag gjorde goda försök att förklara vad vi reseranter menade med vår reservation så misslyckades jag ändå i långa stycken. Om jag förstår Britta Hammarbacken rätt så har hon inte egentligen klart för sig vad vi menar med vår reservation, och det tycker jag är beklagligt.

Britta Hammarbacken kallade mitt agerande eller reservationen – jag vet inte vilket hon menade – för något av en brasklapp. Det var något mer ord i sammanhanget som jag inte riktigt uppfattade, men ordet brasklapp hörde jag. Ja, man kan ju kalla det för brasklapp – Britta Hammarbacken må kalla det vad hon vill. Men jag trodde nog att det klart skulle framgå av vår reservation vad vi menar med densamma.

Jag försökte i mitt första inlägg deklarerar hur vi reseranter ser på det här, nämligen att vi inte går emot att riksdagen då och då, låt mig säga efter en proposition, accepterar att ersättning kan utgå till enskild person om det är synnerligen angeläget att så sker. Men jag framhöll också att vi anser att detta skall ske med mycket stor försiktighet och att man skall försöka undvika att det liksom blir någon vana att riksdagen sätter sig över myndigheter och verk och blir något av en överprövande instans. Och jag tror att vi i långa stycken är ense om detta.

När utskottsmajoriteten tycker att den inte har anledning att uttala någonting om det här, har vi reseranter sagt, som jag anförde, att vi bara i korthet och i mjuka ordalag vill ge till känna att vi tycker att den nämnda propositionen och dylikt handlande inte skall bli vägledande i framtiden.

Jag tycker att vi i utskottet borde ha kunnat enas om detta. Men nu gjorde vi inte det, och jag skall inte kritisera någon för det.

Av vad jag har sagt bör det framgå klart vad vi menar med vår reservation. Vi ligger ganska nära varandra, faktiskt, och jag tror att Britta Hammarbacken håller med mig om det.

Sedan vill jag ändå, när jag är uppe i talarstolen, påminna än en gång om att den skrivning vi har i reservationen sammanfaller med socialförsäkringsutskottets skrivning tidigare år och att i konsekvensens namn i första hand de borgerliga ledamöterna i utskottet och kammaren bör rösta med reservationen – annars är man inte konsekvent.

Fru STÅLBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är procedurfrågan vi skall diskutera, säger Britta Hammarbacken. Det är riktigt, och det är det vi gör i vår reservation nr 8 när vi angriper Rune Gustavsson för det sätt som han närmat sig so-

cialutredningen med sina nya direktiv. Han borde skriftligen ha givit dem till känna på samma sätt som Sven Aspling gjorde.

Och hur vet Britta Hammarbacken att utredningens alla ledamöter tyckte samma sak? Det får vi väl veta först när utredningen kommer med sitt betänkande.

Fröken HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Fru Hammarbacken säger att det var naturligt att ta ett samtal med ordföranden i utredningen, och det tycker jag också. Men det hade varit ännu mer naturligt att ge direktiven i skriftlig form och inte i form av underhandskontakter. Ordföranden och utredningen i övrigt tyckte tydligen att underhandskontakter var tillräckliga, men det är tämligen ointressant i sammanhanget vad de tycker. Det intressanta måste vara att allmänheten får kännedom om vad statliga utredningar sysslar med.

Jag måste verkligen efter det senaste inlägget fråga: Är det den nuvarande regeringens politik att ge statliga utredningar underhandsdirektiv som kan föranleda att utredningarna får en helt förändrad karaktär – så att allmänheten inte kommer att ha något grepp om vad man i fortsättningen har för sig inom utredningsväsendet?

Fru HAMMARBACKEN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ledsn om herr Mossberg fastnade på ordet "brasklapp" så pass mycket att han inte hörde att jag sade att jag var glad över att inte kunna få underlag för att det var fråga om en brasklapp. Man kunde ju läsa i reservationen att reservanterna inte vill utesluta att regeringen även framdeles kan lämna riksdagen förslag att ta ställning till.

Vi har uttryckt oss så kortfattat i utskottet därför att vi anser att vi inte har anledning att ta ställning till riksdagens beslut. Det är där vi skiljer oss åt i våra uppfattningar.

Till Marianne Ståhlberg vill jag säga att kontakterna med ordföranden och utredningen togs av den enkla anledningen att socialministern hade behov av att orientera sig. Jag vet inte vad utredningen hade för synpunkter eftersom jag inte är med i den. Men jag antar att det ligger till på det viset att hade inte utredningen i sin helhet haft samma åsikt som ordföranden så hade detta förmodligen framförts till socialministern.

Till fröken Hjelmström vill jag säga att det ju är samma direktiv det gäller. Ordföranden i utredningen förklarade att direktiven inrymde två alternativ. Jag förstår inte vilken anledning man har att skriva nya direktiv när det finns gamla att se på. Därigenom har alltså allmänheten full insyn, enligt min mening.

Fröken HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Den gamla utredningen sysslade enbart med det alternativ som de förutvarande direktiven angav, nämligen att ta bort tvånget från

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

socialvården. Det var först efter dessa underhandskontakter som utredningen tog upp också den andra frågan. Och såvitt jag har hört är det därför utredningen ännu inte lagt fram sitt betänkande.

Fru HAMMARBACKEN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte vems historieskrivning som är riktig, fröken Hjelmströms eller min. Men jag hävdar bestämt att det som står om de två alternativ som skall presenteras i dels frågesvaret, dels det material vi fått läsa in är riktigt. Det gäller alltså dels ett alternativ som bygger på principbetänkandet, som har avlämnats tidigare, dels ett som bygger på de nya underhandsbeskeden, tilläggsuppdragen, som socialutredningen fick.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! I gårdagens avsnitt av dechargedebatten påtalade jag ett stort och djupgående konstitutionellt problem som jag menade att vi i dechargedebatterna har glömt bort.

Jag påtalade vad jag kallade den tilltagande laglösheten i de offentliga myndigheternas handlande mot medborgarna. Jag påtalade upplösningstendenserna i rättsproceduren. Jag påtalade de många grova procedurfel som dagligen begås av civilmyndigheter, domstolar och kommunala instanser. Jag påtalade den bristande insyn och kontroll som riksdagen har i denna tilltagande laglöshet. Jag påtalade den växande klyfta som man kan iaktta mellan lagstiftaren å ena sidan och dem som tillämpar lagen å den andra. Det är en klyfta som har lett till att man i alla instanser kan iaktta tendensen att byråkratin börjar tillämpa lagarna såsom byråkratin finner för gott och inte i överensstämmelse med utan tvärtemot lagstiftarens klart uttryckta avsikt. Jag anförde också ett axplock av exempel som jag i och för sig hade kunnat mångfaldiga, något som jag skall roa mig med en annan gång vid något lämpligt tillfälle i denna kammare.

Jag hade inte väntat mig att konstitutionsutskottets talesmän på något sätt skulle kommentera detta problem eller intressera sig för det. Jag har gjort den erfarenheten att de inte intresserar sig för rättsproblemen. De är intresserade av att ta upp den typ av skenproblem – som egentligen inte alls är konstitutionella – som de i huvudsak fyllt årets dechargedebatt med. De för en debatt som egentligen bara är till för att de olika partierna skall finna slagträn mot varandra om ting som inte har något konstitutionellt intresse eller någon konstitutionell relevans.

Det konkreta fall jag skall ta upp är just ett rättsfall där grova övergrepp och uppenbara felaktigheter till en enskild människas förfång har begåtts. Det är ett exempel bland hundra- och tusentals sådana felaktigheter som förekommer här i landet och som aldrig korrigeras, där den enskilde medborgaren aldrig någonsin lyckas få sin rätt, hur mycket han eller hon än överklagar och hur uppenbara myndigheternas lagöverträdelser och felaktigheter än är.

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

Det här är ett mycket enkelt fall. Det handlar om att en person sökte ett universitetslektorat. De som dominerade beslutsproceduren vid tillsättningen var inte intresserade av att just den kandidaten skulle ha någon chans. Därför omformulerade de innebörden av universitetsstadgans 137 §. De uppsatte en särskild typ av kompetensvillkor, de omvandlade lektoratet från den allmänna typen till en särskild typ, de sade uttryckligen att för det här lektoratet krävdes att speciella kompetensvillkor uppfylldes. Detta är inte tillåtet enligt universitetsstadgan. Det finns bara en typ av lektorat. Man får helt enkelt inte lov att uppställa några andra kompetensvillkor än de som är föreskrivna i stadgan. Detta är ett uppenbart fel.

Justitieombudsmannen hade fallet till granskning. Han uttalade sig inte om några konsekvenser. Granskningen föranledde inte någon åtgärd från hans sida. Men i sak sade han ändå uttryckligen i sin granskningsrapport att tillämpningen var felaktig. Man får inte tillämpa universitetsstadgan på det sättet.

Sedan har fallet så småningom kommit till regeringen. I ett regeringsbeslut av den 30 december 1976 har statsrådet Wikström godkänt det felaktiga och mot universitetsstadgan stridande förfarandet att uppsätta extra kompetensvillkor för att sälla bort en eller flera kandidater.

Nu har saken kommit till konstitutionsutskottet, som sin vana troget när det gäller sådana här uppenbara rättsfall avfärdar saken med en halv bisats och därmed ger klartecken för myndigheter att göra på det här sättet när det gäller någon obekvämd människa för vilken man vill sätta upp ett yrkesförbud.

När man begår en handling som inte har något stöd i lag får man alltså prejudikat på att man får lov att göra så. Lagar, förordningar och stadgar betyder ingenting. Riksdagens beslut betyder ingenting. Vad byråkratin finner för gott är det som betyder någonting.

Efter dagens beslut här måste dessa professorsmaffior, detta lilla skikt av högre ämbetsmän som i stor stil driver denna typ av olaglighet triumfera och känna sig utomordentligt tillfredsställda. De har fått syn för sägen: Så här kan vi fortsätta att göra.

Det förefaller mig som om konstitutionsutskottets tystnad kring denna typ av problem är ett symptom på en mycket farlig tendens. Här håller man – som i går – långa palavrer om rent politiska ting, som egentligen inte har i en konstitutionsdebatt att göra. Man diskuterar huruvida näringsutskottet i stålverksfrågan hade si eller så mycket information. Man försöker komma socialdemokraterna till livs genom att påstå att näringsutskottet inte hade information som åtminstone jag, som satt i näringsutskottet på den tiden, mycket väl vet att det hade. Man startar alltså en ren skendebatt för att få ett politiskt slagträ mot sina motståndare här i kammaren.

På den socialdemokratiska sidan är man lika ointresserad. Där förklarar man i dag högtidligt att en regering måste följa lag. Ja, visst skall lag och förordning följas. Och här är ett exempel på att lag och förordning

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

icke har följts. Men konstitutionsutskottet har enhälligt godkänt att lag och förordning i det här fallet icke behöver följas. Det är tillåtet att visa godtycke. Universitetsstadgan och myndigheternas allmänna förpliktelser att följa lagar och iakttä opartiskhet gäller inte i det här fallet.

Jag har fått samma svar i en rad andra fall. Jag förvånar mig över att man så länge kan slå dövörat till för den här typen av rättsproblem. Man har framför sig ett fall som är uppenbart, där en stadga inte har följts, där detta har påverkat utgången av ett rättsärende och där regeringen sedan har godkänt detta felaktiga förfarande. Vid sin granskning finner konstitutionsutskottet att man mycket väl kan godkänna detta felaktiga förfarande!

Som ett ytterligare exempel på hur farlig denna smygande rättskorruption är skall jag referera ett samtal som jag hade för något år sedan med en f. d. ledamot av konstitutionsutskottet. Det gällde samma person som i detta fall men ett annat ärende. Han hade också där blivit utsatt för uppenbara felaktigheter. Jag ställde då privat frågan till denne tidigare ledamot av konstitutionsutskottet: Anser den verkligen att det här är korrekt, att detta kan godkännas? – Nej, i själ och hjärta tycker jag det är fel, men det är inte en av de våra, därför vill jag inte agera.

Tillhör man ett visst politiskt parti kan man alltså möjligen räkna på att någon i konstitutionsutskottet som tillhör samma parti skall agera. Men är man en medborgare vilken som helst, som inte tillhör något parti eller tillhör ett obekvämt parti, då kan man inte räkna med att ha samma rätt. – Det speglar ett synsätt som är bedrövligt.

Om man fortsätter att på detta sätt låta uppenbara rättsfall passera den konstitutionella granskningen uppmuntrar man, som jag sade, laglösheten. Då blir konstitutionsutskottet till sist en instans för avfärdande av illa behandlade medborgares klagomål, medborgare som faktiskt i sak har rätt, vad man sedan än i övrigt må tycka om dem och deras uppfattningar. Borta är då moderaternas trumpetstötar om den enskildes rätt. Den gäller tydligen inte när konstitutionsutskottet granskar. Borta är liberalernas tal om friheten och rätten. Borta är socialdemokraternas tal om att skydda de små gentemot de mäktigas övergrepp.

Jag vill bara slutligen i det här inlägget, som jag inte väntar mig skall föranleda några kommentarer den här gången heller, erinra om några ord som fälldes ganska nyligen av en tysk socialdemokrat apropå den tyska yrkesförbudsdebatten: Ändamålet med lagar är att skydda de små. Lagarna är inte till för de stora. De stora och mäktiga behöver inga lagar. Det är de små som behöver lagarna. – Därför är det beklämmande att man inte kan skydda en liten medborgare i hans rätt. När statsinstitutioner och granskande instanser inte förstår vikten av att skydda den lilles rätt gentemot de starka och mäktiga, då är det tecken på en begynnande degeneration av rättssamhället och demokratin, som i sin förlängning kan få ödesdigra konsekvenser.

Vpk har i det här ärendet ett alternativyrkande till utskottets skrivning, som lyder som följer:

”att utskottets anmälan i denna del lägges till handlingarna med följande uttalande:

Riksdagen finner att tillsättningen skett i strid med universitetsstadgan. De uppsatta kompetensvillkoren saknade laglig grund. Statsrådet Wikström har i regeringsbeslut ställt sig bakom detta felaktiga förfarande, vilket riksdagen anser anmärkningsvärt.”

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag kan ge herr Svensson i Malmö rätt när han talar om likhet inför lagen. Vår lagstiftning får inte – och jag hoppas att så inte är fallet – tillämpas på det sättet att man tar hänsyn till viss person och till den ställning vederbörande innehar. I mitt arbete som nämndeman har jag inte märkt att man i sådana avseenden tar dylika hänsyn.

Herr talman! Den anmärkning som riktas mot socialminister Rune Gustavsson vid granskning av statsrådets åtgärder föranlät mig att bara med några ord beröra det principiella bakom denna anmärkning. Min avsikt är alltså inte, herr talman, att göra något försök att försvara socialministerns handlande – av den enkla anledningen att det enligt min mening inte är påkallat. Dessutom är jag övertygad om att socialministern om så skulle behövas klarar detta utomordentligt väl själv. Han behöver i detta fall ingen försvarsadvokat – och jag avser inte att fungera som sådan.

Som ledamot av denna riksdag reagerar jag emellertid mycket starkt mot att som i detta fall ett statsråd blir så att säga prickad för att han i ett socialt mycket ömmande fall som kommit till hans kännedom vill rätta till uppenbara brister. Han har som bekant utnyttjat de formella möjligheter som står till buds att i undantagsfall inte till punkt och pricka följa bokstavlig text i de lagar vi stiftar. Han har gjort detta i det klara syftet att hjälpa en värnlös medmänniska som hamnat i kläm mellan paragrafer.

Från samma håll som kritiken mot detta handlande kommer talar man ofta och gärna om ”det mjuka samhället”, varmed, såvitt jag förstår, menas att människor skall känna sig trygga och säkra.

Jag anser, herr talman, att kritiken står helt i strid med detta talesätt. Om socialministern avfärdat ärendet utan någon åtgärd – hade denna människa då månnetro känt sig behandlad i enlighet med vad ”ett mjukt samhälle” rimligtvis vill erbjuda sina medborgare?

Herr talman! Jag anser att det nu aktuella ärendet beträffande statsrådet Gustavssons handlande i allra högsta grad aktualiserar den principiella frågan hur vi politiker över huvud taget skall handla när enskilda människor vänder sig till oss och upplyser om direkta orättfärdigheter som beror på att lagar – vilka vi själva varit med om att stifta – i enskilda fall kan slå orättvist. Skall vi, herr talman, avfärda dessa människor med en axelryckning i förvisning om att vad vi här röstat igenom aldrig kan på någon punkt ha negativa konsekvenser för någon? Vi torde alla här tämligen ofta konfronteras med människor som hamnat i kläm, inte

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

sällan därför att lagar och förordningar knappast kan så att säga "helt gaderas" mot vissa luckor.

Vad jag således, herr talman, efterlyser svar på är frågan: Skall vi politiker utgå från att vi ofelbart stiftar lagar till fromma för andra människor? Skall vi kategoriskt avfärda ärenden som klart visar brister i gällande lagstiftning?

I jämförelse med den långa rad av lagar och lagändringar som vi beslutar om torde de fall som kan komma i fråga för särskild omprövning – inom de ramar som medges – vara ytterst få.

Herr MOSSBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om Bengt Börjesson i Falköping inte var inne i kammaren förut då jag var uppe och pratade om den här frågan. Jag fattar Bengt Börjesson så att han tror att jag och övriga reservanter hade för avsikt att framställa en anmärkning mot socialministern. Bengt Börjesson använde ordet "prickning" av socialministern. Jag trodde att kammarens ledamöter – i varje fall de som var inne här då jag talade – skulle ha klart för sig att jag sade att vi inte har någon som helst avsikt att försöka pricka socialministern. Det har vi inte alls. Vi har i stället med en mjuk skrivning sagt att sådan här handläggning inte får bli vägledande för framtiden. Jag vädjar till vännen Bengt Börjesson att lyssna bättre en annan gång så kanske vi kommer ifrån onödiga replikväxlingar.

Sedan ställde Bengt Börjesson också frågan: Skall vi i riksdagen – vi folkvalda – kategoriskt avvisa berättigade krav utifrån folket, från väljarna och medborgarna? Nej! Jag sade också i mitt anförande att då det finns synnerligen starka skäl skall riksdagen kunna pröva sådana här fall, om de är mycket ömmande. Också på den punkten har väl Bengt Börjesson lyssnat för dåligt – eller också har han varit ute och inte alls hört vad jag talade om. Inte heller tycks han till fullo ha läst reservationen.

Bengt Börjesson sade också ungefär så här: Socialministern skulle ha handlat oriktigt om han inte gjort på det sätt han gjorde i det här ömmande fallet. Det gäller ett svårt handikappfall, en hårt drabbad människa, det är något av en mänsklig tragedi. Men det ankommer inte på oss att i dag diskutera tyngden i de skäl som har åberopats och ersättningsens skälighet. Det trodde jag att vi var ense om.

Det skulle vara mycket att säga, men tiden är knapp. Jag vill bara åberopa en sak som herr Börjesson nämnde inledningsvis, nämligen allas likhet inför lagen. Socialförsäkringsutskottet har också tidigare år talat om att principen om allas likhet inför lagen är djupt rotad och att vi som riksdag inte skall sätta oss över myndigheter, utan vi skall forma normer och beslut medan tillämpningen görs av verk och andra undermyndigheter.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill försäkra herr Mossberg att jag åhörde herr Mossbergs anförande i kammaren och att jag också läst både utskottsbetänkandet och reservationen i fråga.

Statsrådet Rune Gustavssons handläggning av detta ärende i sak tycker jag har rätt underordnad betydelse. Kom ihåg att ett enhälligt utskott stödde socialministerns förslag. Jag tycker därför att vi inte behöver föra den debatten nu.

Vad jag åsyftar är möjligheterna för oss riksdagsmän att utan att riskera grava anmärkningar för vårt handlande agera när människor kommer i kläm i byråkratins kvarnar och vänder sig till oss för att begära hjälp.

Jag tror inte att herr Mossberg skulle vilja avfärda dessa människor utan att undersöka vilka möjligheter som finns att rätta till rådande missförhållanden. Därmed har vi inte gjort avkall på principen om likhet inför lagen.

Jag har själv varit med om att väcka en motion, som jag fick återkalla på grund av att den kunde uppfattas som en prickning av en myndighet. Det var beklagansvärt, eftersom det rörde sig om en människa som befann sig i en verklig nödsituation och som hade kommit i kläm i byråkratins grotteklavn.

Herr MOSSBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar nu att Bengt Börjesson, som han säger, noggrant har läst handlingarna och även lyssnat på vad jag sade i mitt inledningsanförande. Ändå behagade han stå fast vid påståendet att vi eventuellt syftar till en anmärkning mot eller prickning av socialministern. Jag tycker att det påståendet talar mot bättre vetande.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att herr Mossbergs förklaring var ganska kryptad. Vad jag personligen vill deklarerat är, att de frågor som jag i mitt inlägg aktualiserat skall behandlas på ett riktigt sätt. Vi folkvalda skall ha möjligheter att i riksdagen ta upp de frågor som vi finner det önskvärt att uppmärksamma. Jag anser att man i riksdagen borde få ta upp sådana missförhållanden som det här är fråga om för att försöka rätta till dem.

Herr talmannen anmälde att herr Mossberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Det är inte så märkligt att delade meningar kan uppkomma om vad som står i den socialdemokratiska reservationen i det ärende som nu behandlats. Den är nämligen helt obegriplig. Det står där att den nämnda propositionen inte skall bli vägledande för framtiden. En rimlig tolkning av det påståendet måste vara att regeringen inte får avlämna propositioner i sådana frågor i framtiden. Menar man inte det,

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

är påstående helt meningslöst.

Jag begärde ordet, herr talman, för att kort replikera på det anförande som Jörn Svensson nyss höll. Vi har tidigare i utskottet, som Jörn Svensson refererade till, behandlat frågor om tillsättningsärenden, i vilka den nu aktuella personen förekommer. Det som nu åter har aktualiserats är tillsättningen av en extra universitetslektorstjänst i kemi i Umeå.

Vad som åberopas i det av herr Jörn Svensson i kammaren framställda yrkandet är att felaktiga kompetensvillkor angavs vid utlysande av tjänsten i fråga. Så långt är det helt riktigt. Kompetensvillkoren var felaktiga. Det har konstaterats av såväl JO och UKÄ som regeringen i olika omgångar. Den gamla regeringen fastslog detta senast genom beslut den 12 augusti 1976 och den nya regeringen genom att referera till detta beslut vid sitt beslut den 20 december 1976.

Av detta kan man inte gärna dra den slutsats som yrkandet utmynnar i, nämligen att vederbörande statsråd ställt sig bakom det felaktiga förfarandet. En rakt motsatt slutsats är ju den logiska. Utskottet har heller inte funnit skäl till någon anmärkning mot statsrådet.

Det förtjänar med anledning av Jörn Svenssons anförande att understrykas, att konstitutionsutskottet inte i samband med dechargegranskningen har någon kompetens att uttala sig om hur myndigheter och domstolar handlagt enskilda ärenden. Utskottets granskningskompetens är begränsad till regeringsarbetet och till regeringens handläggning av regeringsärendena.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande även på denna punkt.

Innan jag slutar vill jag emellertid tillägga att den allmänna problemställning som Jörn Svensson tog upp i sitt anförande är mycket viktig. På många punkter delar jag helt Jörn Svenssons värderingar. Vi som sitter i konstitutionsutskottet – det gäller kanske inte bara oss, men jag föreställer mig att det i särskilt hög grad gäller oss – får ständigt skrivelser från enskilda. Vi får tjocka dokumentmappar i olika ärenden som man vill att vi skall gå igenom och aktualisera i riksdagen på ett eller annat sätt. Det kan vi naturligtvis göra som enskilda ledamöter. Vi kan efter genomgång av dessa handlingar och klagomål ta upp frågorna på olika sätt. Vi kan göra det genom motioner, interpellationer osv. här i kammaren, och det tycker jag vi bör göra.

Men om vi ser på själva granskningsförfarandet är det ju på det sättet att vi i Sverige inte – som fallet är i en del andra parlament – har något särskilt petitionsutskott, till vilket allmänheten kan vända sig för en direkt prövning av klagomål mot myndigheter och domstolar. Man kan naturligtvis ha olika åsikter om huruvida man bör ha ett sådant petitionsutskott eller ej, men faktum är att vi hittilldags inte har haft det.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är ett delvis relevant påpekande som herr Fiskesjö gör när han säger att konstitutionsutskottet och riksdagen inte kan blanda

sig i tjänstetillsättningar. Men det är ingen som har begärt att utskottet skall värdera några kandidater på något annat sätt än vad som har skett. Det är inte det saken handlar om. Vad den handlar om är att hela tillsättningsproceduren är felaktig, och då är frågan: Om en tillsättningsprocedur är felaktig och detta kommer under regeringens ögon, vad gör då det statsråd som har ärendet om hand? Det konstitutionellt riktiga måste ju vara att återförvisa ärendet till den instans som har begått felaktigheten. Det har inte skett. Vad som i stället har skett är att statsrådet Wikström i beslut den 13 december 1976 utan kommentar har godkänt förordandet, har godtagit den felaktiga proceduren. Det är detta vi menar är anmärkningsvärt. Och när herr Fiskesjö tvingats gå så långt att han nu erkänner att anmärkningen mot proceduren är riktig, förstår jag ännu mindre hur han kan underlåta att erkänna att det också måste vara oriktigt att ha kvar denna felaktiga procedur och att godkänna den på regeringsplanet. Den naturliga konsekvensen borde då ha varit att medge att statsrådet där har handlat felaktigt och att ärendet borde ha återförvisats för ny prövning – för en prövning i enlighet med de bestämmelser som skall gälla för denna typ av ärenden.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet i anledning av den diskussion som har förekommit i avsnittet Ersättning i visst enskilt fall.

Vid konstitutionsutskottets betänkande är en reservation fogad, vilken har beteckningen nr 5. Sedan jag här lyssnat på herr Mossberg och hans propåer om hur vi skall rösta i det fallet – också vi som har deltagit i ärendets behandling i socialförsäkringsutskottet – känner jag mig för-
anlåten att något kommentera denna sak.

Får jag då först säga att den proposition som frågan gäller har behandlats av socialförsäkringsutskottet. Utskottet har enhälligt yrkat bifall till den framlagda propositionen, och detta har också blivit riksdagens beslut. Dessutom har utskottet angett sin principiella syn på frågan om ersättning i visst fall. Riksdagen har även godtagit denna skrivning – det rådde inga delade meningar i den delen – varför också riksdagen gett sitt godkännande. Med utgångspunkt i den bedömningen finns det inte någon anledning för riksdagen att nu göra något särskilt tillkännagivande om anmärkning mot socialministern. Detta gör – och det bör även stå klart för alla – att vi som har deltagit i utskottsbehandlingen kan ställa oss bakom utskottets förslag.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MOSSBERG (s):

Herr talman! Jag tillåter mig att än en gång påpeka att om någon här i kammaren vid den kommande voteringen då det gäller reservationen 5 röstar för utskottets hemställan, då röstar han eller hon emot sin egen röstning vid det tidigare tillfälle då kammaren behandlade socialförsäkringsutskottets betänkande, eftersom den skrivningen i slutskedet var exakt lik vår reservation nu.

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Med anledning av herr Mossbergs anförande skulle jag vilja påpeka att det inte är praxis att fatta beslut i samma ärende två gånger vid samma riksmöte. Genom den utformning som herr Mossberg har gett diskussionen har vi nu faktiskt kommit i den situationen.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande envar av de frågor som berörs i de reservationer som fogats till betänkandet och i det av herr Svensson i Malmö under överläggningen framställda yrkandet. Därefter ställs proposition i ett sammanhang på övriga i betänkandet upptagna frågor.

*Samordning och personalförändringar i regeringskansliet efter regerings-
skiftet 1976*

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 1 av herr Johansson i Trollhättan m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Johansson i Trollhättan begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 44 gjorda anmälan beträffande samordning och personalförändringar i regeringskansliet efter regerings-
skiftet 1976 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 1 av herr Johansson i Trollhättan m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Johansson i Trollhättan begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja – 167

Nej – 154

Avstår – 1

Stålvärk 80

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 2 av herr Johansson i Trollhättan m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med

överbägende ja besvarad. Sedan herr Nyquist begärt vötering upplästes och godkändes följande vöteringsproposition:

Den som vill att kammaren lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 44 gjorda anmälan beträffande Stålverk 80 röstar ja.

det det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 2 av herr Johansson i Trollhättan m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nyquist begärde röst-räkning verkställdes vötering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 167
Nej - 154
Avstår - 1

Regeringens handläggning av energifrågorna

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 3 av herr Johansson i Trollhättan m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med överbägende ja besvarad. Sedan herr Johansson i Trollhättan begärt vötering upplästes och godkändes följande vöteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 44 gjorda anmälan beträffande regeringens handläggning av energifrågorna röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 3 av herr Johansson i Trollhättan m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Johansson i Trollhättan begärde rösträkning verkställdes vötering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 166
Nej - 142
Avstår - 13

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

Lokalisering av post- och järnvägsterminal till Solna

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 4 av herr Johansson i Trollhättan m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Karlsson i Malung begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 44 gjorda anmälan beträffande lokalisering av post- och järnvägsterminal till Solna röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 4 av herr Johansson i Trollhättan m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Karlsson i Malung begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 167
Nej - 154
Avstår - 1

Ersättning i visst enskilt fall

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 5 av herr Johansson i Trollhättan m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Mossberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 44 gjorda anmälan beträffande ersättning i visst enskilt fall röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 5 av herr Johansson i Trollhättan m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Mossberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 166
Nej - 152
Avstår - 4

Dispositionen av visst väganslag

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 6 av herr Johansson i Trollhättan m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Mossberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 44 gjorda anmälan beträffande dispositionen av visst väganslag röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 6 av herr Johansson i Trollhättan m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Mossberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 167
Nej - 154
Avstår - 1

Val av ledamöter i länsstyrelses styrelse

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 7 av herr Johansson i Trollhättan m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Cederqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 44 gjorda anmälan beträffande val av ledamöter i länsstyrelses styrelse röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 7 av herr Johansson i Trollhättan m. fl.

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Cederqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 167
Nej - 154
Avstår - 1

Övriga frågor

Direktiv till socialutredningen

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 8 av herr Johansson i Trollhättan m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Ståhlberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 44 gjorda anmälan beträffande direktiv till socialutredningen röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 8 av herr Johansson i Trollhättan m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Ståhlberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 166
Nej - 153
Avstår - 1

Behandlingen inom utbildningsdepartementet av ärende angående tillsätt- ning av viss universitetslektorstjänst i Umeå

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i det av herr Svensson i Malmö under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 44 gjorda anmälan beträffande behandlingen inom utbildningsdepartementet av ärende angående tillsättning av viss universitetslektorstjänst i Umeå röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i det av herr Svensson i Malmö under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 293
Nej – 16
Avstår – 12

Övriga i betänkandet upptagna frågor

Utskottets anmälan lades till handlingarna.

§ 4 Åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna

Föredrogs

näringsutskottets betänkande 1976/77:41 med anledning av propositionen 1976/77:105 om åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna jämte motioner samt

arbetsmarknadsutskottets betänkande 1976/77:30 med anledning av propositionen 1976/77:105 om åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna, såvitt angår bilaga 2, jämte motioner.

Herr TALMANNEN:

Näringsutskottets betänkande nr 41 och arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 20 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Näringsutskottets betänkande nr 41

I propositionen 1976/77:100 bilaga 17 (industridepartementet) hade regeringen under punkten B 7 Företags- och branschfrämjande åtgärder (s. 72) såvitt här var i fråga föreslagit riksdagen att anvisa ett reservationsanslag av 45 610 000 kr.

Vidare hade regeringen under punkten B 9 Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher (s. 76) såvitt här var i fråga föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga regeringen att under budgetåret 1977/78 ikläda staten

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

förpliktelse i form av strukturgarantier, som inberäknat löpande garantier innebar åtaganden om högst 155 000 000 kr.,

dels till Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 3 225 000 kr.

I propositionen 1976/77:61 om åtgärder för den manuella glasindustrin (industridepartementet) hade regeringen med ändring av sitt förslag i propositionen 1976/77:100 bilaga 17 föreslagit riksdagen att till Företags- och branschfrämjande åtgärder anvisa ett med 3 milj. kr. höjt reservationsanslag av 48 610 000 kr.

I bilaga 1 till propositionen 1976/77:105 (industridepartementet) hade föreslagits (s. 27) att riksdagen godkände de av chefen för industridepartementet förordade riktlinjerna för industripolitiska åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna.

Vidare framlades förslag om vissa anslag för budgetåret 1977/78. Under angivna punkter hade föreslagits:

B 7. Företags- och branschfrämjande åtgärder (s. 28) att riksdagen till Företags- och branschfrämjande åtgärder för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln utöver i propositionen 1976/77:61 föreslaget reservationsanslag anvisade ytterligare 10 000 000 kr.,

B 9. Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher (s. 28 f.) att riksdagen skulle

1. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1977/78 ikläda staten förpliktelse i form av strukturgarantier, som inberäknat löpande garantier innebar åtaganden om högst 120 000 000 kr.,

2. till Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett med 2 225 000 kr. sänkt reservationsanslag av 1 000 000 kr.,

B 15. Kostnader för räntebefrielse vid särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna (s. 29) att riksdagen skulle

1. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1977/78 ikläda staten förpliktelse i form av särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna, som innebar åtaganden om högst 150 000 000 kr.,

2. till Kostnader för räntebefrielse vid särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kr.,

B 16. Kostnader för avskrivning av lån mot särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna (s. 29 f.) att riksdagen till Kostnader för avskrivning av lån mot särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen 1976/77:105 väckta motionerna 1976/77:1457 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl. (c),

1976/77:1474 av herr Karlsson i Malung m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att även skinnkonfektionsindustrin skulle erhålla samma stöd som tekoindustrin i övrigt,

1976/77:1475 av herrar andre vice talmannen Magnusson (m) och Nyhage (m),

1976/77:1477 av herr Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. godkänna de allmänna riktlinjer för samhällets aktiva medverkan i tekoindustriernas strukturomvandling som föreslagits i motionen,

2. hos regeringen anhålla att initiativ togs i syfte att trygga de samhällskrav som angivits i motionen och att regeringen för riksdagen redovisade sina åtgärder med anledning härav senast i 1978 års budgetproposition.

3. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om strukturgarantier till företag,

4. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av initiativ för att påskynda de pågående förhandlingarna mellan regeringen och vissa bomullsspinnerier,

5. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om regler för utgivande av statligt stöd för exportfrämjande åtgärder,

1976/77:1479 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. hos regeringen anhålla om förslag till förstатligande av de större textilkoncernerna,

2. hos regeringen anhålla om förslag angående lokalisering av annan industri än beklädnadsindustri till Sjuhäradsbygden,

3. hos regeringen anhålla om att ett forskningsprojekt om tekobranschens problem och framtid igångsattes,

4. godkänna i propositionen föreslagna stödåtgärder under förutsättning av bifall till punkten 1 ovan och med beaktande av de villkor för det statliga stödet som i övrigt angetts i motionen,

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:159 av fru Hörnlund (s) och herr Carlstein (s) såvitt gällde hemställan att riksdagen beslutade att strukturstödet till tekoindustrin även skulle omfatta ett överförande av resurser från tekoproduktion till andra produktområden (yrkandet 3).

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

1976/77:872 av fru Landberg m. fl. (s),

dels den med anledning av propositionen 1976/77:85 väckta motionen 1976/77:1446 av herr Brännström m. fl. (s) såvitt nu var i fråga (yrkandet 2), vilken motion remitterats till försvarsutskottet och sedermera i denna del överlämnats till näringsutskottet.

Utskottet hemställde

1. beträffande förstatligande av större tekoföretag att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1479 yrkandena 1 och 4,

2. beträffande allmänna riktlinjer för samhällets medverkan i tekoindustriernas strukturomvandling att riksdagen med avslag på motionen 1976/77:1477 yrkandena 1 och 2 godkände i propositionen 1976/77:105 bilaga 1 angivna riktlinjer för industripolitiska åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna i ifrågavarande del,

3. beträffande riktlinjer i övrigt för industripolitiska åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna att riksdagen med avslag på motionen 1976/77:1457 godkände i propositionen 1976/77:105 bilaga 1 angivna riktlinjer i den mån de inte omfattades av utskottets hemställan under 2,

4. beträffande anslag till företags- och branschfrämjande åtgärder att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:100 i ifrågavarande del (bil. 17 s. 72), propositionen 1976/77:61 i ifrågavarande del (s. 21) och propositionen 1976/77:105 bilaga 1 punkten B 7 till Företags- och branschfrämjande åtgärder för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 58 610 000 kr.,

5. beträffande strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:100 i ifrågavarande del (bil. 17 s. 76) och med bifall till propositionen 1976/77:105 bilaga 1 punkten B 9 skulle

a) bemyndiga regeringen att under budgetåret 1977/78 ikläda staten förpliktelse i form av strukturgarantier, som inberäknat löpande garantier innebar åtaganden om högst 120 000 000 kr.,

b) till Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.,

6. beträffande särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna att riksdagen skulle

a) med bifall till propositionen 1976/77:105 bilaga 1 punkten B 15 moment 1 bemyndiga regeringen att under budgetåret 1977/78 ikläda staten förpliktelse i form av särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna som innebar åtaganden om högst 150 000 000 kr.,

b) med bifall till propositionen 1976/77:105 bilaga 1 punkten B 15 moment 2 till Kostnader för räntebefrielse vid särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kr.,

c) som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om

tidsgräns för beviljande av särskilda strukturgarantier,

7. beträffande kostnader för avskrivning av lån mot särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:105 bilaga I punkten B 16 till Kostnader för avskrivning av lån mot särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.,

8. beträffande särskilda strukturgarantier till företag med produktion utomlands att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1477 yrkandet 3 i ifrågavarande del,

9. beträffande insatser för att stödja övergång från tekoproduktion till produktion inom andra branscher att riksdagen skulle finna motionen 1976/77:159 yrkandet 3 och motionen 1976/77:1477 yrkandet 3 i ifrågavarande del besvarade genom vad utskottet anförde,

10. beträffande uttalande om exportstöd att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1477 yrkandet 5,

11. beträffande överläggningar mellan regeringen och företrädare för bomullsspinnerierna att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1477 yrkandet 4,

12. beträffande forskning om tekoindustriernas problem och framtid att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1479 yrkandet 3,

13. beträffande stöd till skinnkonfektionsindustrin att riksdagen skulle finna motionen 1976/77:1474 besvarad genom vad utskottet anförde,

14. beträffande industrilokalisering till Sjuhäradsbygden att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1479 yrkandet 2,

15. beträffande prissättningen inom textildetaljhandeln att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1976/77:872,

b) motionen 1976/77:1446 yrkandet 2,

16. beträffande åtgärder mot lågprisimport av tekovaror m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1475.

Följande två reservationer hade avgivits av herrar Svanberg, Bengtsson i Landskrona, Blomkvist och Wååg, fru Hansson samt herrar Häll och Jonsson i Husum (samtliga s)

1. beträffande allmänna riktlinjer för samhällets medverkan i tekoindustriernas strukturuomvandling, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:105 bilaga I i ifrågavarande del och med bifall till motionen 1976/77:1477 yrkandena 1 och 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

2. beträffande särskilda strukturgarantier till företag med produktion utomlands, vari reservanterna ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1477 yrkandet 3 i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 30

I bilaga 2 till propositionen 1976/77:105 (arbetsmarknadsdepartementet) hade regeringen efter föredragning av herr arbetsmarknadsministern Ahlmark föreslagit att riksdagen skulle

1. godkänna i propositionen förordade riktlinjer för ett tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft inom teko-industrierna,
2. till Sysselsättningsskapande åtgärder på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 125 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1976/77:1476 av herrar Nyhage (m) och andre vice talmannen Magnusson (m) samt

1976/77:1478 av herr Palme m. fl. (s), vari yrkats

1. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts rörande villkor för utgivande av särskilt tidsbegränsat sysselsättningsbidrag,

2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande behovet av särskilda insatser i orter med teko-företag som drabbades av mera betydande s. k. naturlig avgång.

Utskottet hemställde

1. beträffande särskilda villkor för det tillfälliga sysselsättningsbidraget att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1478, yrkandet 1,

2. beträffande tiden för det tillfälliga sysselsättningsbidraget m. m. att riksdagen med avslag på motionen 1976/77:1476 godkände propositionen 1976/77:105, bilaga 2 i motsvarande del,

3. att riksdagen godkände i propositionen förordade riktlinjer för ett tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft inom teko-industrierna, i den mån frågorna inte förut behandlats,

4. beträffande särskilda insatser i vissa orter på grund av s. k. naturlig avgång från teko-företag att motionen 1976/77:1478, yrkandet 2, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

5. att riksdagen med ändring av tidigare beslut (AU 1976/77:25 och AU 1976/77:26) och med bifall till propositionens förslag till Sysselsättningsskapande åtgärder på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 1 082 220 000 kr., varav förslagsvis 97 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits beträffande särskilda villkor för det tillfälliga sysselsättningsbidraget m. m. av herrar Fagerlund, Ingemund Bengtsson i Varberg och Nilsson i Östersund samt fru Hörnlund, fru Ludvigsson, fru Leijon och fru Flodström (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 och 4 bort hemställa

1. beträffande särskilda villkor för det tillfälliga sysselsättningsbidraget att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1478, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

4. beträffande särskilda insatser i vissa orter på grund av s. k. naturlig avgång från teko-företag att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1478, yrkandet 2, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Fru HANSSON (s):

Herr talman! Tekobranschens bekymmersamma läge har under en följd av år diskuterats i denna kammare. Det torde därför stå klart för var och en hur besvärligt det läget är, och jag behöver knappast närmare gå in på det.

För att underlätta en nödvändig omställnings- och anpassningsprocess gjorde den socialdemokratiska regeringen under senare år betydande insatser för att stödja tekoföretagen. Som framhålls i propositionen 1976/77:105 har den samlade effekten varit god. Trots detta står tekoindustrin f. n. inför betydande aktuella svårigheter, vilket också framhålls i propositionen.

Beklädnadsarbetarnas förbund har nu 3 % arbetslösa som tillhör A-kassan. Det är dubbelt så många som i industrin i övrigt. Dessutom har man 5 000–6 000 anställda på den s. k. 25–15-kronan. Problemen har alltså inte blivit mindre. Vi vet dessutom att Algots officiellt har sagt att man inte kan garantera arbete längre än till detta års slut. Statsrådet Åsling har också fått en fråga från herr Brännström med anledning av detta uttalande.

Regeringen har lagt fram förslag som skall syfta till att förstärka branschens konkurrenskraft på lång sikt och säkra sysselsättningen. Vi socialdemokrater har i en partimotion gett vår syn på tekobranschen och lagt fram våra förslag till lösningar.

Låt mig först konstatera att regeringen i stort följer det stödprogram som den förra regeringen lade fast – ja, den följer även förslag där man tidigare har gått emot den socialdemokratiska regeringen. Man kan fråga sig om det är en omvändelse under galgen eller om den praktiska verkligheten har bevisat att den socialdemokratiska regeringen hade rätt i sin bedömning att strukturomvandlingen inom tekoindustrin skulle fortsätta med ytterligare sysselsättningsminskning som följd. Några långsiktiga lösningar på problemen föreslår regeringen dock inte.

Vi har i vår motion pekat på att de problem som tekoindustrin står inför är av långsiktig och strukturell natur. Med hänsyn till försörjningsberedskapen har vi också pekat på vad som är nödvändigt för statsmakterna att snabbt ta ställning till. Man måste snarast bestämma vilken nivå konfektionsindustrin av beredskapsskäl skall ha. Förutsättningarna för att den omstrukturering som måste komma till stånd skall ske spontant genom statligt generellt stöd är begränsade. Staten måste ta på sig ett betydande ansvar för att aktivt medverka till en lämplig struktur

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

inom branschen. Enligt socialdemokraternas uppfattning har samhället ett avgörande ansvar för att vi skall kunna upprätthålla försörjningsberedskapen på tekoområdet. Den proposition som regeringen har lagt fram innehåller förslag om extraordinära insatser av temporär natur för att skapa det rådrum som behövs för omställningar. Några initiativ som innebär aktiva åtgärder från statsmakternas sida för att komma till rätta med de långsiktiga problemen föreslås inte.

Vi menar att de strukturåtgärder som föreslås har en passiv inriktning i den meningen att initiativen överläts åt företagen. Det rådrum som man talar om måste utnyttjas för mer långsiktiga omställningsåtgärder. I annat fall skjuter man bara problemen på framtiden. Vi har därför i vår motion krävt att riksdagen skall uppmana regeringen att snarast ta aktiva initiativ i syfte att medverka till en sådan företags- och ägarstruktur inom tekobranschen att de samhällskrav som kan ställas från försörjningsberedskapspolitiska, konsumentpolitiska, regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska utgångspunkter tryggas. Självfallet bör dessa initiativ tas i nära samverkan med de anställdas organisationer. I det sammanhanget har vi också pekat på att ett ökat samhälleligt ägarengagemang i många fall bör vara en lämplig väg. Vi ser det som helt nödvändigt bl. a. med tanke på alla de pengar som staten pumpat in i branschen för att få ett riktigt grepp på situationen och lösa sysselsättningsproblemen på ett socialt acceptabelt sätt.

Herr talman! De här förslagen har vi också tagit upp i reservationen I till näringsutskottets betänkande nr 41 som jag ber att få yrka bifall till.

När det gäller förslaget om ökat stöd till exportfrämjande åtgärder har kravet i motionen blivit tillgodosett i utskottets skrivning. Därför finner jag inte anledning att närmare gå in på den punkten. Detsamma gäller detaljhandelns prissättningsmetoder, där regeringen den 14 maj uppdragit åt statens pris- och kartellnämnd att undersöka huruvida metoderna att beräkna påläggerna på svenska resp. importerade varor inom beklädnadsindustrin leder till kostnadsmässigt motiverade resultat. Jag vill ändå här påpeka att pris- och kartellnämnden redan för tio år sedan konstaterade att det procentuella påslaget hade de nackdelar för den svenska produktionen i detaljhandelsledet som vi konstaterat och som Beklädnadsarbetarnas förbund vid flera tillfällen påtalat. Jag hoppas nu att SPK inte gräver ner sig i en ny utredning, utan att man snabbt kan komma fram till lösningar på problemet. Vi menar att den här frågan är tillräckligt utredd. Vi har emellertid inte velat reservera oss på denna punkt utan vi har velat ge SPK några månader för att utföra regeringens uppdrag, även om vi tror att en lagstiftning ändå så småningom blir nödvändig. Om inte SPK:s uppdrag snabbt leder till konkreta resultat måste frågan om en lagstiftning snabbt tas upp på nytt och då i enlighet med den inriktning vi visat på i motionen 1976/77:1446.

Jag vill gärna i detta sammanhang ta upp ytterligare en fråga som vi berört i vår motion och som utskottet har behandlat med en enligt

vår mening tillfredsställande skrivning. Frågan gäller de förhandlingar som pågår mellan de fem kvarvarande bomullsspinnerierna. Statsrådet Åsling finns i kammaren och skall senare delta i debatten, och jag vill därför fråga honom om han kan ge ett besked om när dessa förhandlingar kan tänkas vara slutförda.

När det sedan gäller de särskilda strukturgarantierna noterar vi med tillfredsställelse att den nuvarande regeringen följt upp den socialdemokratiska regeringens förslag på den punkten. Förslaget innebär att strukturgarantierna bör utformas så att intern omstrukturering, som syftar till att bl. a. göra det möjligt för tekoföretag att övergå till annan produktion, underlättas – ja, man anser den t. o. m. särskilt angelägen. Vi kan erinra oss att centern så sent som våren 1976 motsatte sig att strukturgarantierna skulle få en sådan inriktning att samgående och samverkan mellan företag skulle bli ett krav för att erhålla stöd. Även hösten 1975 reserverade sig de borgerliga ledamöterna i utskottet mot förslaget att resurser skulle användas för andra produktionsområden – en reservation som med fru Fortunas hjälp bifölls av riksdagen. Man har nu i regeringsställning accepterat den praktiska verkligheten och lagt fram förslag i detta syfte. Onödigt tidsspillan förorsakade emellertid lottningens utfall 1975.

Vi har emellertid i vår motion, som vi också följt upp i reservationen 2, sagt att dessa särskilda strukturgarantier inte bör kunna utgå för den del av företagets tillverkning som är förlagd utanför Sverige, och vi anser att de riktlinjer för tillämpningen av garantisystemet som statens industriverk skall utarbeta bör utformas i enlighet med vårt krav. Detta har inte utskottets majoritet velat gå med på, utan man har bara skrivit rent allmänt att man i beredningsarbetet skall beakta om ett företag med viss tillverkning utomlands skall få strukturstöd. Vi anser att klara riktlinjer för industriverkets behandling av dessa ärenden är nödvändiga. Det får inte vara så att företagen skall kunna använda strukturstödet för att ytterligare inrikta verksamheten på att importera konfektionsvaror i stället för att tillverka dem i Sverige. Jag skulle därför vilja fråga statsrådet Åsling vilka synpunkter han har när det gäller strukturgarantier till företag som har delar av sin produktion förlagda utomlands.

Herr talman! Jag vill till slut bara uttrycka min tillfredsställelse över att vår partimotion i denna del, den arbetsmarknadspolitiska delen som har behandlats av arbetsmarknadsutskottet, på flera punkter blivit tillgodosedd i utskottsbehandlingen. Det har därför endast blivit två reservationer.

Jag kan emellertid, herr talman, inte låta bli att ta tillfället i akt och anlägga en personlig synpunkt. Det gäller förslaget om sysselsättningsstöd med 15 kr. i timmen för anställda över 50 år. Som kvinna och inom kort 50 år kände jag en förnedring när jag läste propositionen. Vi vet att en tredjedel av de anställda inom tekoindustrin är över 50 år, och vi vet att de flesta är kvinnor. Jag vet att det speciellt inom denna bransch är genom träning till rutin och snabbhet som man kan göra en produktiv

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

insats. Dessa egenskaper besitter i hög grad den som har mångårig erfarenhet i branschen, och det har dessa kvinnor. Därför känner jag det som ett slag i ansiktet och en insinuation att 50-åringar och äldre inte har full kapacitet, och att regeringen därför föreslår stöd till just dessa. Så har jag läst förslaget, och jag finner det mycket beklagligt att man inte funnit bättre former för stödet.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till de två socialdemokratiska reservationerna som är fogade till näringsutskottets betänkande.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Det har sagts här att krisen inom textil- och beklädnadsindustrin inte är någon ny företeelse, den har pågått under en lång följd av år. En lika lång rad av åtgärder har föreslagits och beslutats under årens lopp utan att det lett till någon godtagbar eller varaktig lösning av krisen.

Fru Hansson sade att stora pengar har pumpats in i branschen. Det är sant, men inte heller den socialdemokratiska regeringen ställde under sin regeringstid några krav eller villkor med dessa pengar. Resultatet har därför blivit vad vi har i dag: hög arbetslöshet, en stor del av de anställda på särskilda bidrag, nedläggningshot och permittering – allt detta kvarstår.

Bidrag har getts till sanering, rationalisering och modernisering av tekoindustrin. Och visst har det rationaliserats inom beklädnadsindustrin. Arbetsproduktiviteten har här ökat snabbare än inom den övriga industrin i genomsnitt. Under den senaste tioårsperioden har ungefär hälften, eller 44 000 av de 90 000 tekoanställda rationaliserats bort eller vad man vill kalla att en så stor del försvunnit. Men inte nog med detta. Enligt industriministerns bedömning finns risk för att ytterligare 5 000 å 7 000 personer anställda inom tekoindustrin kan komma att förlora sina arbeten under 1977.

Det finns heller ingen bransch där hotet om företagsnedläggelse kunnat utnyttjas så effektivt av företagen som just inom beklädnadsindustrin. De anställda har i varje avtalsrörelse tvingats till ett lägre löneläge än andra grupper. Inför det ständiga hotet om företagsnedläggelse har kraven på arbetsmiljöförbättringar inte heller ställts. Hotet om företagsnedläggelse har varit särskilt verksamt på grund av beklädnadsindustrins lokalisering och koncentration, men mest beroende på att beklädnadsindustrin ofta utgjort enda möjligheten för kvinnorna att få jobb. Beklädnadsindustrin är ju en typisk kvinnoindustri, och med kvinnojobb följer som regel lägre löner och sämre arbetsförhållanden. Det är också svårt att hitta någon produktion där lönen utgör mindre del av försäljningspriset än inom beklädnadsbranschen.

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

Trots detta påstås lönsamheten ha varit dålig, vilket inte gäller generellt. Medan många små textilfabriker – 800 enligt beklädnadsfacket – lagts ned under en tioårsperiod, har de stora bolagen – delvis med hjälp av statsstöd – kunnat ge fortsatt utdelning till sina aktieägare. Av propositionen framgår att det är stora bidrag det rör sig om, bidrag som getts utan att skapa verklig garanti för en utveckling av beklädnadsindustrin. Det finns så mycket skumrask i den omlokalisering, rationalisering och utlovade sysselsättning som hittills getts i samband med det statliga stödet. Man behöver bara nämna Algots Nords och Eisers handläggning i Norrland utan att gå in på detaljer. Någon ordentlig redovisning lär vi inte få.

Vänsterpartiet kommunisterna har inte motsatt sig det ekonomiska stöd som nu föreslås i propositionen. Motiveringen är att misskötseln av tekobranschen gör stödåtgärder ofrånkomliga av sysselsättningspolitiska skäl. Vi har ur flera synpunkter inte råd att förlora fler arbetstillfällen inom beklädnadsindustrin. Men vi ställer vissa villkor i samband med dessa stödåtgärder.

Kapitalisterna inom tekobranschen – det gäller främst storföretagen som hittills inte har skötts på ett tillfredsställande sätt – kan inte bara fortsätta med sin utpressning mot staten utan garanti för ett mera långsyftande program för hela tekoindustrin. Vi föreslår därför att de stora textilkoncernerna förstärkas. De statliga bidrag och subventioner som redan getts och som nu ytterligare föreslås måste staten kunna tillgodoräkna sig i förhandlingarna om formerna för ett övertagande.

Man måste också ställa krav på statlig verksamhet. Vi har redan en statlig textilkoncern, SweTeco, som nu är på väg att flytta större delen av sin tillverkning utomlands. SweTeco har redan en fabrik i Jugoslavien med flera hundra anställda. Men det statliga företaget vill tydligen ha ännu billigare arbetskraft och har planerat att lägga ut sin tillverkning till Sydkorea eller Hongkong som är rena fascistdiktaturer. Om inte ett statligt företag har mera ansvar för de anställda än att det kan etablera sig i fascistiska diktaturer och där medverka i exploateringen av människor – i länder där arbetarna inte har några som helst rättigheter och lönerna hålls nere så mycket som möjligt – då kan man inte ha någonting att vänta från de privatkapitalistiska företagen som helt styrs av vinst- och profitintressen.

Avvecklingen av Rangfabriken i Nässjö, som ingår i SweTecokoncernen, beräknas ske 1978. De anställda i Nässjö har nu i brev till industriminister Åsling, enligt radion i går, frågat vad han tänker göra åt beslutet om förflyttning av sysselsättningen till Sydkorea, som tycks vara det senaste budet. Här har nu regeringen ett avgörande inflytande som man kan använda sig av. De anställda vid Rangfabriken vill gärna ha ett svar i samband med debatten om tekoindustrins vara eller inte vara. Vad anser industriministern? Har Sverige råd med ytterligare åderlåtning av beklädnadsindustrin? Är industriministern beredd att medverka till Rangfabrikens fortsatta verksamhet i Nässjö? SweTecos handlande visar

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

att det är nödvändigt med ökat inflytande för de anställda även i statliga företag.

Vpk är positivt till ett ökat stöd åt de små företag som kan och vill förnya sin produktion med sikte på bättre lönsamhet och bättre arbetsmiljö. Det borde finnas möjligheter för mindre företag att fungera just i beklädnadsbranschen. Men villkoren måste också här vara full insyn och demokratiska rättigheter för de anställda och krav på ordentlig redovisning av använda medel.

Särskilt kännbar har tekoindustrins kris varit i Sjuhäradsbygden, där textil- och konfektionsföretagen helt dominerar. Här behövs enligt vpk:s uppfattning särskilda åtgärder för att ändra det ensidiga beroendet av tekobranschen, som slår så hårt vid nedläggningar och förhindrar en utveckling av hela regionen.

De förslag som ställts i propositionen och följts upp i betänkandet innehåller ingenting nytt eller framtidsytande. De särskilda strukturgarantier, som det talas om och som skall kunna beviljas längst t. o. m. den 30 juni 1978, syftar enligt utskottet till att skapa rådrum i den intensiva omstrukturering av branschen som nu pågår. Vidare sägs att syftet med de förslag till åtgärder på olika områden som läggs fram i propositionen är att förbättra tekoföretagens finansiella villkor, så att den nödvändiga strukturuomvandlingen kan ske i socialt acceptabla former.

Längre sträcker sig inte regeringens ambitioner. Bara en fråga till industriministern: Vad innebär en strukturuomvandling i socialt acceptabla former?

Det finns många obesvarade frågor kring förutsättningarna för beklädnadsindustrins både ekonomiska och tekniska utveckling som behöver bli föremål för en vetenskaplig forskning, både vad gäller tekobranschens problem och dess framtid. Om inte detta görs blir åtgärder som de föreslagna bara en tillfällig livräddning som så småningom leder till fullständig undergång.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionen 1479 på samtliga punkter.

Herr SVENSSON i Skara (m):

Herr talman! Tekobranschens problem sammanhänger främst med kostnadsutvecklingen, ett faktum som reservanterna – då inkluderande fru Hansson – knappast kan förneka. I samband med kammarens tidigare behandling av frågan om regionalpolitiskt stöd till Algots Nord AB och AB Eiser redovisade jag några uppgifter som jag då hade inhämtat. Enligt dessa uppgifter visar en prognos för 1977 att de svenska arbetskraftskostnaderna inom tekobranschen inkl. arbetsgivaravgifter och övriga sociala kostnader beräknas uppgå till något mer än 33 kr. per timme. Inom Sverige är denna timlön i jämförelse med andra branscher ändå låg, men trots detta förhållande är motsvarande kostnad i exempelvis Finland beräknad till hälften av det nämnda beloppet. Skillnaden i förhållande till England är ändå större. Prognosen för 1977 pekar på drygt 23 kronors skillnad.

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

Självfallet är skillnaderna ännu större vid en jämförelse med de s. k. lågprisländerna. Det är mot den här bakgrunden som man skall bedöma situationen. Hur skall man, fru Hansson och fru Nordlander, få de svenska konsumenterna att betala mellanskillnaden? Priserna baseras ju på tillverkningskostnaderna.

Då frågan om att anslå drygt 24 milj. kr. till Algots Nord och Eiser – för att garantera sysselsättningen vid de båda Norrlandsfabrikerna i två år framåt – behandlades i början av mars, begärde oppositionspartierna olika former av statsingripanden. Vänsterpartiet kommunisterna redovisade klart att man ville socialisera. Fru Nordlander har än en gång bekräftat detta. Socialdemokraterna, som synes ha samma ambitioner, uttryckte sig då – liksom nu – i kryptiska ordalag. I mars ville man ta upp frågan om att staten bör ta över ägandet av de tekoföretag som blivit föremål för omfattande regionalpolitiskt stöd. I reservationen I till det näringsutskottets betänkande som kammaren nu behandlar säger man att initiativ skall tas för att åstadkomma en sådan ägar- och företagsstruktur inom tekobranschen att "de samhällskrav som kan ställas från försörjningsberedskaps-, regional- och arbetsmarknadspolitiska utgångspunkter blir tillgodosedda".

I reservationen vid arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 30 anför reservanterna att man skall ställa det villkoret för de föreslagna arbetsmarknadspolitiska bidragen att företagen skall förklara sig villiga att förhandla om offentligt ägarengagemang, om staten påkallar detta. Socialdemokraterna menar uppenbarligen att företagen skall överlämna eller delegera den del av beslutanderätten som berörs av åtgärderna. I förlängningen av detta resonemang framskymtar det att villkoren kan förvandlas till krav på regelrätt förstatligande. Med andra ord är det fråga om ett i villkoren inbyggt hot om socialisering!

Som jag redan inledningsvis påpekade, har det i många sammanhang framkommit hur svårt den svenska tekoindustrin har det på grund av den utländska konkurrensen. Enligt de uppgifter jag inhämtat häromdagen har varslen inom denna sektor ökat med 30 % i förhållande till motsvarande tid förra året. Varslen skulle sannolikt ha ökat ännu mer, om inte utbildningsstödet med den s. k. 25-kronan hade satts in. Åtgärden som sådan är ett av många uttryck för den aktiva sysselsättningspolitik som den nya regeringen bedriver.

Den stora skillnaden i jämförelse med andra länder när det gäller den svenska kostnadsutvecklingen har bl. a. inneburit att importandelen på konfektionssidan är extremt hög – uppskattningsvis bortåt 80 %! Framstötarna om socialiseringsåtgärder eller andra mera förtäckta ingripanden i samma syfte är enligt min åsikt meningslösa. Kostnadssituationen ändras inte genom ett ändrat ägarförhållande.

Det av staten hälftenägda Eiser har exempelvis inte klarat sig bättre än det enskilt ägda Algots. Inte heller har statens hälftenengagemang i Eiser utgjort någon garanti för att avtalet mellan företaget och den dåvarande socialdemokratiska regeringen kunde hållas till alla delar. De

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

socialdemokratiska ambitionerna att binda upp näringspolitiska, arbetsmarknads- och regionalpolitiska åtgärder vid hårda villkor, där en regelrätt socialisering skall hota i bakgrunden, måste bestämt avvisas.

Såväl näringsutskottet som arbetsmarknadsutskottet har, som jag ser det, utgått ifrån att en helhetsbedömning av branschens problem pågår fortlopande. Situationen är sådan att åtgärder måste sättas in i såväl kort-siktiga som långsiktiga perspektiv. Vad gäller näringsutskottets behandling har utskottet i betänkandet ställt sig bakom förslagen i propositionen. Beträffande anslagens storlek, val av åtgärder och prioriteringar är utskottet enigt i sin skrivning. Vad reservanterna tar upp är riktlinjerna för tillämpningen, och mot bakgrund av de synpunkter som jag redovisat ställer jag en direkt fråga till fru Hansson: Vad är målsättningen bakom det resonemang som förs i reservationerna? Vill socialdemokraterna socialisera, bör de säga detta rent ut och inte komma med förstuket tal om hårt villkorsbunden industri- och arbetsmarknadspolitik!

Näringsutskottet framhåller särskilt att stödåtgärderna syftar till att stärka företagets konkurrenskraft, innebärande att det skapas mera livskraftiga företag. Avsikten är bl. a. att underlätta strukturella förändringar inom branschen. I anslutning härtill framhåller utskottet – i likhet med vad som kommer till uttryck i propositionen – att staten har ett ansvar för den förändring som sker och för att förändringen sker på ett sådant sätt att den medför ett minimum av påfrestningar för de människor, orter och regioner som berörs.

För egen del vill jag i anslutning härtill peka på andra åtgärder som ligger något utanför de förslag propositionen tar upp men som i det stora sammanhanget har väsentlig betydelse för branschens framtida möjligheter att hävda sig.

Ett sådant exempel är de ständigt höjda arbetsgivaravgifterna, vilka innebär en svår belastning för alla exportkonkurrerande företag och de företag som konkurrerar med importvaror. Anledningen är att arbetsgivaravgifterna, som egentligen utgör en löneskatt, missgynnar exporten men gynnar importen, dvs. gör svensktillverkade varor dyrare samtidigt som importerade varor slipper denna form av beskattning.

Jag pekar på detta förhållande närmast med anledning av de resonemang som förs i motionen 1475, som näringsutskottet samtidigt har behandlat. Jag förutsätter emellertid att företagsskatteberedningen nu är i färd med att utvärdera systemet med arbetsgivaravgifter. Vi får anledning att återkomma till dessa frågor när utredningsresultatet föreligger.

Det är i nuvarande konjunktursituation naturligtvis vanskligt att göra någon prognos för branschens framtid. Den är ju beroende av den utländska konkurrensen, den inhemska kostnadsutvecklingen och den egna skickligheten inom branschen på alla nivåer. Självfallet har också de åtgärder som vi just nu diskuterar sin betydelse och naturligtvis även den ekonomiska politiken i stort. Jag konstaterar dock att viljan att bemästra problemen finns hos alla parter, men insikten om problemen borde ha funnits för fem, sex år sedan.

Som framgår av propositionen är regeringens förslag ett led i en långsiktig bevakning och uppföljning av branschens problem. Den fortsatta utvecklingen får avgöra om det finns behov av sysselsättningsstöd eller stöd för marknadsföringsåtgärder etc.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till såväl näringsutskottets som arbetsmarknadsutskottets hemställan på samtliga punkter.

Fru HANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Skara uppehöll sig vid socialiseringen, men innan jag går in på den frågan vill jag något litet bemöta hans påstående att det höga kostnadsläget är boven i detta sammanhang. Det är det nog inte enbart. Jag vill hävda att tekoföretagen själva på ett aktivt sätt har medverkat till att problemen har uppkommit för den inhemska produktionen, därigenom att många företag alltmer går över från att vara enbart producenter till att komplettera sin försäljning med import, antingen från egna företag i utlandet eller genom inköp från utländska företag.

Sedan ställde herr Svensson i Skara frågan: Vill socialdemokraterna socialisera? Han menade att vårt förslag innebär ett hot om en regelrätt socialisering och att det är den som ligger i bakgrunden. Jag vill då svara att vi har gjort den bedömningen att det kan bli nödvändigt med ett aktivt engagemang från samhällets sida för att lösa de problem som tekokrisen för med sig när det gäller försörjningsberedskap, regional utveckling och omställning för de anställda i socialt acceptabla former. Men ett sådant uttalande vill de borgerliga alls inte vara med om. Skälet härför är naturligtvis de borgerligas ideologiskt motiverade rädsla för statligt engagemang. För vår del måste alltid kravet att finna lösningar på de allvarliga problemen komma i första rummet. Och då är vi beredda på ett aktivt statligt engagemang i all den utsträckning som behövs för att problemen skall lösas. Om staten inte behöver överta ett företag, alltså om det går bra ändå, så blir det naturligtvis inget övertagande. Men om vi på grund av problemens storlek finner det nödvändigt, så skall vi inte avhända oss den möjligheten.

Slutligen vill jag fråga herr Svensson: Är den borgerliga regeringen beredd att enbart av ideologiska skäl avstå från sådana insatser? Kan ni verkligen lova att lösa de försörjningspolitiska, regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska problemen ändå? Om ni kan lova det – ja, då behöver ju ett statligt ägarengagemang aldrig tillgripas.

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Skara talade om kostnadsutvecklingen inom tekobranschen men sade att den ändå var lägre än för annan produktion. Han undrade också hur man skulle kunna få konsumenterna att betala mellanskillnaden mellan tillverkningskostnader och försäljningspris. Ja, jag tror att man måste gå in och granska hela försäljningsledet, för att klargöra kostnadsläget. Statligt ägande är naturligtvis bättre

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

än privata företag, även om inte ett statligt ägande löser alla problem. Men låt mig ta ett exempel. År 1973 träffade staten ett avtal med Eiser om att överta halva aktiekapitalet. Det var alltså inte det rika Eiser Invest utan dotterbolaget Eiser. Staten övertog halva aktiekapitalet på 10 miljoner och betalade för detta 45 milj. kr. I gengäld skulle Eiser etablera sig i Kramfors, Sollefteå och Gällivare och där skaffa fram 600 nya jobb. Det blev ca 170 jobb, huvudsakligen i Kramfors. Samtidigt förlorade Eiserarbetarna i Borås 250 jobb, då strumptillverkningen flyttades till Malmö strumpfabrik. Med hot om utflyttning av tillverkningen till utlandet bedrevs ytterligare utpressning.

När Brasonsömmerskorna strejkade för att få 16 kr. i timlön visade Eiser sin arbetsköparmentalitet. Man avskedade flera strejkande samtidigt som man från staten fick 20 kr. per arbetare och timme i utbildningsbidrag, alltså 4 kr. mer än den timlön som kvinnorna förgäves strejkade för. Måste inte detta säga oss att vi måste ställa andra krav på företagen i samband med statliga bidrag och subventioner, som ställs till förfogande för företagen?

Herr SVENSSON i Skara (m) kort genmäle:

Herr taiman! Jag vidhåller verkligen att det är kostnadsutvecklingen som är det stora problemet bakom denna utveckling. Låt mig här bara redovisa skillnaden i arbetskostnad per timme, inkl. sociala kostnader, i förhållande till Finland åren 1972–1977 – för det sista året är det självfallet fråga om en prognos. År 1972 var skillnaden 8:30 kr. Nu pekar prognosen på 16:38 kr. I förhållande till England har skillnaden utvecklats på följande sätt: 1972 8:80 kr., 1973 10:80 kr., 1974 11:75 kr., 1975 15:70 kr. och 1976 19:21 kr. Nu pekar prognosen, som jag sagt, på en skillnad av 23:10 kr.

Skillnaden i pris på sådana här varor har säkerligen alla svenska turister märkt när de handlat textilvaror utomlands, t. ex. i London. Det måste gå att sälja de produkter vi tillverkar inom landet, och det är det vi måste åstadkomma. Jag kan konstatera att skillnaderna ökat mest under åren 1975 och 1976.

Frågan är, fru Nordlander och fru Hansson: Kan detta få fortsätta? Vad är socialdemokraternas alternativ? I diskussionen om budgeten föreslog de 15 olika skattechöjningar utöver regeringens förslag. En företagare i det inre stödområdet får t. ex. en höjning av arbetsgivaravgifterna. Politiken är nya pålagor, dvs. ytterligare kostnader för företagen. Kan man säga att det är att hjälpa näringslivet och att främja sysselsättningen? Vad vi behöver är en ny allmän skatte- och näringspolitik som är positiv för branschen.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! Tekoindustrin har under lång tid varit en industri på nedåtgående, och redan vid mitten av 1960-talet uttalade vi socialdemokrater från Södra Älvsborg i en motion allvarliga farhågor inför bran-

Onsdagen den
25 maj 1977*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

schens framtid. Jag poängterade i riksdagsdebatten att branschen liknade en elefant på lurfötter och att det kunde få mycket allvarliga följder i synnerhet för Boråsregionen men också för andra orter, om vi skulle fortsätta att så gott som helt förlita oss till denna industrigren även i framtiden. I dag rör det sig kanske inte om någon elefant, möjligen om en halv sådan, men lurfötterna finns kvar.

År 1965 arbetade i det närmaste 90 000 personer i hela landet inom teko-företagen. I dag finns det ca 45 000 personer kvar i denna bransch. Tekoindustrierna har således sysselsättningsmässigt halverats under en elvaårsperiod. Självklart har detta drabbat södra delen av Älvsborgs län mycket hårt, eftersom branschen har en så stark koncentration till Boråsregionen.

Över en tredjedel av tekoindustrins sysselsatta finns i detta län och i Borås kommun sysselsätter tekobranschen närmare 70 % av samtliga anställda inom industrin. Enbart inom Borås kommun har antalet anställda i tekoindustrin minskat med 6 000 personer sedan 1970. Enligt den prognos som länsstyrelsen i Älvsborgs län har gjort skall ytterligare 7 000 tekojobb försvinna i södra delen av länet fram till 1980. Det är alltså en halvering av vad vi nu har kvar. I själva verket visar utvecklingen att det torde gå ännu snabbare än vad denna prognos utvisar.

Det är ju inte heller någon optimistisk bild man får av den kommande utvecklingen i propositionen 105, utan där talas mest om att det gäller att skapa rådrum eftersom risken finns att den negativa utveckling, som inträffade under 1976 när det totala antalet anställda minskade med drygt 5 000 personer, kommer att förstärkas under 1977. Ett belägg för detta är att under januari-mars i år varslades över 1 500 av Beklädnads medlemmar om uppsägning, vilket är drygt 400 fler än ett år tidigare. Dessutom har 25- och 15-kronan för varselhotad personal sedan den 1 januari beviljats för närmare 5 000 anställda vid drygt 100 företag inom teko. Det innebär att ca 6 500 av de 45 000 inom teko i dag är varslade eller lever under akut hot om varsel. Konfektionsindustrin är värst utsatt, och där torde var tredje arbetare vara varselhotad. Till detta skall läggas att arbetslösheten inom Beklädnads kassa under året legat på 3 %, dvs. f. n. dubbelt så högt som industrikassorna totalt sett. Situationen är således knappast ljus för de många människor som drabbas.

Den främsta orsaken till den negativa utvecklingen av branschen är naturligtvis den alltmer ökade importen av tekoprodukter. Inom branschen finns också en mycket klar tendens, nämligen att allt fler tillverkningsföretag också blir importörer. Alltmer sömnad läggs utomlands – antingen som lönsömnad eller vid de egna företagen. Tekoimporten, inkl. skinnvaror och skor, uppgick 1976 till över 8 miljarder kronor, medan exporten uppgick till 2,8 miljarder. Men då skall man naturligtvis också fråga sig hur mycket av det vi exporterade som hade tillverkats i ett annat land.

Sedan lång tid tillbaka har företagen hävdat att importen är en förutsättning för fortsatt produktion i Sverige. Jag har vid flera tillfällen

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

under många år hävdat motsatsen i denna kammare. Vad som egentligen har skett är att man sågat av den gren som man själv har suttit på. Även om företagarna inte har drabbats själva – de brukar ju ha en förmåga att klara sig – har i vart fall de svenska tekoanställda fått betala priset. Från fackets, dvs. Beklädnads, sida redovisar man också att den praktiska erfarenheten är att importen oftast är det första steget mot nedläggning i Sverige, och att allt fler arbetstillfällen försvinner på detta sätt. Det finns många exempel på detta – Melka som avvecklade sina Sverige-fabriker redan på 1960-talet, Petri som lagt ned en rad lönsömnadsföretag i sydöstra Sverige, Gefa som varslar nu och har allt mindre produktion i Sverige, Junex som varslar och importerar, SweTeco med Rang som varslar och många fler.

När det gäller SweTeco så hade jag en interpellationsdebatt i fjol om deras utlandsetableringar. Jag sade då att jag tyckte det var orimligt att ett statligt företag skulle gå ut med verksamhet utomlands, och jag står naturligtvis för det uttalandet även i dag. Jag finner det synnerligen olämpligt. Det hjälpte tydligen inte att man lade ned Oscar Jacobsons fabrik i Karlskrona vid den tidpunkten. Nu är det Rang det är fråga om, och nästa gång är det naturligtvis något av företagen i Sjuhäradsbygden eller i Bohuslän.

Denna utveckling visar mycket klart att det är en kortsiktig och omöjlig lösning att ta till produktion utomlands för att bevara sysselsättningen i Sverige. Fallet Algots är för resten det bästa åskådningsexemplet på detta: man har där beredvilligt tagit emot statligt stöd i olika former för att skapa sysselsättning i Sverige men hela tiden hjälpt till att konkurrera ihjäl sig själv och även andra företag genom utlandsetableringar och lönsömnad utomlands. Tyvärr finns det alltför många företag som har handlat på samma sätt, dvs. de har sörplat i sig det tekostöd som har utgått i olika former sedan 1970-talets början för att sedan kvickt lämna den svenska tillverkningen när det har börjat ta emot.

I propositionen 105 föreslås nu olika åtgärder för att stödja företag inom tekobranschen, och på det arbetsmarknadspolitiska området föreslås ett särskilt tidsbegränsat sysselsättningsbidrag med 15 kr. per timme och arbetstagare som är över 50 år. Bidragssumman för ett företag skall dock inte få överstiga 10 % av företagets totala lönekostnader, sociala avgifter inberäknade, och stödet föreslås utgå endast under förutsättning att företaget inte varslar om driftinskränkningar eller tar tillbaka utfärdade varsel. Däremot bör enligt propositionen personalreduktion tillåtas genom s. k. naturlig avgång.

Det arbetsmarknadspolitiska syftet med det här föreslagna bidraget anges vara att motverka arbetslöshet genom att hålla tillbaka sysselsättningsminskningen inom tekoindustrin. Stödet är utformat som en generell lönesubvention, som utgår till företagen efter ansökan. Utskottsmajoriteten har tillstyrkt detta förslag, men socialdemokraterna i utskottet har fogat en reservation till betänkandet vilken bygger på vår partimotion nr 1478. Vi anser nämligen att det finns många skäl som talar

för att omstruktureringen inom tekoindustrin kräver statlig medverkan. Eftersom minskningen av den svenska produktionen nu går så snabbt är det hög tid att bestämma nivån för konfektionsindustrins del liksom att fullfölja omstruktureringen när det gäller den grundtextila tillverkningen. För detta sakliga engagemang talar såväl sysselsättnings- som regionalpolitiska skäl. Oron för framtiden är stor bland de anställda, men också bland de ansvariga i kommuner och orter, som kommer att drabbas mycket hårt om vi får en ytterligare snabb och okontrollerad nedgång i tekoindustrin.

Men även de försörjningsberedskapspolitiska skälen är starka. Vi kan inte i det här landet göra oss urarva när det gäller att kunna försörja oss själva med beklädnadsvaror. Det är därför med beklagande som vi på socialdemokratiskt håll konstaterar att regeringen inte redovisat en mer framåtsyftande planering för aktiva samhällsinsatser, men vi har med hänsyn till det besvärliga läget för flertalet företag i branschen inte motsatt oss att ett tillfälligt sysselsättningsbidrag införs. Personligen vill jag här deklarerar att det är beklämmande att stödet har fått formen av ett slags klimakteriebidrag. Bland de anställda vid tekoföretagen som är över 50 år gamla finner man nämligen företagets mest yrkesskickliga och erfarna medarbetare, och det är från den synpunkten knappast lustigt att man skall behöva subventionera just den gruppen av arbetskraft.

Det finns även andra anledningar att rikta ytterligare invändningar mot utformningen av det föreslagna stödet. Så gott som alla företag kommer i åtnjutande av stöd, oavsett om det går bra eller dåligt för dem. Det finns nämligen tekoföretag som fortfarande går bra – t. o. m. mycket bra – enligt uppgifter som jag inhämtat från olika håll, och vissa företagare har även själva bekräftat detta för mig. Utskottet har påpekat att 75 % av företagen i branschen inte beräknas kunna komma med något positivt resultat under 1977. Men hur har de haft det under de närmast föregående åren? Vilka vinster har de gjort då? Helt klart är det enligt min mening att tekodirektörerna inte är precis barskrapade – det kan ju jag intyga, som känner till stora fastighetsköp m. m. Det har funnits goda möjligheter att i diverse objekt plöja ner vinster från många goda år. De 25 % som återstår kommer således att göra vinster såvitt jag kan förstå. Man kan inte heller blunda för att de investmentbolag som bildats inte har något större intresse av att rädda de tekoföretag i vilka de har sitt ursprung. Man kan i stället misstänka att avsikten är att slakta eller, om man vill använda ett finare ord, avveckla tekodelen för att ägna sig åt annan verksamhet. Tyvärr hamnar inte denna verksamhet i de orter där de gamla tekoföretagen har varit etablerade. Vi menar att det inte kan anses rimligt att välkonsoliderade företag eller företagsenheter i vinstgivande koncerner erhåller sysselsättningsbidraget. Vi anser att ett grundläggande villkor för erhållande av bidrag bör vara att bidraget är nödvändigt för att ge företaget ekonomiska möjligheter att undvika mera väsentlig sysselsättningsminskning. Vi tycker därför att som särskilt villkor för stöd bör gälla att det kan beviljas först sedan företagets ägare beslutat inställa

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

eller väsentligt reducera utdelning av eventuell vinst i stödföretaget och, i förekommande fall, i övriga företag i koncernen. Det innebär att lönebidrag med statsmedel överförs till företagen först sedan företagets ägare dokumenterat sitt sociala ansvar för upprätthållande av produktion, sysselsättning och varuförsörjning.

Vår uppfattning är alltså att stödet bör förbehållas företag i ekonomiska svårigheter. Man kan då möjligen anföra att det skulle få en icke önskvärd konkurrenseffekt om endast vissa företag får del av bidragen. Mot detta kan anföras att när det gäller de särskilda strukturgarantierna är dessa avsedda att utgå endast till företag som kan ha förutsättningar för att långsiktigt upprätthålla en lönsam produktion. Regeringen anser ju själv att sysselsättningsbidragen kan räknas som ett rådrumsstöd. Den korta tid som gäller för dessa bidrag ger också vid handen att man avsett detta. Då kan det inte heller vara rimligt att man använder bidraget för generella åtgärder och strör ut det även till vinstgivande företag för att ytterligare öka ägarnas vinster.

Som jag nämnde tidigare är många tekoföretag i växande omfattning engagerade med försäljning av importerade varor. Vi anser inte att dessa företag skall premieras för att de hjälper till att gräva en grav för den svenska tillverkningen. Det kan inte vara rimligt att lönestödet även skall utgå för sådan personal som är verksam med import av konfektionsvaror. Vi tycker därför att som ett allmänt villkor bör gälla att för företag vilkas försäljning till icke obetydlig del består av importvaror bör stödet schablonmässigt minskas. Utskottsmajoriteten i arbetsmarknadsutskottet nöjer sig med det enligt min mening ohållbara argumentet "att inkomsterna av försäljningen av importerade varor i många företag används för att upprätthålla den mindre lönsamma inhemska produktionen". Man har alltså en helt annan syn på denna fråga än vad t. ex. Beklädnads redovisar och vad som är en allmän erfarenhet, nämligen att utlandsetablering och lönsömnad utomlands inte räddar sysselsättningen här hemma.

Det är intressant att ta del av vad näringsutskottet skriver när det gäller strukturgarantierna kontra importföretagen. På s. 11 konstaterar man:

"Motionärerna pekar otvivelaktigt på ett allvarligt problem."

Man anser också att industriverket i sitt beredningsarbete särskilt bör beakta i vilken mån ett företag skall kunna uppbära strukturstöd trots en viss tillverkning utomlands. När det gäller exportstödet förutsätter utskottet på s. 12 "att den rådgivande nämnden och industriverket vid sin bedömning noga prövar i vad mån ett projekt bidrar till att skapa sysselsättningstillfällen inom landet". Enligt vår uppfattning kan man på samma sätt pröva huruvida det bör utgå sysselsättningsbidrag till företag som till icke obetydlig del sysslar med försäljning av importvaror. Vi anser också att som ytterligare villkor för bidrag bör gälla att företaget förklarar sig villigt att ta upp förhandlingar om offentligt ägarengagemang om staten påkallar detta. Det är helt i linje med vad vi framförde i

vår reservation med anledning av propositionen om regionalpolitiskt stöd till Algots Nord och Eiser.

Åtskilliga miljoner har under de senaste åren pumpats in i tekobranschen från statens sida, och det statliga engagemanget har numera en betydande omfattning. Samtidigt har graden av inhemsk försörjning med vissa produkter drastiskt minskat. Därför har också de försörjningsberedskapspolitiska motiven för statligt engagemang i tekoindustrin ökat i tyngd. Det är nödvändigt att en fortsatt produktion kan upprätthållas i långsiktigt starka och utvecklingsdugliga företag, att den nödvändiga omställningen sker i en takt som medger social trygghet för de berörda och att en fortsatt utveckling av sysselsättningen på de orter som drabbas blir tryggad. Det är endast genom statlig medverkan man kan klara detta. Och det är hög tid att man griper sig verket an med en omstrukturering – annars är det fara värt att kon dör och båset blir tomt, och då är det så dags.

Till sist: Enligt propositionen skall naturlig avgång ej utgöra hinder för bidrag. Vi har påpekat att betydande problem kan uppkomma genom s. k. naturlig avgång, och vi anser att denna svaghet i stödssystemet bör mötas med riktade arbetsmarknads- och regionalpolitiska åtgärder. Om ett företag med 1 200 anställda lägger ned verksamheten i en ort så blir det ett ramaskri och alla ilar till och vill ge hjälp. När Algots i Borås har minskat sysselsättningen med 1 200 anställda genom s. k. naturlig avgång, är det knappast någon som lystrar. Men orter kan dö en långsam död genom s. k. naturlig avgång, och det behövs verkligen kraftfulla insatser för att motverka även det som sker genom s. k. naturlig avgång. Det är hög tid att regeringen inser att Boråsregionen med det snaraste bör tillföras nya företag i andra branscher, liksom att även andra orter som i huvudsak är beroende av tekoindustrin behöver allt stöd och all hjälp. Jag skulle vilja påpeka, eftersom nu industriministern finns här på plats, att det annars blir en katastrofal situation ganska snart, särskilt i Boråsregionen, som är den mest utsatta.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 30.

Herr SVENSSON i Skara (m) kort genmäle:

Herr talman! Innebär det som fru Hörnlund nu har sagt att socialdemokraterna vill socialisera tekobranschen? Vill man göra detta så skall man, som jag sade i mitt första inlägg, säga det rent ut och inte komma med tal om villkor av skilda slag.

Det är bara att för kammaren konstatera att vpk klart har uttalat att man vill socialisera branschen. Tidigare har jag tagit avstånd från såväl denna målsättning som de metodiska åtgärderna för att nå det målet. Jag har frågat fru Hansson om socialdemokraterna vill socialisera branschen – ja eller nej – och jag fick inget svar. Nu frågar jag fru Hörnlund: Vill socialdemokraterna socialisera tekobranschen eller inte?

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller frågan om förstärkande – eller att staten får större inflytande över strukturomvandlingen – så kan väl ingen vara nöjd med den utveckling som nu sker, med den okontrollerade nedläggningsvåg som har drabbat branschen. Det är mer eller mindre nogräknade företagare som slaktar företag för att investera i utlandet eller som sätter sig i Schweiz – vi har många sådana exempel – eller andra skatteparadis med pengar som de anställda under årtionden har fått slita hårt, stressa och jäkta för att kunna arbeta ihop.

Vi borde väl ändå vara ense, herr Svensson i Skara, om att den utvecklingen inte kan få fortgå. Då tror jag att det är nödvändigt att staten samordnar och klarar denna omstrukturering som behöver ske. Vi vet ju också att vi har de anställda inom tekobranschen bakom oss i den frågan.

Herr SVENSSON i Skara (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det är ganska svagt att socialdemokraterna inte kan ge ett klart och entydigt besked i socialiseringsfrågan.

Låt mig då, herr talman, deklarerat att vi moderater inte ställer upp på åtgärder som innebär centralstyrning och kontroll. Politikerna kan inte och skall inte ta över alla beslut inom ett företag. Samhället vet inte bättre än parterna inom företagen vad de bör satsa på, producera och sälja. Det är ett uttryck för socialism och planhushållning att den centrala statsmakten skall ta över ansvaret för varje enskilt företags agerande.

Tvärtom skall besluten läggas närmare människorna. Riksdagens beslut om den framtida inriktningen av regionalpolitiken är ju ett bestämt uttryck för en decentralisering. Redan nu finns det, fru Hörnlund, möjligheter att aktualisera åtgärder av det slag vi nu diskuterar inom ramen för den länsplanering som pågår och som initierats genom riksdagsbeslutet den 16 december.

Jag konstaterar än en gång att socialdemokraterna inte har modet att ge ett klart besked i socialiseringsfrågan.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jo då, herr Svensson i Skara! Jag saknar inte mod – det tror jag att de flesta som känner mig gärna instämmer i. Men jag märker också att det går en bred och djup klyfta mellan herr Svenssons och mina uppfattningar. Herr Svensson vill ha en fortsättning på den ohämmade importen och tillverkningen i svenskägda företag utomlands. Han bryr sig inte ett dugg om hur de svenska arbetarna och de anställda över huvud taget drabbas av detta. Han tänker inte heller på att de seriösa tekoföretag som verkligen arbetar här hemma och inte har gjort några utlandsetableringar hela tiden blir drabbade av vad som sker. Jag tycker verkligen att herr Svensson borde fundera litet på det.

Det är min uppfattning att vi aldrig kan klara en omstrukturering av tekobranschen utan att gå in med ett ordentligt statligt inflytande.

Herr tredje vice talmannen anmälde att herr Svensson i Skara anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Situationen inom tekobranschen är bekymmersam. Det har den här debatten redan visat genom de inlägg som gjorts. Vi har just blivit påmind om att antalet sysselsatta i branschen halverats sedan 1965, och enbart under 1976 har ca 5 000 sysselsättningsstillfällen försvunnit inom branschen. Tyvärr finns tecken som tyder på att utvecklingen har förvärrats ytterligare i år. Arbetslösheten bland beklädnadsarbetarna är, som fru Hörnlund helt riktigt påpekade, hög. Den ligger runt 3 % mot 1 % för medlemmarna i arbetslöshetskassorna i gemen.

Den här negativa utvecklingen drabbar särskilt kvinnor och äldre, vilka utgör en betydande del av de anställda inom branschen. Speciell uppmärksamhet måste också riktas mot de konsekvenser som utvecklingen får i Älvsborgs län. Som fru Hörnlund fullt riktigt har påpekat återfinns i det länet över en tredjedel av tekoindustriernas sysselsatta. Men även i andra län i övriga delar av södra och mellersta Sverige finns orter som drabbas svårt av utvecklingen. En sådan ort är t. ex. Nässjö i mitt eget hemlän med hotet om nedläggning av Rangindustrin där. På regeringens initiativ har nu tillsatts en arbetsgrupp, ledd av länets landshövding Sven af Geijerstam, för att finna lösningar på den besvärliga arbetsmarknadsituationen på den orten.

Det är alltså angeläget att tekobranschen snabbt tillförs stöd, och arbetsmarknadsutskottet har därför med tillfredsställelse tagit del av förslagen i propositionen 105.

Vårt utskott har haft att behandla den del av propositionens förslag som gäller sysselsättningsbidraget på 15 kr. per timme och arbetstagare över 50 år. Med anledning av den kritik som har framförts mot de kriterierna måste jag säga att det verkligen är att missförstå syftet med stödet, om man tolkar det som tidigare talare här har försökt göra. Att göra gällande att vi från majoritetens sida skulle ha en nedvärderande uppfattning om den arbetskraft som är över 50 år är naturligtvis fullständigt tokigt och att fara vill i argumenteringen. Det är klart att det är en arbetskraft som genom sin yrkeserfarenhet är mycket värdefull och som vi har all anledning att slå vakt om. Det är just det vi vill göra i detta förslag. Vetskapen om att många företag inom tekobranschen har en ovanligt stor andel äldre arbetskraft är själva motivet till att man går in och ger stödet på det sätt som har föreslagits från regeringens sida. Det är än mer anmärkningsvärt när man noterar att de som nu kritiserar förslaget själva ställer upp på det. Det står i den socialdemokratiska reservationen att man godtar stöd till den äldre arbetskraften inom tekoindustrin.

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

Åtgärder för textil- och konfektions- industrierna

Ett annat villkor är att bidragssumman för ett företag inte får överstiga 10 % av företagets totala lönekostnader. Skälet är att man inte vill snedvrida konkurrensen, vilket till dels har skett i tidigare stödformer under det decennium som vi har tvingats ge stöd till tekoindustrin.

Stödet föreslås utgå endast under förutsättning att företaget inte varslar om driftinskränkning eller drar tillbaka lagda varsel. Däremot bör enligt propositionen personalreduktion tillåtas genom s. k. naturlig avgång. Bidrag är avsett att utgå längst t. o. m. den 31 december 1977. Ansökan om bidrag bör biträdas av arbetstagarnas organisationer. Det är en mycket viktig faktor att observera när det görs en del syrliga kommentarer om konstruktionen av bidraget. Inget sådant kan alltså göras utan att man har fått ett stöd från de fackliga organisationerna. Att påstå att de skulle handla mot sina egna intressen är väl ändå att föra en alltför magstark argumentation.

Om behovet av att införa ett temporärt bidrag av detta slag råder enighet i utskottet – det vill jag gärna slå fast. Däremot riktar socialdemokraterna invändningar mot bidragsreglernas utformning. Jag har redan varit inne på det, men låt mig ta upp ytterligare några invändningar.

Socialdemokraterna säger inledningsvis i sin reservation till utskottets betänkande att regeringsförslaget inte kan lösa tekobranschens problem. Det är enligt min mening ett slag i luften. Förslaget ger sig på intet sätt ut för att ha det syftet. Det vill enbart bromsa takten i de friställningar som annars skulle inträffa i år.

Huvudinvändningen från socialdemokraternas sida är att bidraget anses vara av generell karaktär. Det tar, som man säger, inte sikte på företag där verkliga problem finns. Det bör ses mot bakgrunden av att man samtidigt konstaterar i partimotionen att ett flertal företag nu befinner sig i ett för sysselsättningen allvarligt läge. Utskottsmajoriteten har – som jag sade tidigare – gjort samma bedömning.

Med det utgångsläget har jag svårt att förstå den betydelse socialdemokraterna tillmäter kravet att bidrag inte får ges till vinstgivande tekoföretag. Ungefär tre fjärdedelar av alla företag i branschen väntas över huvud taget inte ge något positivt resultat. Om det nu fortfarande finns tekoföretag som gör vinster, är det då sannolikt att dessa företag behöver friställa anställda och därmed är i den situationen att bidragsstödet blir aktuellt? Effekten av den av socialdemokraterna föreslagna vinstregeln förefaller tvivelaktig och passar inte särskilt bra för ett temporärt bidrag som vid behov skall kunna sättas in snabbt.

Det bör också på nytt understrykas att det här bidraget inte heller är generellt i den meningen att det skall gälla samtliga anställda utan avser att vara till hjälp för företagens äldre anställda. Socialdemokraterna säger om dem i reservationen att de utgör företagens yrkesskickligaste och mest erfarna medarbetare. Det vill jag gärna instämma i, men löser det deras problem i det ögonblick då de blir friställda i en snabbt krympande bransch?

Socialdemokraterna har också en uppfattning om att företag som även

driver försäljning med importerade varor inte skall få stöd eller i varje fall få stödet reducerat. Utskottet kan inte dela den uppfattningen med hänsyn till att importförsäljningen används för att upprätthålla en mindre lönsam produktion och därmed bidrar till bevarad sysselsättning inom landet.

Från socialdemokraternas sida återkommer man till tanken på statligt ägarengagemang. Från det hållet har propositionen kritiserats för att den saknar "en väl genomlyst och brett förankrad planering för framtida produktion och sysselsättning inom tekosektorn". Men när man själv nu kommer med egna förslag lämnas inte mycket till upplysning om hur ett förstatligande skulle lösa branschens besvärliga situation.

Socialdemokraterna uttalar också i sin motion att betydande problem kan uppkomma i vissa orter till följd av naturlig avgång – detta med anledning av att sådan avgång enligt propositionen inte skall utgöra hinder för bidrag.

Utskottsmajoriteten har här hänvisat till utskottets behandling av propositionen 58 om regionalpolitiskt stöd till Algots Nord AB och AB Eiser. Vi uttalade nämligen då att vi utgick från att regeringen och myndigheterna tar till vara de möjligheter som finns att med hjälp av bl. a. regionalpolitiska insatser upprätthålla och bredda näringslivet i exempelvis Boråsområdet. Detta resonemang anser vi bör vara tillämpligt på alla orter som har hög andel sysselsatta i tekobranschen. Dessutom vill jag erinra om de möjligheter att temporärt utvidga den grå zonen som regeringen tidigare har föreslagit och som utskottet nyligen har tillstyrkt – jag tänker på arbetsmarknadsutskottets betänkande 1976/77:26.

Avslutningsvis vill jag, herr talman, något beröra motionen 1476 av herr Nyhage och herr andre vice talmannen Magnusson. Motionärerna begär att tiden för stöd skall förlängas i vart fall t. o. m. nästa budgetårs utgång och att anslagsramen på 125 milj. kr. i motsvarande grad ökas. De begär också att den föreslagna begränsningen av stödet till 10 % av företagets totala lönekostnad skall höjas till 15 %.

Jag har förståelse för att motionärerna, som f. ö. är hemmahörande i det län som drabbas hårdast av utvecklingen inom tekoindustrin, anser situationen vara så allvarlig att stödet bör förstärkas och förlängas. Utskottet har dock avstyrkt motionen med hänvisning till att stödet enligt propositionen skall vara av tillfällig karaktär. Jag har flera gånger i mitt anförande strukit under att den fortsatta utvecklingen får avgöra detta. Om det finns behov av förlängt sysselsättningsstöd eller om andra stödinsatser bör övervägas, som det står i utskottsskrivningen, har regeringen möjlighet att pröva det senare. Det är väl möjligt att statsrådet Åsling, som strax skall ta till orda, har något att säga om branschens problem på litet längre sikt än det förslag som vi nu har haft att pröva i arbetsmarknadsutskottet syftar till.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande 1976/77:30.

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wirtén erkänner att krisen inom tekoindustrin drabbar framför allt kvinnorna. Folkpartiet har dessutom sedan länge gått ut och sagt att kvinnorna inte skall diskrimineras på arbetsmarknaden. Nu gäller det 175 kvinnors jobb. Det gäller dessutom en kommun som har en mycket låg sysselsättningsgrad bland kvinnorna – Jönköpings län tillhör, om jag inte minns fel, det län som när det gäller kvinnorna har den lägsta sysselsättningsgraden i landet.

Speciellt kvinnorna har ju svårt att få jobb i dagens sysselsättningsläge. Men kvinnorna på Rang vet att samtidigt som deras jobb försvinner så lägger arbetsköparen, i det här fallet staten, ut tillverkningen till en diktaturstat som Sydkorea, där kvinnorna – för det är väl också där fråga om kvinnor – i ännu högre grad jobbar för svältlöner och som dessutom har ett politiskt system med målsättningen att suga ut den arbetande befolkningen. Man måste därför förstå den reaktion som kvinnorna på Rang har givit uttryck för när det gäller SweTecos utlandsaffärer, som betecknas som ett svek inte bara mot kvinnorna i vårt land utan också mot arbetarna i Sydkorea.

Mot den bakgrunden vill jag fråga: Är det i överensstämmelse med den borgerliga politiken att flytta statliga företags verksamhet till en diktaturstat som Sydkorea? Ett svar på den frågan vill de anställda vid Rangfabriken gärna ha. Deras krav på att man skall stoppa SweTecos utlandsaffärer är verkligen berättigat i det här sammanhanget.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wirtén är mycket tillfredsställd med propositionen och med vad utskottsmajoriteten har anfört. Men jag tycker att det är besynnerligt att herr Wirtén kan försvara att ett företag, som i icke ringa utsträckning har sina anställda sysselsatta med importuppgifter, skall ha bidrag för att skapa rådrum för arbetskraften här hemma. Vi har framhållit att det här i första hand gäller personer inom sådana funktioner som försäljning, lagerhållning, distribution och administration. Jag måste i det sammanhanget fråga herr Wirtén om han verkligen anser att det är rimligt att företag som har 25–50 %, eller kanske mer, av de anställda sysselsatta med uppgifter av den här typen ändå skall ha sysselsättningsbidrag.

När det gäller frågan om att gå ut med ett generellt stöd till alla tekoföretag, oavsett om de går bra eller inte, så förstår jag att herr Wirtén och jag där har helt olika uppfattningar. Herr Wirtén kan naturligtvis som borgerlig företrädare mycket väl tänka sig att späda på företagens vinster genom statliga bidrag, skattelättnader osv. Men i vårt parti har vi faktiskt en annan uppfattning. Vi anser att åtgärder skall vidtas genom selektiva insatser som riktar sig till de människor, företag, orter eller

regioner som är särskilt utsatta, eftersom man därmed också uppnår den största sysselsättningseffekten. Vi vill däremot inte vara med om åtgärder som medverkar till en sned och orättfärdig förmögenhetsfördelning.

Kan det f. ö., herr Wirtén, anses rimligt att ett företag som går mycket bra skall få lönerna subventionerade? Hur tror herr Wirtén att de anställda upplever en sådan situation? De får ju inte ut någon högre lön på det sättet, men ägaren kan däremot stoppa ytterligare vinster i fickorna. Det är också därför vi säger nej till den föreslagna lösningen.

När det gäller konkurrensfrågan pekade jag tidigare på att strukturstödet skulle gå till företag som kan upprätthålla en mer långsiktig produktion. Det borde också med tanke på detta ha varit rimligt att utskottet gjort en sådan avvägning att stödet bara går till företag som har verkliga problem.

Vad slutligen gäller frågan om statligt inflytande finns det, herr Wirtén, även mittenbröder som är inne på samma tankegångar som vi och således med på galejan. Herr Nilsson i Tvärålund har en motion där han säger att om det inte finns någon annan lösning så är han beredd att vara med om ett statligt ägande i den här branschen.

Fru HANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wirtén tyckte att det var konstigt att vi tog illa vid oss för att sysselsättningsstödet skulle komma att utgå till de äldre. Men det är faktiskt inte så konstigt, om man läser propositionen på den här punkten. Stödet kommer inte att ge något särskilt stort rådrum för de kvinnor det gäller. Det skulle dessutom komma att utgå under en alltför kort tid.

Herr Wirtén anklagar oss vidare för att vi har accepterat sysselsättningsstödet och att vi inte har kommit med något annat förslag. Vi har emellertid inte haft tillgång till den utredningskapacitet och de kanslier som regeringen har när det gäller frågan om detta stöd, och därför har vi accepterat det. Men jag har gett en personlig synpunkt på hur jag känner det som kvinna när det gäller denna sorts sysselsättningsstöd.

Herr Wirtén var också inne på detta med förstatligande. Jag förstår att det måste vara ett rött skynke. Jag ser inte ett förstatligande som ett mål, utan som ett medel som jag inte vill avhända mig i sådana situationer där de privata företagen absolut inte tar sitt ansvar. Det måste vi som socialdemokrater ta. Det gör inte den borgerliga regeringen på grund av ideologisk rädsla för staten. Därför avhänder man sig detta instrument. I stället plockar man in mer och mer pengar i företagens fickor utan att på något sätt ställa krav på hur pengarna skall användas.

Men jag kan gott tänka mig att den bistra verkligheten även på denna punkt kommer att få er att ändra attityd när det gäller statligt ägarengagemang – kalla det förstatligande, socialisering eller vad ni vill.

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först något om situationen i Jönköpings län, som fru Nordlander tog upp. Jag medger att arbetsmarknaden i Nässjö har blivit besvärlig med anledning av den nedläggning som nu hotar Rang. Det sade jag också i mitt anförande. Jag håller också med om att detta speciellt drabbar kvinnor, men därför har ju också regeringen följdriktigt tagit i detta problem och tillsatt en arbetsgrupp med sikte på att förbättra arbetssituationen i Nässjöområdet, inte bara för kvinnor utan för arbetsmarknaden i stort.

Importverksamheten inom tekobranschen är naturligtvis ett problem. Det vill jag inte motsäga. Men mot bakgrund av de uppgifter herr Svensson i Skara tidigare gav tror jag inte att någon debattör här kan påstå annat än att man med vårt kostnadsläge inte kan komma ifrån en viss arbetsfördelning inom tekoindustrin om vi över huvud taget skall ha den kvar i Sverige. För att få en hygglig ekonomi i denna verksamhet måste man utnyttja en del underleverantörer vare sig de finns i landet eller utanför landet.

Jag talade tidigare om att det här är fråga om ett kortsiktigt stöd för att få rådrum tills man kan lösa frågorna på något längre sikt. Det gäller bara tiden t. o. m. årsslutet 1977. Under sådana förhållanden är det litet fel att framföra den här kritiken i detta sammanhang. Annars är jag beredd att hålla med näringsutskottet om att industriverket även fortsättningsvis måste se på importfrågorna.

Åldersgränsen kom upp på nytt, men jag noterar med tillfredsställelse att fru Hansson säger att hon inte har något annat alternativ utan accepterar detta även om hon har vissa invändningar.

När fru Hörnlund tar upp samma sak är det litet konstigare. Jag vill gärna ställa frågan om inte fru Hörnlund här kommer att stå bakom det eniga betänkande som hon i utskottet varit med om att stödja. I så fall tror jag att samma beaktelse måste komma från fru Hörnlund, att hon accepterar detta kriterium.

Om man vill hjälpa den äldre arbetskraften måste man ändå ta sikte just på de äldre. Det är vad vi har gjort här och det är i alla fall den del av arbetskraften som är mest illa utsatt.

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Wirtén att de anställda fortfarande saknar det konkreta svar de väntar på frågan: Är det riktigt av statsägda företag att följa de privata företagens exempel och flytta utomlands?

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wirtén erkänner nu att importen är ett problem. Det är väl alltid en framgång att han kommit så långt.

Sedan talade han om kostnadsläget och drog det som vi hört så många gånger förut. Men jag har påvisat i debatten att man hittills inte ökat den svenska sysselsättningen inom teko genom utlandsetableringar. Allt

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

fler företag har försvunnit därför att man gett sig utomlands med lönsamhet o. d. och importerat i stället för att tillverka.

Jag tycker att det hade varit bra om herr Wirtén såsom utskottets ordförande hade sett till att arbetsmarknadsutskottets skrivning hade varit av ungefär samma inriktning som näringsutskottets. Näringsutskottet ger en helt annan bild av svårigheterna när det gäller importsidan och där är man ändå villig att ha en viss kontroll.

Slutligen, om 50-årsstrecket, så är det klart att jag godtar detta stöd därför att branschen nu är i en så akut situation. Det har jag klart talat om. Men det hade varit betydligt bättre om man funnit en annan konstruktion av detta bidrag. Det är onekligen skevt att den allra bästa arbetskraften inom industrierna skall vara lönesubventionerad. Jag hävdar fortfarande att det oftast gäller kvinnor som är över 50 år eller i 50-årsåldern som tillhör den bästa delen av arbetskraften.

Fru HANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wirtén var liksom herr Svensson i Skara inne på att det enbart är det höga kostnadsläget i det här landet som har skapat krisen inom teko. Jag vill hävda att det finns andra orsaker också. Jag håller med fru Hörnlund om att man från företagets sida verkligen har hjälpt till att gräva sin egen grav.

Jag skulle vilja fråga herr Wirtén om han delar herr Svenssons uppfattning om att man för att komma till rätta med konkurrensläget måste sänka arbetsgivaravgiften och skatterna. Det kommer antagligen förslag från någon utredning om detta så småningom. Är det den vägen man måste gå för att förbättra konkurrensen? Det var vad herr Svensson talade om i stället för att svara på frågan om man kunde lova att man utan statligt ägarengagemang kunde lösa de regionalpolitiska, försörjningspolitiska och sysselsättningspolitiska problemen. Eftersom herr Svensson inte svarade kan jag ju ställa frågan till herr Wirtén.

Men jag vill hävda att om man skulle följa den väg herr Svensson i Skara anvisat, då avhänder man staten inkomster som skulle användas i fördelningspolitiskt syfte. En sänkning av arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet har inte gett ett enda nytt jobb. Det är inte den vägen man skall gå. Vad som händer om man väljer den väg herr Svensson anvisar är bara att företagen får högre vinster att t. ex. stoppa i egna fickor eller använda till etablering utomlands.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte sagt att det enbart är det höga kostnadsläget som har satt tekobranschen i bryderi. Det finns säkert andra faktorer också. Men att kostnadsläget är en av de viktigaste faktorerna det tror jag inte heller fru Hansson vill bestrida, om hon prövar sig själv.

Jag har inte heller sagt att vi från vårt håll skulle lova en sänkning av de totala skattekostnaderna för att förbättra situationen för det svenska näringslivet. Däremot tror jag att man kan göra vissa förändringar i fö-

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

retagsbeskattningen som ger ett mera stimulerande näringspolitiskt klimat. Jag tänker exempelvis på generationsväxlingarna. Dessa företag är ofta familjeföretag, och om man kan finna bättre former för att ta över företagen i nästa generation, är det säkert ett sätt att hjälpa tekobranschen att leva vidare.

Det är också fråga om en personalintensiv bransch, där löneskatten slår hårt. Det är möjligt att företagsskatteberedningen har anledning att fundera över hur man bäst skall fördela skatten på olika produktionsfaktorer för att undvika en fortsatt utslagning. Därmed har jag inte sagt att den totala beskattningen skall sänkas. Det är fråga om hur den bäst skall fördelas.

Får jag så än en gång ta upp förstatligandet. Vi har under många decennier haft en socialdemokratisk regering. Det är då litet märkligt att socialdemokratin, när den kommer i opposition, genast är färdig att begära socialisering av denna bransch och även andra branscher. Den frågan hänger i luften: Varför har man inte gjort mer i tidigare skeden, då man hade politisk makt att genomföra socialiseringar? Då tvekade man emellertid och gjorde det inte.

I sitt inlägg berörde fru Hörnlund utnyttjandet av import inom tekobranschen. Det går naturligtvis inte att bestrida att det, om vi importerar för 8 miljarder kronor och exporterar för 2,8 miljarder kronor, innebär en snedbalans inom denna del av näringslivet. Jag har dock sagt att det finns förklaringar till varför det blir så. Om man ser det på kort sikt, är det väldigt tveksamt om man för att få rådrum skall gå in och vägra bidraget just av detta skäl. När näringsutskottet säger att industriverket fortsättningsvis skall fundera på dessa frågor, är det helt konsekvent, eftersom näringsutskottet har anledning att se på tekobranschen på längre sikt. Det är där resonemangen hör hemma och inte i arbetsmarknadsutskottets betänkande.

Herr förste vice talmannen anmälde att fru Hörnlund och fru Hansson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr industriministern ÅSLING, som meddelat att han i samband med behandlingen av näringsutskottets betänkande 1976/77:41 och arbetsmarknadsutskottets betänkande 1976/77:30 ämnade besvara herr *Brännströms* (s) den 3 maj anmälda fråga, 1976/77:417, om sysselsättningen vid Algots Nord, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Strukturuomvandlingen inom den svenska industrin har varit betydande under hela efterkrigstiden. Vissa industrisektorer har ökat sina andelar av produktion och sysselsättning, medan andra stagnerat eller gått tillbaka. Strukturuomvandlingen har med särskild kraft drabbat tekoindustrin, som vi i dag diskuterar. Sedan år 1965, då i det närmaste 90 000 personer arbetade inom tekoindustrin, har antalet sysselsatta minskat med ungefär hälften, vilket också fru Hörnlund påminde om i sitt inlägg.

Orsakerna till denna utveckling är väl kända. Tekoindustrin var länge en utpräglad hemmamarknadsbransch med liten utrikeshandel. En snabbt ökande internationell handel på tekoområdet har för den svenska tekoindustrin inneburit flera nackdelar än fördelar. Det kan vi i dag slå fast. Genom ett internationellt sett högt kostnadsläge, som inte kompenseras med övertag i andra hänseenden – det senare gäller särskilt för konfektionsindustrin – har tekoindustrins möjligheter att motstå det ökade importtrycket gradvis försämrats. Därtill kommer den genomgripande omstruktureringen av handeln. Dess numera mycket starka inköpsorganisationer ger ökade möjligheter att snabbt organisera omfattande import från olika delar av världen. Att den inomeuropeiska handeln har liberaliserats har givetvis vid sidan av en ökad importkonkurrens även inneburit vidgade exportmöjligheter för den svenska industrin. På tekoområdet har dock de i och för sig goda exportframgångarna inte kunnat uppväga krympningen på den egna hemmamarknaden.

Den successiva nedgången inom tekobranschen har delvis varit oundviklig. Beklädnadskonsumtionen i Sverige ökar endast obetydligt varje år. Samtidigt stiger arbetsproduktiviteten inom tekoområdet ganska snabbt – i genomsnitt med omkring 5 % per år. Utrymme för en produktionsökning, som skulle ge oförändrad sysselsättning, finns således ej på den svenska marknaden, även om importökningen kunde hållas tillbaka. Tillräckligt utrymme saknas också på exportsidan. Den ökning som här skulle behövas för att åstadkomma oförändrad sysselsättning är alltså orealistiskt stor.

Riksdagen har under 1970-talet beslutat om avsevärda stödinsatser för tekoindustrin. Under de sex senaste budgetåren har detta stöd uppgått till sammanlagt närmare 300 milj. kr. Stödet har fördelats med en knapp tredjedel på industripolitiska insatser för att underlätta företagets anpassning till ändrade marknadsförhållanden och öka deras konkurrenskraft. Ytterligare en knapp tredjedel har avsett investeringsstöd för att bibehålla sådan produktionskapacitet som bedöms nödvändig för vår försörjningsberedskap. Övriga stödinsatser har skett inom ramen för regionalpolitiken och arbetsmarknadspolitikerna.

Det som motiverat regeringen att lägga fram ett särskilt åtgärdspaket för tekoindustrin är den markanta försämring som inträffat för branschen under de senaste åren och lett fram till den intensiva omstruktureringen som just nu pågår inom branschen. Den internationella lågkonjunkturen är en av förklaringarna till denna utveckling. Vidare har det relativa kostnadsläget gentemot utländska tillverkare drastiskt förändrats och uppenbarligen vidgat redan existerande kostnadsskillnader mellan inom och utom landet producerade varor.

Den snabba exportökning som har skett sedan början av 1960-talet har förbytts i stagnation. År 1975 understeg exportvärdet 1974 års nivå. 1976 ökade exportvärdet på nytt något men inte mer än att den volymmässiga exportutvecklingen fortsatt måste betraktas som svag.

På den inhemska marknaden har efterfrågan utvecklats svagt, samtidigt

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

som importen fortsatt att tränga tillbaka den svenska industrins marknadsandel. Något förenklat kan man säga att svensk tekoindustri utsatts för tryck från två håll, nämligen dels från marknadssidan genom en stagnerande efterfrågan, dels från kostnadssidan genom en försämring i det relativa kostnadsläget som i hög grad har medverkat till att minska utrymmet för svensktillverkade produkter såväl inom som utom landet.

Regeringens bedömning baseras på framför allt fyra förhållanden inom branschen.

För det första har lönsamheten försämrats markant för flertalet teko-företag. Kraftiga neddragningar i produktion och sysselsättning är under genomförande eller planering i många företag. Det kan inte uteslutas att inskränkningarna i rådande läge kan komma att beröra också produktion som långsiktigt skulle ha utsikter till konkurrenskraft.

För det andra har den pressade lönsamhetsutvecklingen under lång tid givetvis lett till en för många företag försämrad finansiell struktur. Upplåning av kortfristigt kapital till relativt höga räntekostnader har kommit att utgöra en växande andel av den totala upplåningen. De ökade ränte- och amorteringskrav som härigenom vuxit fram har ytterligare försämrat möjligheterna för teko-företagen att möta framtiden.

För det tredje är konsekvenserna för sysselsättningen mycket oroande. Under tioårsperioden 1965–1975 minskade sysselsättningen inom teko-industrin med i genomsnitt 5 % per år. Under 1976 fördubblades nedgångstakten. Omkring 5 500 sysselsättningstillfällen, motsvarande 10 % av branschens sysselsatta, försvann. Enligt de bedömningar som vi nu har gjort finns det anledning befara att nedgången kan bli 10 % även i år. Det betyder att 5 000–7 000 personer anställda vid teko-företag kan komma att förlora sina arbeten under år 1977 om inte åtgärder sätts in.

För det fjärde måste denna negativa sysselsättningsutveckling sättas i relation till utvecklingen inom andra delar av samhällsekonomin. Möjligheterna för andra sektorer att på kort sikt suga upp arbetskraft från tillbakagående branscher är i dag väsentligt sämre än t. ex. i början av 1970-talet. För vissa regioner och orter är detta förhållande särskilt markant. I Borås, som tidigare återopats här i debatten, har hittills under 1970-talet antalet anställda i tekoindustrin minskat från omkring 16 000 till ungefär 10 000. Såvitt nu kan bedömas kan nedgången komma att fortsätta i avsevärt högre takt under de närmaste åren, samtidigt som möjligheterna att på kort sikt skapa alternativ sysselsättning inom andra näringar i kommunen inte är lika goda som i början av 1970-talet.

Även andra förhållanden har spelat in vid regeringens bedömning av branschens situation. Tekoindustrin svarade under år 1976 för i det närmaste hälften av alla varsel som berörde kvinnor inom industrin. Härtill kan läggas den ogynnsamma åldersfördelningen inom branschen med omkring en tredjedel av arbetsstyrkan äldre än 50 år. Den regionala koncentrationen är vidare betydande. Mer än en tredjedel av antalet sysselsatta arbetar i företag inom Älvsborgs län.

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

Det är mot denna bakgrund man skall se regeringens beslut att föreslå riksdagen det åtgärds paket för tekobranschen som kammaren nu har att behandla och som slutar på ett sammanlagt stödbelopp av 440 milj. kr. Som jag nämnde tidigare är detta en satsning av en helt annan storleksordning än vad den förra regeringen någonsin samlade sig till. De extraordinära åtgärderna, som ingår i detta åtgärds paket och som alltså saknar motsvarighet i de tidigare insatta åtgärderna för tekoindustrin, innebär en total satsning på 330 milj. kr. – varav 150 milj. kr. i lånegarantier – och består av ett industripolitiskt och ett sysselsättningspolitiskt element. Åtgärderna är tidsbegränsade. Det industripolitiska elementet syftar delvis till att stärka den del av branschen som är långsiktigt livskraftig. Det sysselsättningspolitiska elementet – sysselsättningsbidraget till äldre arbetskraft – syftar till att åstadkomma en lugnare nedgångstakt i sysselsättningen i branschen.

Stödpaketet har således utformats så att stödet kan utgå för att stärka sysselsättningen inom ett stort antal företag. Å andra sidan får inte stöd-åtgärder utformas så att en orationell branschstruktur bevaras genom att olönsamma företag kan fortsätta sin verksamhet med statligt stöd. Därför ingår i paketet särskilda åtgärder som sätts in för de i ett längre perspektiv livskraftiga företagen. Genom en sådan balanserad och avvägd insats bör en fortsatt strukturomvandling inom branschen underlättas, vilket enligt min mening är nödvändigt av effektivitetsskäl.

Utvecklingen inom branschen under de månader som gått sedan regeringen lade fram sin proposition i början av mars ger anledning till fortsatt oro. Enligt de uppgifter om varsel som föreligger för månaderna januari–april berördes 1 510 anställda inom tekoindustrin. Av dessa avsåg ungefär hälften nedläggningar och resten andra driftinskränkningar. Dessa uppgifter innebär att den höga varselnivån år 1976 har fortsatt även innevarande år.

Det finns med andra ord tecken som tyder på att branschens läge är fortsatt svagt och eventuellt kan ha ytterligare försämrats under senaste tiden. Jag har därför sett till att den arbetsgrupp för tekoindustrin som inom regeringskansliet arbetade fram underlaget för de åtgärdsförslag riksdagen i dag har att ta ställning till fortsätter sitt arbete med teko-problemen och gör detta i nära kontakt och samförstånd med fackföreningsrörelsen. Arbetsgruppens första uppgift blir därvid att analysera utvecklingen inom branschen som den sett sig under första delen av 1977 och så som den ter sig för den närmaste framtiden.

Jag vill i sammanhanget erinra om det branschråd för tekoindustrin som aviserats i propositionen. Tekobranschrådet bör få som sin huvudsakliga uppgift att följa utvecklingen inom branschen och därvid lägga särskilt stor vikt vid utvecklingen i ett längre perspektiv. Jag räknar med att rådet skall kunna ha sitt första sammanträde inom de närmaste månaderna. Rådet bör kunna vara ett effektivt forum för samråd mellan statsmakterna, branschorganisationerna och fackföreningsrörelsen.

Prissättningen inom textilhandeln har tagits upp i ett par motioner

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

*Om sysselsättningen
vid Algots Nord*

som kammaren nu går att behandla. De har avstyrkts av ett enhälligt utskott under hänvisning till att regeringen genom handelsministern uppdragit åt statens pris- och kartellnämnd att undersöka prissättningens effekter för den svenska tekoindustrin.

Innan resultatet av denna analys föreligger är det inte möjligt att ange i vilken utsträckning s. k. procentpåslag i handeln medverkat till de ökade avsättningssvårigheterna för svensk konfektion. Det finns dock anledning befara att så har varit fallet i viss utsträckning och att det därför är angeläget att problemet nu uppmärksammas. Prissättningen bör självfallet vara kostnadsanpassad.

Jag vill till sist också erinra om att den viktiga frågan om vilka följder tekobranschens utveckling har fått på vår försörjningsberedskap nu utreds inom handelsdepartementet. Enligt vad jag inhämtat räknar man med att utredningsresultatet kan föreligga under juni månad. Därefter får så snart som möjligt en bedömning av denna fråga ske. En sådan bedömning har fått ökad aktualitet genom de senaste årens negativa utveckling inom tekobranschen.

Herr talman! När man sedan lyssnar till debatten här i dag gör man den intressanta iakttagelsen – och den kan man också knyta till reservationerna – att oppositionen nu intagit en ny och jag skulle vilja säga nyktrare attityd till företagsformerna i branschen. Det är en omständighet som jag hälsar med tillfredsställelse. Debatten både i kammaren och utanför detta hus under den här vintern och våren har annars kunnat ge uppfattningen att den enda väg att lösa branschens problem som oppositionen velat anvisa har varit ett statligt övertagande av tekoföretagen.

Man skall då ha klart för sig att vi här har att ta ställning till situationen för en bransch där de stora företagen svarar för en relativt begränsad andel av produktionen. Låt mig säga att 20–30 % av den totala produktionen sker i större företag, medan resten i allmänhet sker i mycket små företag. Det finns 800–1 000 små företag som spelar en mycket stor roll för branschens struktur, och de företagen har sin speciella betydelse från regionalpolitisk synpunkt.

Herr talman! Jag vill så övergå till att besvara den fråga angående sysselsättningen vid Algots Nord som ställts till mig av herr Brännström.

Herr Brännström har frågat vilka åtgärder jag är beredd att vidta med anledning av att Algotsledningens inte är beredd att garantera någon sysselsättning efter år 1977.

På mitt initiativ har ordföranden i den arbetsgrupp inom regeringskansliet som följer och analyserar utvecklingen inom tekoindustrin fått i uppdrag att särskilt uppmärksamma utvecklingen inom Algotskoncernen. Avsikten med detta är att dels ha en hög beredskap, dels få en naturlig koppling till de branschmässiga övervägandena. Jag vill samtidigt betona att det i dag är för tidigt att säga om eller vilka åtgärder som kan komma att erfordras när det gäller Algots Nord.

Herr BRÄNNSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret. Men tyvärr är innehållet av den beskaffenheten att det inte ger någon anledning att tro att regeringen kommer att göra aktiva insatser för att möta de problem som ju finns inom tekobranschen.

Tidigare under debatten har fru Hansson och fru Hörnlund på ett utförligt och utmärkt sätt redovisat den socialdemokratiska bedömningen av vad som bör göras för att långsiktigt möta svårigheterna för företag, orter och regioner.

Min fråga kom till med anledning av meddelandet i pressen att Algotsledningen ansett företagets situation så svår att man inte längre var beredd att garantera någon sysselsättning efter 1977. Det är inte länge sedan vi i riksdagen behandlade frågan om stödåtgärder för Algots Nord och Eiser. Då lämnades beskedet att det stödet skulle säkerställa sysselsättningen i varje fall de närmaste två åren. Det var ju i sig en kortvarig effekt men kunde i alla fall bedömas som något positivare än det besked som Algotsledningen sedan gått ut med.

Om det beskedet är helt korrekt har varit svårt att få bekräftat. Men farhågorna för framtiden hos de anställda i de tre orter som främst berörs av Algots Nord-etableringen har ytterligare ökat. Vi skall vara medvetna om att denna lokalisering ännu inte är fem år gammal. Under denna tidsperiod eftersträvade man att komma upp i 1 000 nya arbetstillfällen, men den effekten av lokaliseringen kommer man aldrig att uppnå. I stället är man på väg att skära ned en del av verksamheten i de tre orterna i Västerbotten. Det är då i första hand Skellefteå som drabbas av en minskning av antalet arbetstillfällen.

I det sammanhanget vill jag påminna industriministern om den stora namninsamling som facket lokalt och de anställda spontant gjorde och som vi har överlämnat till industriministern. Vi krävde där kraftiga åtgärder för att säkerställa sysselsättningen.

Dess värre är bara att notera att det svar jag nu har fått från industriministern är vagare utformat än det besked som tidigare lämnades. Den sista meningen är t. o. m. så vagt formulerad att man kan ifrågasätta om regeringen över huvud taget tänker göra någonting. Industriministern säger nämligen att han vill betona "att det i dag är för tidigt att säga om eller vilka åtgärder --". Jag förutsätter att det finns intresse från industriministerns och regeringens sida att följa den problematik som Algots Nords etablering i Västerbotten har fört med sig och att ordet "om" definitivt kan strykas ur formuleringen. Vad som behövs är åtgärder som anpassas till det faktiska behovet av att säkerställa sysselsättningen på de orter som är närmast berörda av Algots Nords etablering i Västerbotten. Det måste vara riktigt att fullfölja den grundsyn som en gång präglade beslutet om denna etablering, nämligen att sysselsättningsstrukturen i Västerbotten behöver förbättras.

Med utgångspunkt i denna grundsyn skulle jag vilja ställa en följdfråga till industriministern: Är regeringen och kanske främst industriministern

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

*Om sysselsättningen
vid Algots Nord*

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

*Om sysselsättningen
vid Algots Nord*

beredd att ta under övervägande ett överförande i statlig ägo av Algots Nord om erbjudande härom ges?

Fru HANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hoppas att jag förstod herr Åsling rätt. Jag fattade att de förhandlingar herr Åsling talade om gällde de kvarvarande bomullsspinnerierna och att detta skulle vara klart i juni månad. Då är jag tillfreds med det svaret.

Jag ställde faktiskt ytterligare en fråga till herr Åsling, och den gällde strukturstödet. Utskottets majoritet har på den punkten gått mycket långt, men om man menar att strukturstödet inte skall ges till den del av företagets tillverkning som är förlagd utomlands, då anser jag att man bör kunna säga det rent ut. Därför vill jag fråga statsrådet Åsling om det också är hans syn på den här frågan. Är det för att hålla en dörr öppen för att ändå kunna ge sådant stöd som man har den här skrivningen i utskottsbetänkandet?

Sedan säger industriministern att vi nu har en nyktrare attityd till ägarförhållandena inom tekobranschen. Jag tycker att den alltid har varit nykter. Vi har ansett och anser fortfarande att ett statligt ägarengagemang är ett instrument som vi måste ta till vara och som vi inte vill fränhända oss, men som de borgerliga av ideologisk rädsla för staten inte vill gå med på att använda. Därför ställer jag också till herr Åsling den fråga som jag ställt till både herr Wirtén och herr Svensson i Skara men inte fått något svar på: Kan ni lova att ni kan lösa de här problemen från försörjningspolitiska, regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska synpunkter utan ett statligt ägarengagemang? Kan ni lova det behöver man inte diskutera att staten skall gå in och ta över vissa delar av den här branschen, som av olika skäl inte kan klara sig själva fastän vi – om inte annat av försörjningspolitiska skäl – måste ha kvar industrin.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller ägarförhållandena påpekade jag redan då vi hade debatten om Algots Nord och Eiser att det har kommit in litet katter bland hermelinerna i centerpartiet. Herr Hörnlund hade vid det tillfället en interpellation, där han anförde att han inte var främmande för kooperativt eller statligt ägande för att vi skulle kunna klara den här branschen. Om vi tittar på s. 6 i näringsutskottets betänkande framgår det att herr Nilsson i Tvärålund m. fl. i en motion säger: Ett statligt övertagande helt eller delvis bör emellertid kunna accepteras om viktiga samhällsintressen inte kan tillgodoses på annat sätt. Motionärerna är alltså inte främmande för ett statligt ägande.

Sedan sade industriministern att det här är en mycket stor satsning. Den är på 440 milj. kr., och det är en större satsning än den gamla regeringen någonsin gjort, sade han. Men, herr Åsling, jag vet att det har pumpats in åtskilliga hundratal miljoner i tekobranschen genom olika åtgärder alltsedan 1970-talets början. Vi har trots detta haft en fortsatt

nedgång, och herr Åsling vet själv att nedgången även med det stöd som ges nu kommer att fortsätta.

Sedan tycker jag inte att man skall glömma en annan viktig del i detta, nämligen det regionalpolitiska stöd som har gått till Boråsregionen ända sedan 1968 i form av lokaliseringsslån och inspråktagande av investeringsfondsmedel för nyetableringar. Vi har tack vare detta fått en viss differentiering genom etableringen av L M, Monsun-Tison, KF:s plastfabrik i Fristad, Firestone m. fl. Det senaste tillskottet var när Volvos bussfabrik kom, men tyvärr räcker inte detta – på grund av den mycket stora nedgång inom tekoindustrin som vi haft under 1970-talet. Vi väntar oss också en ytterligare nedgång.

Vi har inte fått några nya företag sedan den nya regeringen trädde till, men jag anser att vi behöver inte bara lokaliseringsslån utan även bidrag för att få nylokalisering till stånd. Det skulle vara värdefullt om industriministern här ville deklarerat att han vill sätta in sådana särskilda åtgärder i Boråsregionen.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Till herr Brännström vill jag säga att han måste leva i en ganska orealistisk föreställning om hur relationen mellan staten och Algots utvecklas. Det finns ett avtal mellan staten och Algots beträffande Algots Nord-etableringarna, och det avtalet gäller alltså. Riksdagen har dessutom bekräftat detta.

Vad som därutöver har kommit till vår kännedom är de uttalanden som herr Brännström refererar, och de har föranlett dels direkta kontakter med Algotsledningen, dels och framför allt uppdraget till den speciella arbetsgrupp som jag hänvisade till i mitt svar. Så länge inte nya fakta föranleder andra dispositioner gäller självfallet avtalet. Vad herr Brännström här säger är ur denna synpunkt oansvarigt och häpnadsväckande. Ingår man ett avtal med en partner, skall det avtalet självfallet gälla till dess att andra förutsättningar föreligger.

Vi skall nu med skyndsamhet analysera vad som händer i branschen. Sedan är vi beredda att gripa oss an frågan och vidta de åtgärder som kan anses erforderliga.

Med anledning av att herr Brännström talar om att man aldrig kommer att nå den lokaliseringseffekt som var planerad för Algots Nord- och Eiseretableringarna i norr vill jag påminna om att det ju är en effekt av den extremt lösa och vårdslösa planering som den gamla regeringen gjorde sig skyldig till när det gäller dessa etableringar. Det står utom något som helst tvivel att man har agerat på alltför lösa grunder.

På herr Brännströms fråga om jag är beredd att överväga ett övertagande av Algots vill jag säga att detta liksom det statliga engagemanget i textilindustrin över huvud taget inte hör till detta ärende. Det kan även vara ett svar till både fru Hansson och fru Hörnlund. Ett övertagande är en åtgärd som man får gripa till, om det är nödvändigt för att säkra sysselsättningen i särskilda fall. Jag har i samband med diskussioner

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

*Om sysselsättningen
vid Algots Nord*

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

*Om sysselsättningen
vid Algots Nord*

om denna bransch lika väl som när det gäller andra branschers situation sagt att jag inte har några förutfattade meningar i ägarfrågan. Jag är inte bunden av några dogmer när det gäller synen på statligt och privat ägande. Man får inrätta de statliga engagemangen och åtgärderna efter omständigheterna.

Men att, som hävdats från socialdemokratiskt håll i debatten, ett statligt övertagande skall lösa problemen, är att bortse från var de grundläggande problemen i branschen finns. Det är vår ofördelaktiga kostnadssituation och den förödande konkurrens som möter svenska företag, som är det avgörande för branschens aktuella situation, och de problemen löser man inte med ett förstatligande.

Jag tycker att oppositionens talesmän måste klara ut dessa begrepp. Är man på det hållet beredd att föreslå ett förstatligande av de 1 000 svenska tekoföretagen? Är det inte bättre att med konstruktiva åtgärder försöka lösa branschens problem? Jag skönjer i reservationens formuleringar en klar reträtt och en tillnyktring bland socialdemokratins företrädare, och det vore kanske också på sin plats att detta bekräftades i debatten här i dag.

Fru Hansson frågade om jag kunde bekräfta att det var under juni månad som förhandlingarna om det grundtextila stödet skulle vara klara. Vad jag sade i mitt inledningsanförande var att jag räknade med att handelsdepartementet under juni månad skall ha slutfört de undersökningar som ligger till grund för överväganden om försörjningsberedskapen på detta område. Förhandlingarna om det grundtextila stödet pågår f. n. Jag kan för dagen inte säga när de kommer att vara avslutade, men jag kan försäkra fru Hansson att det inte kommer att dröja speciellt länge förrän man löst frågan. Förhandlingarna bedrivs just nu i handelsdepartementets regi.

När det sedan gäller strukturstödet och utlandsetableringarna har jag självfallet min grundinställning klar. Man får se till att stödet inte missbrukas i förbindelse med utlandsetableringarna. Det är industriverkets uppdrag, och herr Wirtén var tidigare inne på denna fråga. Det finns anledning att understryka att industriverket skall sköta denna bevakning. Jag förutsätter också att facket, som har full insyn i dispositionen av strukturstödet, hjälper till med den uppgiften.

Till sist vill jag till fru Hörnlund säga att när det gäller de regionalpolitiska åtgärderna i Borås har vi vid flertalet tillfällen haft anledning att för kommunen och facket i Borås tala om att vi är beredda att stödja etableringen av nya företag i Borås och aktivt verka för att kompensera Borås för det bortfall av sysselsättning som tekoindustrins situation kan komma att medföra.

Herr BRÄNNSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är intressant att höra att industriministern hävdar att avtalet alltså gäller. Det är värdefullt att få detta bekräftat därför att samma bedömning skulle ha kunnat gälla när den borgerliga rege-

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

*Om sysselsättningen
vid Algots Nord*

ringen tog över. Man skulle då ha kunnat hävda att det avtal som fanns mellan den socialdemokratiska regeringen och Algots alltjämt skulle ha gällt och utgjort ett hinder för de förhandlingar som så småningom ledde till den uppgörelse som medger en minskning av antalet arbetstillfällen inom Algots Nord. Det avtal som nu kommit till stånd med den borgerliga regeringens medverkan har alltså bidragit till att utvecklingen i Algots Nord-gruppen är på väg mot en minskad sysselsättning.

Man kan då fråga sig hur länge det avtalet kommer att gälla med parter som har den här grundsynen. Jag är inte säker på att avtalet har så stort värde med den inställning som både företaget och faktiskt också ibland den borgerliga regeringen ger uttryck för.

Jag tolkade industriministerns uppfattning ungefär så här: För att trygga sysselsättningen kan statligt övertagande komma i fråga. Vad är det vi diskuterar och tvistar om? Visst gäller det regionala sysselsättningsfrågor i en bransch som brottas med svårigheter. Det är dock sysselsättningen som vi alla slåss för. Om det är så enkelt skulle vi mycket snabbt kunna komma fram till ett samförstånd. Vi har ju hävdats att ett starkare statligt engagemang positivt skulle kunna påverka sysselsättningen i den här branschen. Herr Åslings yttranden ger vid handen att den bedömningen är riktig. Låt oss då arbeta utifrån den målsättningen.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag säga att det var verkligt intressant att höra industriministern deklarerar att han inte har någon dogmatisk inställning i ägarfrågan – men detta uttalande stämmer ganska illa med herrar Svenssons i Skara och Wirténs mer kategoriska inställning i den här frågan.

Det är naturligtvis bra att industriministern vill medverka till att vi skall kunna få ytterligare lokaliseringar till Borås, men jag skulle vilja veta litet mer konkret vilka planer man har för detta. Vackra ord är visserligen i och för sig bra, men man kan inte leva bara på dem, utan det behövs också handling och konkreta åtgärder för att regionen skall kunna överleva. Det kanske är det vi har saknat hittills.

Nu finns det faktiskt en konkret fråga som industriministern mycket väl skulle kunna svara på här. Länsstyrelsen i Älvsborgs län har krävt att inte bara lån utan även bidrag skall kunna utgå till lokaliseringen av företag. När ekonomiministern var i Borås sade han att han tyckte att alldeles speciella åtgärder borde sättas in i Boråsregionen. När industriministern var i Borås deklarerade också han att han ansåg att det behövdes åtgärder men att han icke kunde tänka sig några bidrag. Därför skulle det vara klargörande att få ett svar här, eftersom det inte är lätt att veta vilken av herrarna man skall lita på. Men bollen ligger onckligen hos industriministern i detta fall.

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

*Om sysselsättningen
vid Algots Nord*

Fru HANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar också med tillfredsställelse att industriministern kan se ett statligt ägarengagemang som ett medel som man kan ta till för att trygga sysselsättningen just beroende på de omständigheter som föreligger.

Industriministern påstår att han tydligt ser att vi i vår motion och i reservationen I vid näringsutskottets betänkande nr 41 på något sätt skulle vara på reträtt när det gäller statligt ägarengagemang. Dett vill jag verkligen dementera. Vi har i motionen visat på att ett ökat statligt ägarengagemang är en väg som kan tillgripas, och den tanken har vi också tagit upp i reservationen. Jag kan därför inte anse att vi på något sätt skulle befinna oss på reträtt i fråga om det statliga ägarengagemanget.

Sedan frågade herr Åsling om vi är beredda att gå ut och socialisera tusentals företag. Det är självklart att om man kan lösa problemen i företagen på annat sätt behöver man inte låta staten överta företagen.

Vidare säger herr Åsling att man skall vidta konstruktiva åtgärder. Tala då om vilka konstruktiva åtgärder det är som herr Åsling tänker på! Det är klart att om problemen inte kan lösas på annat sätt och med det ansvar som man har ur beredskapspolitiska, regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska synpunkter, måste vi vara beredda att använda de medel som jag har anvisat tidigare, nämligen statligt ägarengagemang.

Slutligen vill jag gärna ta upp frågan om strukturstödet. Jag har fattat herr Åsling så, att han anser att strukturstöd inte skall ges till den del av företagets tillverkning som är förlagd utanför landet men att han lägger över ansvaret på industriverket att noga kolla upp detta. Vi menar från vår sida att statens industriverk behöver riktlinjer från regeringen för det garantisystem som verket skall utarbeta. Om herr Åsling har den uppfattningen att man inte skall ge något stöd, borde han väl rimligen ha kunnat säga detta rent ut.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag tycker att detta är en rätt intressant debatt och att den utgör en logisk fortsättning på tonläget i de socialdemokratiska reservationerna. Det finns nu inte mycket kvar av de trumpetstötar om socialisering av den här branschen som jag tidigare har mött från socialdemokratiskt håll ute i debatten. Här säger man nu att man accepterar min linje, att ett statligt övertagande av företag kan vara möjligt när det är den sista utvägen för att klara en sysselsättningssituation i en viss region. Men om situationen kan klaras med konstruktiva åtgärder, dvs. med regeringens paket – är man beredd att acceptera dessa åtgärder. Reservationerna vittnar om att socialdemokraterna är utan alternativ. Jag noterar det som en mycket väsentlig framgång i den här debatten att det äntligen blivit en tillnyktring i socialdemokraternas syn på de här frågorna. Det vill jag gärna ge mina meddebattörer ett erkännande för.

Till herr Brännström vill jag säga att jag inte är böjd att ta upp en

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

*Om sysselsättningen
vid Algots Nord*

saklig debatt på hans villkor. Vi reviderade planerna för Norrlandsetableringarna efter det att företagen förklarat att man inte klarade att fortsätta med de luftslott som man hade börjat bygga upp tillsammans med den gamla regeringen. Vi gick då in i en förhandling. Det var arbetsmarknadsverkets generaldirektör som fick uppdraget. Detta föranledde den reviderade plan som riksdagen har antagit och som kammaren i stort sett var enig om. Vad som nu har skett är att vi har sett tidningsmeddelanden och att vi har fått en rapport om Algots och andra företags aktuella situation. Vi har givit vår analysgrupp i uppdrag att se över vad som döljer sig bakom dessa informationer. Det utredningsarbetet får visa vilka åtgärder som kan bli erforderliga. Att i det sammanhanget, som herr Brännström gör, försöka leda i bevis att vi inte är beredda att göra någonting – det vill jag bestämt ta avstånd ifrån.

Fru Hörnlund har inte små anspråk. Hon menar tydligen att jag nu skall presentera en liten katalog över tänkbara etableringar i Boråsregionen. Jag har sagt till Borås kommun och till facket att man får presentera sina planer och att vi är beredda att diskutera nyetableringar i den takt de presenteras. Det är självklart att det i första hand är lån som kan komma i fråga. Bidrag är som bekant, enligt de direktiv som riksdagen har givit regeringen, förbehållna det inre stödområdet. Och vi skall väl ändå inte försämra de regionalpolitiska instrument som vi har. Sedan kommer ju SIFU på plats i Borås senast 1981. Det är ett väsentligt bidrag till utvecklingen, inte bara för sysselsättningen i Borås utan också indirekt genom att SIFU tillför regionen stor kompetens som kan vara av värde vid fortsatt företagsutveckling.

Till fru Hansson vill jag säga att jag noterar att hon inte längre anser det vara nödvändigt med något statligt övertagande av de hundratals småföretagen i tekobranschen. Det är bara att med tillfredsställelse notera att också fru Hansson till sist har insett vad som är de avgörande problemen i den här branschen.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Brännström samt fru Hansson och fru Hörnlund anhållit att till protokollet få antecknat att de inte läge rätt till ytterligare repliker.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Det betänkande som nu behandlas tar upp ett nytt problem som finns inom tekoindustrin. Så sent som den 2 mars diskuterade vi stödet till Algots och Eiser i den här kammaren. Till den debatten har det hänvisats bl. a. från industriministerns sida, och jag skall återkomma till det. En del av de synpunkter som då kom fram i våra reservationer återkommer nu, t. ex. frågan om hur omstruktureringen skall äga rum inom tekoindustrin. Alla tycks vara ense om att vi måste ha kvar en textilindustri här i landet och om att speciella svårigheter finns inom denna industri.

Stödet till Algots Nord och Eiser var regionalpolitiskt motiverat. I dag

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

är det fråga om ett generellt stöd. Fru Hörnlund har berört våra reservationer i arbetsmarknadsutskottet. Låt mig bara tillägga att jag aldrig kan gå med på att följa den samhällsekonomiska linje som utskotts-majoriteten förordar, nämligen att stöd skall utgå även till vinstgivande företag och till företag vilkas verksamhet till betydande del består i att importera varor från utlandet. Vi socialdemokrater anser att stödet bör vara riktat till företag som direkt behöver detta stöd för att kunna upprätthålla sysselsättningen. Man måste därför sätta upp vissa villkor för att ett företag skall få stöd. Ett ytterligare villkor anser vi också bör vara att företagen förklarar sig villiga till förhandlingar om offentligt ägarengagemang eller i varje fall insyn och inflytande från samhällets sida, om staten påkallar detta.

Här har Sten Svensson i Skara som förste talare tagit upp resonemanget om hotet om socialisering, och även herr Åsling har varit inne på den frågan. Låt mig göra några kommentarer till herr Svenssons i Skara diskussion.

Han sade bl. a. att det är arbetsgivaravgiften som är den stora boven i dramat inom tekoindustrin. Arbetsgivaravgiften är 4 %. Resten är sociala kostnader som har avräknats i samband med förhandlingar. Det senaste som nu skall betalas är fem veckors semester. Anser herr Svensson i Skara att textilarbetarna fortfarande bara skall ha fyra veckors semester, eller skall de icke ha betalt för den femte veckan?

Herr Svensson i Skara tog bara upp kostnadsutvecklingen. Herr industriministern håller jag räkning för att han också tog upp påslagen i handeln som en av de komponenter som kan göra att den svenska tekoindustrin har svårigheter. Jag skall inte kommentera det vidare. Låt mig säga att vi har tagit upp frågan om påslagen i handeln i vår motion, som fru Hansson har belyst, men godkänner den skrivning som föreligger.

Sedan säger herr Svensson i Skara att det enda som socialdemokraterna ville göra var att införa ytterligare pålagor på företagen. Vad gör den borgerliga regeringen? Jo, den lägger bördorna på de lågavlönade tekoarbetarna genom devalvering, momshöjning, större prisökningar på dagligvaror än någonsin förut och oförmånligt utformade skatteskalor. Tror herr Svensson i Skara att detta medför en lugnare kostnadsutveckling på lönesidan för tekoarbetarna än en arbetsgivaravgift?

Han säger vidare att vi vill socialisera tekobranchen. Låt mig då först säga att socialisering innebär mycket mer än bara ett förstaltligande av ett företag. Sedan talar han om centralstyrning, planhushållning och allt detta, och han avrundar med att han vill ha mer decentralisering av besluten, så att besluten skall läggas närmare människorna.

Vad har de anställda haft för inflytande över tekoindustrins utbyggnad och struktur här i landet? Har besluten legat närmare de människor som har varit beroende av den? Är det inte i styrelserummen och bland ägarna som man har beslutat om detta?

Herr Svensson motsätter sig all planhushållning. Vad vill herr Svensson ha i stället? Jo, de fria marknadskrafternas spel med bygder och män-

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

niskor, vilket skapar dessa problem. Det är herr Svenssons i Skara recept. Det är det recept som har lett till att vi i dag har det läge som vi har inom tekoindustrin. Det är en låtgåpolitik som vi inte kan acceptera.

Men detta med statligt ägande diskuterades ju även den 2 mars. Om jag fattat herr industriministern rätt försöker han tala om att de socialdemokratiska debattörerna i dag har en annan mening än den jag hade under herr Åslings och min debatt vid detta tillfälle.

Låt mig citera något av herr Åslings anförande i debatten den 2 mars: "Det enda man har att komma med för att undsätta nödlidande branscher och företag är att hänvisa till att staten bör överta ägaransvaret, och det är en dålig lösning – vi har ju erfarenheter av det."

Nu säger herr Åsling att vi har en nyktrare syn och att vi på något sätt ändrat oss. Vad är det vi säger i vår reservation, och vad var det jag påtalade i debatten den 2 mars? I fråga om Algots Nord m. fl. företag sade vi att det inte minst gällde att öka insatserna åt företag som var aktuella i propositionen. Vad är det för skillnad på det resonemang vi för i dag och det som vi förde då? Är det någon som har ändrat sig är det faktiskt herr Åsling, som i dag – det erkänner jag villigt – går på precis samma linje som herr Nilsson i Tvärålund den 2 mars, då han sade: "Ett förstатligande av något företag kan emellertid av andra orsaker måhända vara motiverat, t. ex. av beredskapsskäl eller för att trygga vissa sociala värden." Kan man trygga vissa sociala värden med en dålig lösning?

Herr Nilsson i Tvärålund återkommer med samma propåer i sin motion med anledning av propositionen 1976/77:105 och säger: "När viktiga samhällsintressen, såsom sociala behov och samhällsekonomiska krav i fråga om t. ex. sysselsättning, konkurrens, teknisk utveckling och beredskapssynpunkter, inte kan tillgodoses annat än genom ett statligt övertagande helt eller delvis bör det accepteras."

Det är precis det som vi har framhållit hela tiden. I dag är frågan: Hur skall vi klara sysselsättningen i Boråsregionen och i Västerbotten? Klarar man det problemet med enskilt ägande? Nej, man har misslyckats! Hur skall vi kunna klara kraven från beredskapssynpunkt? Klarar vi dem genom att utan villkor föra över pengar även till vinstgivande företag? Vi tror inte det, därför att alltför många exempel finns på företag – fru Hörnlund har nämnt det – som inte tar det sociala ansvar som regeringen ibland uttalat sig om.

Till herr Svensson i Skara vill jag ställa ännu en fråga. Den gäller utskottets skrivning med anledning av herr Nilssons i Tvärålund motion, att motionen i stort sett överensstämmer med förslagen i propositionen. Var i propositionen talas det om att ett statligt övertagande – som herr Nilsson i Tvärålund framhåller – i vissa fall bör ske? Jag har inte kunnat finna något sådant uttalande, men här i dag har herr Åsling förtydligat sig på denna punkt. Nu kan vi allesamman vara överens om att om det behövs för att trygga sysselsättningen och skapa trygghet i de olika orterna är förstатligandet en åtgärd som skall övervägas. På den punkten

har denna debatt varit klargörande – det håller jag med herr industriministern om. Vi socialdemokrater står fast vid samma ståndpunkt som vi intog den 2 mars. Herr Åsling har bytt fot i frågan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Herr SVENSSON i Skara (m) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Fagerlund vill jag säga att han tydligen inte lyssnat riktigt uppmärksamt på debatten. Vi har i debatten påpekat att förstatligandet som sådant inte löser kostnadsproblemen. Kan herr Fagerlund förneka ett samband mellan prissättning och kostnadsutveckling för företagen?

Jag inledde mitt första inlägg med meningen: Tekobranschens problem sammanhänger främst med kostnadsutvecklingen. Herr Fagerlund kanske inte hörde detta. Vidare påpekade jag i avslutningen av anförandet att det finns en lång rad andra saker som påverkar politiken – inte minst den ekonomiska politiken i stort. Då frågade herr Fagerlund vad som är linjen för de borgerliga partierna. Ja, herr Fagerlund, vi sade nej till de 15 olika skattehöjningarna som ni utöver de förslag som regeringen kom med aktualiserade. Bl. a. innebar detta att t. ex. en företagare inom det inre stödområdet skulle få en höjning av arbetsgivaravgifterna. Alla era skattehöjningsförslag innebar, herr Fagerlund, nya pålagor, ytterligare kostnader för företagen. Kan man verkligen hjälpa näringslivet och främja sysselsättningen genom att föra en sådan politik?

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag tycker nog också att herr Fagerlund ger ett konstruktivt bidrag till denna debatt som belyser den intressanta utveckling som oppositionen har varit föremål för under några månader.

När vi diskuterade propositionen om Algots Nord- och Eiseretableringarna i norr talade herr Fagerlund om behovet av att företag inom tekobranschen i ökad utsträckning övertogs av staten och att det var en generell metod som man skulle använda för att säkra utvecklingen i branschen. Nu säger han att om andra medel, andra konstruktiva insatser slår fel skall man kunna tillgripa statligt övertagande som sista försvarslinje. Det är en häpnadsväckande utveckling som herr Fagerlund beskriver. I reservationen talar man om att det nu krävs en aktiv insats av staten. Nu är det inte fråga om att överta företag i ökad utsträckning. Jag tolkar herr Fagerlund och hans kolleger som att man nu sent om sider från socialdemokratins sida har upptäckt att branschens problem inte är betingade av ägaranknytningen eller ägarstrukturen utan är beroende av de allmänna förutsättningar som branschen har, det höga kostnadsläget – som man går omkring som katten kring het gröt fast vi alla vet att det är den reella grunden till branschens situation – den förödande internationella konkurrensen etc.

Sedan herr Fagerlund, för att klara ut de här begreppen: Jag har alltid – och det är en gammal centerpartistisk linje – hävdad att när andra

insatser slår fel skall man inte hesitera för ett statligt engagemang. Vi har visat det när det gäller statliga företag av typen LKAB och NJA där det alltså har funnits anledning, av sysselsättnings- och regionalpolitiska skäl, att göra en aktiv statlig insats. Vi har inte tvekat och kommer inte att göra det i framtiden heller. Men vi tror inte att det är den konstruktiva lösningen i en bransch med många småföretag, där det personliga engagemanget i produktionen är en så väsentlig tillgång.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jo, jag hörde anförandet av herr Svensson i Skara även om jag inte fanns i kammaren – jag satt på mitt rum och lyssnade på det. Herr Svensson började med att tala om arbetsgivaravgiften och han tog upp kostnadsutvecklingen, men han sade inte ett ord om påslagen i handeln.

Jag påtalade de skattehöjningar som herr Svensson i Skara och regeringen har föreslagit och som drabbat de lågavlönade inom tekoindustrin. För jag vill inte tro så illa om herr Svensson och inte heller om herr Åsling som att ni anser att vi skall lösa problemen med kostnadsläget inom tekoindustrin genom att inte föra en solidarisk lönepolitik och genom att låta tekoarbetarna jobba för lägre löner än övriga sysselsatta inom industrin.

Sedan tog herr Svensson i Skara upp de femton olika skattehöjningarna. De kan ju diskuteras; jag bara konstaterar fakta i detta sammanhang.

Herr Åsling sade att vi ville att textilindustrin i ökad utsträckning skall övertas av staten. Men det är ju precis vad herr Åsling också rekommenderar i dag, när han säger att han inte är främmande för den tanken om sociala skäl och beredskapsskäl motiverar det. Men vad sade vi i vår reservation? Jo, vi sade: "Inte minst gäller det företag av den typ som är aktuella i propositionen och som fått omfattande regionalpolitiskt stöd. Vissa steg i riktning mot statligt ägande har redan tagits." Jag har läst igenom vad jag sade i debatten i mars, och jag kan inte finna att vad jag sade då skiljer sig från vad jag har sagt i dag.

Herr Åsling slutade med att säga att det är en gammal centerpartistisk uppfattning att man inte skall vara doktrinär. Det trodde jag faktiskt också ända fram till den 2 mars, då industriministern gjorde sitt hårda utspel i riktning mot ett ökat statligt engagemang inom textilindustrin. Men i dag har han alltså ändrat sig. Vi behöver inte diskutera detta mer; jag bara konstaterar att det kunde herr Åsling ha sagt redan den 2 mars, så hade den här diskussionen i viss mån varit överflödig.

Herr SVENSSON i Skara (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste konstatera att herr Fagerlund inte kan klara ut hur det förhåller sig med förslaget om att förstärka branschen för att därigenom komma till rätta med kostnadsproblemen. Dessutom kan herr Fagerlund inte ge tillfredsställande besked om vilka konsekvenser de femton olika skattehöjningarna har för tekobranschen.

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

Herr Fagerlund sade att han hade lyssnat på mitt första anförande. Jag vill upprepa att jag sade då, att det är vanskligt att göra någon klar prognos för branschens framtid. Den är beroende av den utländska konkurrensen, den inhemska kostnadsutvecklingen och den egna skickligheten på alla nivåer – och naturligtvis av sådana åtgärder som vi nu diskuterar och av den ekonomiska politiken i stort.

Jag redovisade också beträffande regionalpolitiken att den kommer att läggas närmare de människor som är berörda av förslagen. I detta beslut står att näringslivsorganisationer, fackliga organisationer, kommuner etc. skall få tillfälle att medverka i det utvärderingsarbete som skall göras av länsstyrelserna. Dessutom får de förslagen på remiss och kan då ytterligare tillföra synpunkter.

Jag sade också avslutningsvis att viljan trots allt finns hos alla parter att bemästra problemen men att insikten om dem borde ha funnits för fem sex år sedan. Socialdemokraterna har haft regeringsmakten under den tiden men inte tagit några initiativ. Det är socialdemokraterna som svarar för den låtgåpolitik som herr Fagerlund talar om.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag tror att förklaringar från herr Fagerlund i detta sammanhang bara gör saken sämre. Det är otvetydigt så att det i ideologiskt avseende är ljusår mellan skrivningen om ett ökat statligt övertagande av företag i branschen och dagens reservation där man talar om en aktiv insats från samhällets sida. Det finns ingenting i denna debatt som i sak förtar intrycket av att det har skett en intressant korrigering av den socialdemokratiska kursen från den 2 mars till dagens datum. Jag förstår att det är smärtsamt att erkänna att man nu inser att branschens problem är av en art som man inte löser med svepande propagandaparoller om att här bör staten gå in och ta ett aktivt ägarengagemang.

Jag har emellertid ingen anledning att driva den här debatten längre, utan jag konstaterar att det skett en intressant förändring i den socialdemokratiska attityden som jag noterar med glädje, eftersom den bäddar för konstruktivare lösningar inte bara i den här branschen utan också i andra branscher med problem. Jag tror att situationen på svensk arbetsmarknad och inom svenskt näringsliv motiverar att man söker samförstånds lösningar kring de konkreta och aktiva samhällsinsatser som här erfordras.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Skara säger att han inte kan göra någon prognos om branschens framtid. Men det görs dock prognoser. Industriministern säger ju t. ex. här – och det vill jag gärna ta upp i det här sammanhanget – att sysselsättningen hittills under 1970-talet har sjunkit med 5 % och att risken är att vi nu får en sänkning av sysselsättningen med 10 %. Det innebär en fördubbling av nedgången, och det kommer följaktligen att bli nödvändigt med speciella åtgärder.

Sedan vill jag säga till herr Svensson i Skara: Glöm inte bort att det är ni som har regeringsmakten nu! Det verkar som om herr Svensson hade gjort det när han fordrar att jag här skall lämna en redogörelse för de 15 förslagen i skatteutskottet och vilken effekt dessa har fått på företagens konkurrenskraft. Men låt mig säga att jag är övertygad om att förslagen hade givit ett betydligt bättre resultat än det ni har åstadkommit genom devalvering, momshöjning, skatteskalor och matprishöjningar som drabbar de lågavlönade. Era åtgärder måste ju leda till ökade lönekrav och annat. Och det gör problemen i det här sammanhanget ännu värre.

Vi kan inte göra några prognoser för branschens framtid, säger man nu när vi efterlyser sådana. Tydligen fordrar regeringspartierna att vi från socialdemokratiskt håll skall göra sådana prognoser. Men låt mig då säga: Det är ni som regerar nu, och det är ni som måste ta initiativet. Man diskuterar också frågan om stöd i ökad omfattning eller aktiva insatser. Detsamma gäller här: Ni måste ta initiativ och ni måste försöka lösa de problem som branschen har i dag. Branschen har och har haft svårigheter, och jag tror tyvärr att den kommer att få det även i framtiden. Då hjälper det inte med någon 25-krona, med ett stöd till dem som är över 50 år eller med ett tillfälligt strukturstöd osv. Här fordras en planering av hela branschen. Om herr Åsling gör en sådan är jag övertygad om att han snart kommer med ett förslag om ett ökat statligt engagemang i tekobranschen och ett statligt ägaransvar för att trygga sysselsättningen och för att trygga beredskapen på detta område.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Svensson i Skara anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr NYHAGE (m):

Herr talman! I samband med ett landstingsmöte med Älvsborgs läns landsting i början av den här veckan lämnade landshövding von Sydow information om det aktuella läget i länet. Eftersom denna information till betydande del berörde de frågor vi i dag diskuterar – jag behöver inte här påpeka vilken roll tekoindustrin spelar just i Älvsborgs län – vill jag här helt kort referera från densamma.

Under hela 1976 och till dags dato har det rått ett dämpat konjunkturläge i länet. Efterfrågan på arbetskraft har varit ringa. Under april i år fanns 10 300 arbetssökande. 8 000 av dessa hade vid utgången av månaden alltså inte fått något arbete. 4 000 saknade arbete helt. Av dem var ungefär lika många män som kvinnor, och 1 550 var ungdomar under 25 år.

Bland de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som vidtagits från länsarbetsnämndens sida kan nämnas stöd för lagerutbyggnad till 88 företag till ett lagervärde av 221 milj. kr. Det förhöjda bidraget i syfte att utbilda personal i företag där permitteringsshot råder – den s. k. 25-kronan – har utgått till 7 500 anställda i 55 företag. 1 850 personer, därav

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

920 ungdomar, är sysselsatta i beredskapsarbete. I skyddad och halvskyddad verksamhet samt i arkivarbete är ca 1 850 personer sysselsatta.

Antalet varsel om personalinskränkningar har varit högst alarmerande. Sedan den 1 januari 1976 har 4 240 anställda varslats om driftinskränkning i 188 företag. Av dessa 188 varsel har 107 verkställts, vilket lett till att 2 740 har förlorat sina anställningar. Det kvarstår således 81 varsel, berörande 1 500 anställda.

Hitintills under 1977 finns inga säkra tecken på förbättring av konjunkturläget. Allt tyder på att efterfrågan på arbetskraft förblir låg under hela 1977. Till bilden hör också att den stora lagerhållningen hos företagen minskar rekryteringsbehovet i inledningsskedet av en eventuell konjunkturuppgång.

Även sett i ett längre tidsperspektiv blir arbetsmarknadssituationen bekymmersam, framför allt i den södra länsdelen, dvs. Sjuhäradsbygden. Under perioden 1970–1975 har närmare 6 000 arbetstillfällen där gått förlorade, därav 4 000 enbart i Borås kommun. För hela länet kan nettoförlusten av arbetstillfällen uppskattas till 5 000 arbetsplatser.

Nedgången kommer tyvärr att fortsätta. Preliminära uppgifter tyder på att antalet arbetsplatser i länet fram till 1980 skulle minska med ytterligare 2 300. För tillverkningsindustrin beräknas siffran bli hela 4 900, bakom vilket främst ligger utvecklingen inom teko. 1970 fanns i länet 29 000 tekoanställda. År 1975 hade antalet minskat med 7 000. Nedgången fortsätter och fram till 1980 kan man räkna med att ytterligare drygt 7 000 arbetstillfällen försvinner.

Jag har velat göra denna redovisning och ställa den i relation till vad som sägs i propositionen på s. 16 och 17. Industriministern har redan redogjort för detta. Jag vill bara helt kort påpeka att föredragande statsrådet bedömer att det finns fyra skäl för att vi hamnat i detta läge.

För det första försämrades lönsamheten under 1975 markant för flertalet företag inom tekoindustrin. Det gällde särskilt för textilindustrin, men även för konfektionsindustrin där resultatförsämringen under 1975 var påtaglig och dessutom skedde från en lägre nivå än för textilindustrin. En gjord enkät visar att inte mindre än 75 % av företagen räknar med nollresultat eller förlust under 1977.

För det andra har det varit en pressad lönsamhetsutveckling under lång tid, som gradvis lett till en för många företag försämrad finansiell struktur med ökade kapitalkostnader som följd. Den tendensen har accentuerats under de senaste två åren.

För det tredje kan takten i sysselsättningsneddragningen inom tekoindustrierna väntas bli högre än under tidigare perioder med stora påfrestningar för branscherna.

För det fjärde måste denna negativa sysselsättningsbild sättas i relation till utvecklingen inom andra delar av samhällsekonomin. I exempelvis Borås kommun har hittills under 1970-talet antalet anställda i tekoindustrin minskat från omkring 16 000 till omkring 10 000. Svårigheten att bereda sysselsättning inom andra branscher är påtaglig.

Jag har velat framföra vad landshövdingen hade att föredraga inför landstinget och vad som anförts i propositionen på hithörande område.

Vilka kan då skälen vara till att vi hamnat i det läge där vi nu befinner oss? För min del vill jag framhålla tre orsaker.

Den första är kostnadsutvecklingen. Den har herr Svensson i Skara på ett påtagligt sätt tidigare redovisat i debatten, och jag behöver inte särskilt fördjupa mig i detta. Jämförelsen med Finland och England är talande. Självfallet utgör arbetsgivaravgiften här en betydande del.

Mot bakgrunden av den utveckling som vi nu alla är så väl medvetna om, innebärande företagsnedläggelser, driftinskränkningar och permitteringar, är det förvånande att socialdemokraterna alltjämt driver sin ensidiga politik om höjda arbetsgivaravgifter i nära nog alla sammanhang. Har man verkligen inte på socialdemokratiskt håll fått tillräcklig bekräftelse på vart den typen av pålagor bär hän?

Enligt min mening måste det vara en fråga av högsta angelägenhetsgrad att det höga kostnadsläget inom det svenska näringslivet nedbringas för att därigenom stärka lönsamheten och konkurrenskraften. Det bör ske genom generella åtgärder. Det nu föreslagna sysselsättningsbidraget har den karaktären, vilket alltså hälsas med tillfredsställelse.

Enligt föreliggande förslag skall sysselsättningsbidraget utgå inom en ram av ca 125 milj. kr. Det skall utgå med 15 kr. per timme för arbetstagare över 50 år. Det är maximerat till 10 % av företagets totala lönekostnader.

Detta innebär, som herr Magnusson i Borås och jag har påtalat i motionen 1476, ett bidrag med ca 1:50 kr. per arbetstimme om utslag sker på samtliga anställda. Detta bör då jämföras med de redan tidigare stora kostnadsskillnaderna i konkurrenssituationen. De kommer att uppgå till avsevärt högre belopp under 1977.

Utöver vad som förut sagts i debatten om detta kan jag här framhålla att i jämförelse med Finland ökas kostnadsläget med mer än 2 kr. per timme och i jämförelse med England med ca 4 kr. per timme.

Vi motionärer har mot bakgrund härav ansett det vara rimligt att ge företagen den förbättring av sysselsättningssituationen som skulle ligga i en höjning av maximigränsen till 15 % av företagets totala lönekostnader. Risken för att detta skulle innebära en snedvridning av konkurrensen, som påtalats i propositionen, finner vi inte vara särskilt påtaglig. Redovisningen av antalet företag som räknar med nollresultat eller plus under 1977 ger ju belägg härfor.

Vi har vidare föreslagit en förlängning av tiden då stödet skall gälla till hela budgetåret 1977/78. Vi anser att tiden fram till årsskiftet är för kort för att bidragen skall kunna ge någon verklig effekt. För att vi skall få en rimlig möjlighet att klara de omställningsfrågor det här gäller, måste stödprogrammet enligt vår mening förlängas.

Kostnaderna för de av oss föreslagna åtgärderna torde totalt sett bli mindre än de kostnader som uppstår till följd av att ett betydande antal människor kan komma att bli friställda.

I detta sammanhang väger också företagens planeringssynpunkter

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

tungt. Företagen måste kunna planera sin försäljning på längre sikt. Man måste i god tid under 1977 veta vad man har för villkor att rätta sig efter under våren 1978. Detta har också med all kraft framförts från branschhåll. Nu föreliggande förslag kommer att i hög grad försvåra denna planering, vilket ytterligare talar för det befogade i ett bifall till yrkandena i vår motion.

Nu har tyvärr utskottet inte kunnat bifalla dessa framställningar. Man har åberopat bidragets tillfälliga karaktär. Herr Wirtén har också berört detta i sitt anförande tidigare. Han betonade att därest ytterligare åtgärder visar sig nödvändiga, förutsätter han att regeringen kommer att allvarligt pröva detta. Det framhålles för övrigt också i utskottsbetänkandet.

Även om jag alltså vidhåller att de av oss motionärer föreslagna åtgärderna hade skapat bättre förutsättningar, tar jag fasta på vad utskottets ordförande här sagt och förutsätter att åtgärder av skilda slag kommer att vidtas för att ge tekoindustrin rimliga möjligheter att fortleva och vidareutvecklas.

Det andra skälet jag vill påtala gäller den snedvridna inhemska konkurrensen. Socialdemokraterna har ju drivit en politik innebärande selektiva åtgärder, i motsats till åtgärder av generell karaktär som vi från moderat håll ansett vara att föredra. Följden har blivit en snedvriden konkurrens som lett till att företag, som annars klarat sig av egen kraft, har råkat i svårigheter.

Enligt min mening har denna ensidiga satsning varit felaktig och vi upplever nu resultatet härav. En del av de företag som alltså tidigare klarat sig av egen kraft har försatts i en helt ohållbar situation och tvingas att nedlägga driften.

I detta sammanhang vill jag gärna erinra om debatten om Algots Nords och Eisers satsningar i norra Sverige. När vi diskuterade den frågan, tillät jag mig anförda att jag fann dessa etableringar från början dömda att misslyckas. Jag vidhåller alltså detta påstående. De var dömda att misslyckas därför att de företagsekonomiska förutsättningarna för en ny-etablering där av den ifrågavarande textil- och konfektionstillverkningen aldrig förelåg. Men de propåer som vi framförde i samband med planeringen av verksamheten väckte inget gehör, ej heller våra varningar för vad som skulle kunna ske i Boråsområdet. I dag vet vi vad som har inträffat på detta område och som ytterligare understryker det betänkliga i ensidiga statliga satsningar av denna karaktär.

Jag måste något beröra SweTeco – det har omnämnts tidigare – och det statliga engagemang som där äger rum. När SweTeco bildades i början av 1970-talet med hjälp av Investeringsbanken var motiveringen att man skulle trygga sysselsättningen för svenska konfektionsanställda. Vi vet nu att Investeringsbanken i olika etapper har tillskjutit avsevärda belopp. Enligt den redovisning vi har fått från SweTeco rör det sig för den senaste fyraårsperioden om ca 45 milj. kr. Därutöver har Investeringsbanken beviljat lån och borgen till ungefär motsvarande belopp.

SweTeco har numera övergått från att sälja svensktillverkade plagg

till att också vara importör, som tidigare har påpekats här. Enligt den redovisning vi fick avsåg ledningen för SweTeco att ytterligare öka importdelen och minska den del av produktionen som ligger i Sverige. Vi har också fått skriftliga bevis på att så har skett.

Investeringsbankens insatser får därigenom en effekt motsatt den som från början var avsedd. Det är alldeles uppenbart att detta medför problem hos andra svenska företag, som alltså har fått en ökad importkonkurrens. För SweTeco redovisas vidare att både innevarande och nästa år kommer att innebära avsevärda förluster, vilka i sin tur fordrar ytterligare tillskott från ägaren, Investeringsbanken.

Man har kunnat belägga att SweTeco har drivit en verksamhet som i varje fall jag vill karakterisera såsom en konkurrens på felaktiga villkor. Företaget har gjort olika försäljningar till avsevärt lägre priser än som borde vara normalt. Man har erbjudit lägre priser än de företag som inte haft det statliga stödet har kunna erbjuda. Jag kan inte finna annat än att detta är en osund konkurrens. Jag vill gärna framhålla det betänkliga i att ett företag, som i så hög grad är beroende av statliga subventioner, på detta sätt använder sina statliga subventioner till att driva en konkurrens till förfång för andra företag, som inte har tillgång till dessa förmåner – och inte heller haft anledning att begära dem, eftersom de kunnat driva sin verksamhet av egen kraft. Jag vill betona att den politik som har drivits på detta område – selektiva åtgärder och statliga insatser – har medfört en inhemsk snedvriden konkurrens till förfång för de företag som haft möjlighet att av egen kraft driva sin verksamhet.

Det tredje skälet som jag vill återropa är den ohejdade importen av tekovaror från lågprisländerna. Herr Magnusson i Borås och jag har påtalat detta i motionen 1475. Det är ofrånkomligt att vi i vårt land sämre än vad man har gjort i andra länder har förstått att skydda oss mot den här importen. Det har otvivelaktigt medfört ett mycket snett konkurrensförhållande med negativa konsekvenser för våra industrier.

I propositionen sägs om detta på s. 8 bl. a. följande: "På handelspolitikens område upprätthåller Sverige sedan länge en begränsning av importen av tekovaror från statshandelsländerna. Sverige har dessutom ingått en serie bilaterala textilbegränsningsavtal med främst asiatiska lågprisländer. Dessa avtal har ingåtts med stöd av ett sedan den 1 januari 1974 gällande internationellt avtal på textilområdet, det s. k. multifiberavtalet (MFA). Utöver ovannämnda begränsningar har Sverige i några fall unilateralt infört vissa importbegränsningar på tekoområdet. Sedan den 1 januari 1976 övervakas generellt importen till Sverige av vissa tekovaror genom importlicenser. Licenseerna utfärdas utan kvantitativ begränsning."

I vår motion 1475 har vi sagt bl. a. att i konkreta tal har den totala importen av plagg, således konfektion och trikå, 1976 i jämförelse med 1975 i värde ökat med nära 28 %. Tas hänsyn till inflationen torde denna importökning motsvara ca 20 % i volym. Vi konstaterar att konsekvenserna av denna import har blivit en avsevärd minskning av den svenska

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

produktionen och att denna utveckling medfört en katastrofal nedgång av orderingången för svensk tekoindustri. Det ligger, säger vi, i sakens natur att 1976 års "överimport" med åtföljande övertillförsel till marknaden utgör en besvärande propp i distributionskanalerna, till avsevärt men för orderingången för de svenska tekoproducenterna.

Vi hänvisar i motionen till vad som sägs i propositionen angående gällande avtal, nämligen att Sverige sedan länge upprätthåller en begränsning av importen av tekovaror från statshandelsländer och vissa lågprisländer. Men trots detta har alltså Sverige en tekoimport från lågprisländer som är den högsta per capita i industrivärlden. I värde uppgår plaggimporten från dessa länder till ca 37 % av totalimporten, vilket i volym torde motsvara närmare 50 %. Få branscher i Sverige, om ens någon, når i närheten av denna volym i fråga om lågprisimport.

Och så begär vi då i vår motion att riksdagen skall besluta att importlicensgivningen för tekovaror tillämpas mer restriktivt och på fler varugrupper än hittills. Utskottet har om detta sagt följande: "Vid sin behandling åren 1975 och 1976 av motionsyrkanden med i huvudsak samma syfte som det nu föreliggande har utskottet erinrat om att regeringens i sin vägning mellan olika åtgärder för att stödja den svenska beklädnadsindustrin har avstått från omfattande importbegränsningar med hänsyn till önskemålet att handelspolitiska ingrepp i största möjliga utsträckning skall undvikas. Syftet med det licenstväng för import av vissa tekovaror som infördes hösten 1975 är, konstaterade utskottet, att utvecklingen av tekoimporten skall kunna övervakas på ett effektivare sätt än eljest. Utskottet sade sig utgå från att ansvariga myndigheter uppmärksammade dessa frågor. Sedan den 1 januari 1976 övervakas importen till Sverige av vissa tekovaror generellt genom importlicenser. Utskottet finner inte skäl att ändra sitt tidigare ståndpunktstagande i denna fråga. Utskottet avstyrker alltså motionen."

Jag vill bara upprepa att syftet med licenstväng var att utvecklingen inom tekoimporten skall kunna övervakas på ett effektivare sätt än eljest.

Vad har då hänt? Ja, nu har vi fått fram viss statistik över vad som inträffat, och vi har fått en jämförelse av importsiffrorna under januari månad 1976 och samma månad i år. Jag vill här redovisa dessa uppgifter, som hänför sig till de statistiska numren i tulltaxan. Siffrorna är följande:

Nr	Import januari 1976 milj. kr.	Import januari 1977 milj. kr.
6004, underkläder av trikå	12,9	21,0
6005, överkläder av trikå	43,0	68,0
6101, överkläder för herrar	39,0	76,0
6102, överkläder för damer	35,0	77,0
6103, underkläder för herrar, kanske huvudsakligen skjortor	7,0	16,0

När ni har lyssnat på dessa siffror har ni själva kunnat konstatera att det i många fall föreligger en fördubbling i värde av den import som skett från lågprisländerna. Och då vill jag för tredje gången återkomma till den mening där utskottet skriver att utvecklingen av tekoimporten skulle kunna övervakas på ett mera effektivt sätt än hittills. Jag vill också ställa frågan om man inte finner den utveckling som här har skett vara tillräcklig för att slå fast att det måste till andra åtgärder än de som hittills vidtagits, om vi skall kunna skydda oss på ett rimligt sätt mot verkningarna av denna lågprisimport. Jag upprepar alltså att det har skett en fördubbling av importen på de varor som jag här har redovisat. Den utvecklingen borde verkligen utgöra en varning, och mot den bakgrunden har jag mycket svårt att förstå att utskottet inte har ansett sig kunna tillstyrka några ytterligare åtgärder utöver de redan vidtagna.

Herr talman! I förevarande läge finner jag ingen anledning att nu yrka bifall till någon av motionerna, men jag vill starkt understryka nödvändigheten av att de av mig här redovisade frågorna allvarligt beaktas i framtiden.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad först gäller den motion som herr Magnusson i Borås och herr Nyhage har väckt är det ett enhälligt utskott som avstyrkt yrkandet i den motionen.

Sedan har herr Nyhage här rört sig på vida fält och bl. a. varit inne på kostnaderna och arbetsgivaravgifterna. Jag förstår inte att det måste vara ett så stort pedagogiskt arbete att förklara detta med arbetsgivaravgifter. Men det är ju ändå löntagarna som finansierar de avgifterna, eftersom de avstår från att ta i anspråk det löneutrymme som finns. Tekoarbetarna hade med andra ord haft högre löner i dag, om vi inte hade haft systemet med arbetsgivaravgifter. Men nu är det ju så väl ställt för herr Nyhage och andra borgerliga att de har chansen att ta bort arbetsgivaravgifterna. Jag förstår därför inte varför ni står här och klagar i dag.

När det sedan gäller regeringens proposition om Algots Nord så fastslogs det faktiskt i den propositionen att etableringen av Algots var en bra satsning med hänsyn till de sysselsättningsproblem, speciellt för kvinnor, som fanns i Norrland. Herr Nyhage står alltså där inte bakom den borgerliga regeringens syn på frågan.

Slutligen har jag också konstaterat att när det gäller importen av tekoprodukter och importskydd är de borgerliga splittrade. Herr Ullsten och vissa andra folkpartister har sålunda där en helt annan uppfattning än herrar Nyhage och Magnusson i Borås. De förstnämnda anser att vi är för restriktiva, och de vill ha en ökning av importen från u-länderna. Det skulle alltså betyda att vi fick ännu fler tekoplagg, eftersom det väl i stort sett är det som lågprisländerna har att skicka hit. Jag tycker faktiskt att ni får klara ut begreppen sinsemellan när det gäller dessa frågor. Det är ganska angeläget, om vi skall få någon klarhet i vad det egentligen är ni vill.

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

Herr NYHAGE (m) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande arbetsgivaravgiften vill jag bara konstatera vad verkligheten visar. Det är alldeles uppenbart att arbetsgivaravgiften påtagligt medverkar till en höjning av kostnadsläget för industrierna. I synnerhet gäller detta exportindustrierna, som kraftigt får sin konkurrensförmåga försämrad genom avgifter av skilda slag. Det behövs, enligt min mening, inte något stort pedagogiskt arbete för att inse detta. Spåren förskräcker verkligen, vilket jag tycker att även fru Hörnlund skulle vara villig att erkänna.

När det gäller Algots Nord AB trodde jag faktiskt att fru Hörnlund och jag var ganska överens om bedömningen av etablering av en industri på ett ställe, där de företagsekonomiska förutsättningarna saknas. Jag vill i alla fall påstå att jag har fått rätt i min bedömning efter den utveckling som skett, och jag vill kraftigt understryka att även Boråsbygden i hög grad drabbats. Även på den punkten trodde jag att fru Hörnlund och jag var överens. Jag har alltså svårt att inse det meningsfulla i att man genom insatser av den här karaktären i en del av landet försätter en annan del av landet i en besvärlig situation. Det är just det som har hänt i Sjuhäradsbygden, enkannerligen då i Boråsområdet – och även i Marks kommun, det vill jag gärna ha sagt. Jag trodde faktiskt att fru Hörnlund och jag var överens på den punkten, men efter det inlägg som hon nyss höll tycks så inte vara fallet.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller arbetsgivaravgifterna vidhåller jag fortfarande att det är löntagarna som finansierar dessa. Annars skulle detta ha tagits ut i löner. Jag har ju rekommenderat herr Nyhage att försöka övertala den borgerliga regeringen att ta bort arbetsgivaravgifterna; då får vi se vad det blir för resultat.

Beträffande Algots Nord AB vill jag säga att det inte gällde vad jag tycker om den etableringen utan vad den borgerliga regeringen skrivit i den proposition som låg på riksdagens bord i våras. Jag ville bara konstatera att herr Nyhage inte instämde i den borgerliga regeringens synpunkter.

Det var f. ö. ganska belysande att herr Nyhage inte ville ta upp importfrågan, eftersom jag påvisade skiljaktigheterna mellan folkpartiet och två moderater. Det hade varit intressant att få en redogörelse för hur herr Nyhage ser på den saken.

Herr NYHAGE (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har redan vid ett par tillfällen framfört mina synpunkter beträffande importfrågan, dels när vi diskuterade frågan om Algots Nord AB och AB Eiser, dels i dag. Jag tycker att det skulle räcka med den redovisning som jag därmed har lämnat. F. ö. framgår det också av de inlämnade motionerna.

Beträffande löneutrymmet vill jag säga att vi kanske inte skall diskutera

lönefrågorna i det här sammanhanget. Jag konstaterar bara att lönerna är en avtalsfråga, under det att arbetsgivaravgifterna är pålagor som staten lägger på företagen. Från statens sida kan man alltså medverka till att begränsa den biten av kostnaderna. I det här sammanhanget vill jag alltså inte dra in lönerna. Det är en avtalsfråga som får ses ur andra aspekter. Jag vidhåller min uppfattning och kommer också att framdeles arbeta för att begränsa kostnaderna för det svenska näringslivet, inte minst för tekoindustrin, genom minskning av avgifter av det här slaget.

Herr förste vice talmannen anmälde att fru Hörnlund anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Härefter tillkännagav herr förste vice talmannen att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Vid det här laget är väl det mesta som behöver sägas i tekofrågan redan sagt, och jag inskränker mig därför till en del rätt kortfattade reflexioner.

När vi i dag behandlar insatserna för att försöka bromsa upp den snabba nedgången i sysselsättningen inom tekoindustrin och stärka de delar som har framtidsutsikter, finns det anledning att erinra om att denna utveckling sannerligen inte kommit som en blix från klar himmel. Svårigheterna att upprätthålla den svenska tekoindustri som växte sig stark under efterkrigstiden fick sin första dramatiska tillspetsning i slutet av 1950-talet, då bl. a. Norrköpings textilindustri slogs ut, vilket ledde till att hela näringslivet i Norrköping omdanades under 1960-talet. Borås med Sjuhäradsbygden klarade sig bättre genom den krisen och blev alltmer tekocentrum i Sverige. Betecknande är att tekoindustrin i Sjuhäradsbygden i dag svarar för bortåt två tredjedelar av industrisysselsättningen i regionen. Ser man pessimistiskt på tekoindustrins utveckling – och det är svårt att inte göra det – verkar det som om det nu är Boråsregionens tur att gå samma väg som Norrköpingsregionen gjorde i slutet på 1950-talet.

När det årliga bortfallet av arbetstillfällen nu ligger på 10 % eller mer om året är det inte att undra på om både företagen och de anställda frågar sig vart det skall bära hän. Det här är en utveckling som pågått sedan mitten av 1960-talet, och från 1970 har tekofrågan varit föremål för debatt i riksdagen mest varje år.

De reservanter som nu ställer sig kritiska till de åtgärder som föreslås borde kanske erinra sig – och det har också påpekats av flera talare – hur pass begränsade åtgärder den gamla regeringen vidtog för att hejda färdan i den utförsbacke som tekoindustrin befunnit sig i alltsedan slutet av 1950-talet. Det finns många – inte bara inom tekobranschen – som om det agerandet använder talesättet: för litet och för sent.

Det finns nog ingen med kännedom om tekobranschens problem som

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

vill påstå att de förslag som vi nu har att ta ställning till kommer att eliminera branschens svårigheter, trots att dessa förslag innebär insatser som är väsentligt mer omfattande än de som tidigare behandlats i riksdagen.

Förhoppningsvis kommer de föreslagna stödformerna att något bromsa den nedåtgående trenden och skapa visst rådrum för att ordna andra arbetstillfällen. Och det bör även vara möjligt att åt delar av tekoindustrin ge sådan finansiell styrka och företagsstruktur att de kan hävda sig i fortsättningen.

Reservanterna är starkt kritiska mot utformningen av sysselsättningsstödet som närmast får generell karaktär. Med hänsyn till att tre fjärdedelar av branschen i dag inte kan uppfylla kravet på lönsamhet tror jag att det är nödvändigt med en sådan utformning som proposition och utskott förutsätter.

Visst kan selektiva insatser i en del lägen vara befogade och ge god hjälp, men erfarenheterna från den tidigare regeringens selektiva åtgärder inom tekobranschen har inte varit helt uppmuntrande. Förut friska grenar på tekoträdet har ofta börjat vissna när de selektiva stödåtgärderna satts in för att rädda sjuka grenar. Så känslig är faktiskt den här branschen.

Den kritik som reservanterna riktar mot förslaget att sysselsättningsstödet kan komma att omfatta personal som bl. a. sysslar med importerade varor tycker jag har mera fog för sig. Näringsutskottet säger dock uttryckligen att syftet med åtgärdsprogrammet är att möjliggöra en lönsam produktion i Sverige och framhåller att synpunkter från de fackliga organisationerna och branschorganisationerna skall inhämtas. Jag utgår från att deras synpunkter kommer att väga tungt vid en bedömning av om stöd bör utgå eller ej till företag som har såväl svensk som utländsk tillverkning på sitt program. Om man vill vara realistisk måste man väl ändå erkänna att vissa företag i dag inte skulle kunna upprätthålla någon svensk tillverkning utan bidrag från inkomsterna på utlandstillverkning.

Slutligen några ord om de tankegångar om ett alltmer växande statligt engagemang i tekobranschen som vpk-motionen direkt föreslår och som de socialdemokratiska reservanterna mera försiktigt antyder. Visst kan det hända att vi råkar i den situationen att statligt övertagande av delar av textilindustrin kan bli nödvändigt för att trygga den försörjningsberedskap på det textila området som vi måste ha och även för att klara sysselsättningen. Vi har ju dock hittills sett en del statliga inhopp i teko under 1970-talet. Alla kan man väl inte beteckna som uppmuntrande. Jag är inte doktrinär i den här frågan, men jag ber ändå att vi skall slippa Textilverk 80. Vi har nog av Stålverk 80.

En enda sak till. Det kanske allra viktigaste när fortsatt stark nedgång drabbar orter och områden med betydande tekodominans är att regeringen infriar de utställda växlarna om att medverka till att skapa nya arbetstillfällen i dessa områden. Jag vill gärna ta fasta på de förnyade försäkringar som industriministern gav alldeles nyss här, bl. a. beträffande Boråsområdet, men det är bråttom.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till både näringsutskottets förslag i betänkandet nr 41 och arbetsmarknadsutskottets förslag i betänkandet nr 30.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Industriministern har ju faktiskt i dag deklarerat att lokaliseringsbidrag inte kan komma i fråga i Borås. Han hävdade att det borde finnas en skillnad när det gäller stödområdet kontra andra orter. Jag beklagar detta. Det var emellertid klargörande för en del personer som trodde att det beslut vi fattade för en eller två veckor sedan hade den innebörden. Herr Gustafsson i Borås tillhörde ju dem som trodde att så var fallet. Då hade han ett utomordentligt tillfälle att stödja min reservation, som också innebar ett bifall till hans motion. Om herr Gustafsson m. fl. borgerliga från Älvsborgsbänken ställt sig bakom ett konkret förslag om att lokaliseringsbidrag skall utgå i enlighet med länsstyrelsens förslag i Boråsregionen hade detta inneburit en *viljeinriktning*. Nu nöjde sig emellertid herrarna och damen med välvilliga skrivningar, som ju till intet förpliktigar. Här går också skiljelinjen mellan herr Gustafsson och mig.

Fru HANSSON (s):

Herr talman! Det var statsrådet Åslings senaste replik till mig som föranledde mig att återigen begära ordet, eftersom jag tidigare saknade replikrätt.

Jag tycker att det är en ful debatteknik herr Åsling använder när han i sin sista replik först pådyvlar mig en mängd uppfattningar som jag aldrig har givit uttryck för och sedan försvinner ut ur kammaren, men jag vill ändå till protokollet anföra följande:

Jag tänker först ge statsrådet Åsling en eloge, faktiskt, för hans ändrade attityd till ett statligt ägarengagemang. Det är alltså herr Åsling som har tillnyktrat på den kanten. Det skulle för resten inte förvåna mig om han så småningom kommer att lägga fram ett förslag om förstatligande, kanske av en viss del av den här branschen, ifall han anser detta nödvändigt från vissa synpunkter. Han går emellertid då helt emot herr Svensson i Skara på denna punkt, eftersom herr Svensson i debatten har sagt att han inte kan tänka sig något förstatligande.

Och herr Åsling går emot herr Svenssons uppfattning på en punkt till: det gäller frågan om socialisering, där herr Svensson anser att vi socialdemokrater i egenskap av oppositionsparti har blivit större socialiseringsivrare än vi varit tidigare – låt vara att herr Åsling har helt fel i sina bedömningar på den punkten. Herr Åsling säger t. ex. att vi i vår motion har gått ifrån kraven på statligt ägande och accepterar regeringens förslag till åtgärder. Nej, vi har i motionen inte alls frångått kraven på ett ökat statligt ägarengagemang – det står klart och tydligt utsagt där – men vi har gått med på de förslag till åtgärder för att klara tekoindustrin som regeringen har lagt fram. Jag vill poängtera att vår

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

bedömning av regeringens förslag till åtgärder har gjorts mot bakgrunden av att de initiativ som vi tagit upp i motionen kommer till stånd.

I debatten i dag har jag hela tiden hävdat att ett ökat statligt ägar-engagemang är ett nödvändigt instrument som vi inte vill avhända oss. Jag har därmed inte sagt – och det har vi på den socialdemokratiska sidan inte heller sagt tidigare – att vi måste gå in och förstatta hela branschen. Men om omständigheterna skulle bli sådana att det inte finns någon annan lösning kommer vi naturligtvis inte att tveka att göra detta.

Nu har också herr Gustafsson i Borås anslutit sig till tanken på att ett statligt ägarengagemang i vissa situationer kan komma till stånd. Detta noterar jag med tillfredsställelse. Det har alltså tydligen skett en tillnyktring också där – och det är kanske vad som behövs i debatten om vilka åtgärder som behöver vidtas för tekoindustrin. Där har vi pekat på att ett ökat statligt ägarengagemang är en väg som bör användas om man anser att den är nödvändig.

Överläggningen var härmed slutad.

Näringsutskottets betänkande nr 41

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1479 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 41 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1479 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 295
Nej – 17
Avstår – 3

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Hansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 41 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Svanberg m. fl.

Onsdagen den
25 maj 1977

*Åtgärder för textil-
och konfektions-
industrierna*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Hansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 152
Avstår - 1

M o m . 3-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Hansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 41 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Hansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 152
Avstår - 1

M o m . 9-11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1479 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 41 mom. 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1479 i motsvarande del.

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

Åtgärder för textil- och konfektions- industrierna

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 300
Nej - 16
Avstår - 1

M o m . 13

Utskottets hemställan bifölles.

M o m . 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1479 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 41 mom. 14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1479 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 300
Nej - 16
Avstår - 1

M o m . 15 o c h 16

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 30

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Fagerlund m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Hörnlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Fagerlund m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Hörnlund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 138
Avstår - 13

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

Stålindustrin

M o m . 2 o c h 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Fagerlund m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Hörnlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 30 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Fagerlund m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Hörnlund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 137
Avstår - 15

M o m . 5

Utskottets hemställan bifölles.

§ 5 Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1976/77:29 med anledning av propositionen 1976/77:143 om vissa pensions-frågor

Utskottets hemställan bifölles.

§ 6 Stålindustrin

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1976/77:42 med anledning av motioner om stålindustrin.

I detta betänkande behandlades motionerna

1976/77:158 av herr Feldt m. fl. (s), vari hemställt att riksdagen hos regeringen begärde en skyndsam undersökning om alternativa etableringsmöjligheter på orter som drabbades av nedläggningar inom stålintustrin,

1976/77:529 av herr Hagberg i Borlänge m. fl. (vpk), vari hemställt att riksdagen beslutade

1. att hela järn- och stålintustrin skulle nationaliseras,
2. att hela gruvindustri skulle nationaliseras,
3. att ett program för högt driven förädling (manufaktur, verkstadsindustri etc.) skulle läggas upp och en plan för framtida lokalisering av förädlingsindustrier till hotade och drabbade orter i Bergslagen,
4. att AP-fondsmedel skulle ställas till förfogande för investeringar i förädlingsindustrier i Bergslagen,
5. att företag inom gruv- och stålintustrin i Bergslagen inte fick minska antalet sysselsatta eller vidta permitteringar och att de ålades att under en övergångsperiod svara för sysselsättningsmöjligheter,

1976/77:532 av herrar Svanberg (s) och Wååg (s), vari hemställt att riksdagen hos regeringen begärde

1. en skyndsam inventering av tänkbara forsknings- och utvecklingsprojekt inom stålhanteringen,
2. att dessa projekt omgående, lämpligen genom styrelsen för teknisk utveckling (STU), gavs stöd så att de kunde komma till utförande i den ordning de kunde främja svensk stålintustris konkurrenskraft och därmed möjlighet att vinna nya marknader,

1976/77:880 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställt att riksdagen uttalade sig för en ny stålpolitik som innebar

1. att hela gruv- och stålsektorn nationaliserades och att ett program för dess nyorientering gjordes upp av representanter för staten och de arbetande,
2. att högre förädling blev huvudmålet för framtida investeringar och att ett långtidsprogram härför utarbetades, till vars grund lades analyser av olika befintliga och nya slutprodukters framtida marknadsförhållanden,
3. att Stålverk 80 genomfördes i ny gestalt, där ämnen och valsade produkter skulle kombineras med högre förädling så att högsta möjliga sysselsättning och en strukturmässigt bättre inriktning uppnåddes och industrispridning underlättades,
4. att inga företagsnedläggningar skedde innan motsvarande sysselsättning tillfördes hotade orter och regioner samt att ett program utarbetades för att regionalt fördela nya förädlingsindustrier,
5. att utflyttningen av verkstadsindustri ur landet stoppades,
6. att åtgärder vidtogs för att dämpa krisen vid varven – en viktig del av den inre avsättningsmarknaden – med starkare nyinriktning på specialfartyg, godsöverföring till sjöfarten ökades samt att kontakter etablerades med länder som hade underkapacitet i sina flottor, och

1976/77:1327 av herr Palme m. fl. (s) såvitt gällde hemställan att riksdagen hos regeringen begärde ett samordnat åtgärdsprogram för den svenska stålindustrins strukturrationalisering (yrkandet 3).

Nr 138

**Onsdagen den
25 maj 1977**

Stålindustrin

Utskottet hemställde

1. beträffande åtgärdsprogram för strukturrationalisering av stålindustrin att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1327 yrkandet 3,

2. beträffande utredning om alternativa etableringsmöjligheter att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:158,

3. beträffande åtgärder för att bibehålla sysselsättningen i Bergslagen att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1976/77:529 yrkandet 5,

b) motionen 1976/77:880 i ifrågavarande del (programpunkten 4),

4. beträffande åtgärder för ökad förädling i anslutning till stålproduktionen att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1976/77:529 yrkandena 3 och 4,

b) motionen 1976/77:880 i ifrågavarande del (programpunkten 2),

5. beträffande nationalisering av gruvindustrin och stålindustrin att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1976/77:529 yrkandena 1 och 2,

b) motionen 1976/77:880 i ifrågavarande del (programpunkten 1),

6. beträffande uttalande om ny stålpolitik i övrigt att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:880 i ifrågavarande del (programpunkterna 3, 5 och 6),

7. beträffande forskning och utvecklingsarbete inom stålhanteringen att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:532.

Följande tre reservationer hade avgivits av herrar Svanberg, Bengtsson i Landskrona, Blomkvist och Wååg, fru Hansson samt herrar Högström och Jonsson i Husum (samtliga s).

1. beträffande åtgärdsprogram för strukturrationalisering av stålindustrin, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1327 yrkandet 3 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

2. beträffande utredning om alternativa etableringsmöjligheter, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:158 hos regeringen begärde utredning i enlighet med vad reservanterna anförde,

3. beträffande forskning och utvecklingsarbete inom stålhanteringen, vari reservanterna ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:532 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Det utskottsbetänkande som vi nu behandlar redovisar fem olika motioner som alla rör stålindustrins bekymmer och framtid. Motionerna upptar många olika yrkanden och förslag, men man kan säga att de alla tolkar de bekymmer och den oro för sysselsättningen, både i dag och för framtiden, som är så påtagliga i alla bruks- och stålindustriorter. Denna oro är helt berättigad, och många människor går i dag omkring med en malande oro för sig och sin familj men också för sin ort, ja kanske sin kommuns framtid.

Den svenska stålindustrin upplever i dag en kris av stor omfattning med försäljningssvårigheter, enorma lager och som följd därav korttidsvecka och permitteringsshot. Problemen har förstärkts genom den stålkris som stora delar av världen nu upplever. Problemen förstärks och förstoras genom krisen och den dåliga konjunkturen, men man bedrar sig själv om man försöker skylla alla bekymmer bara på konjunkturen. Problemen har funnits där länge, men de har blivit mera pockande, blivit akuta just genom konjunkturedgången. Bristen på investeringar under årtal och en föråldrad och bitvis mycket omodern utrustning leder helt naturligt till bristande konkurrenskraft, bristande möjligheter att göra sig gällande på exportmarknaden. Den branschkras som stål- och järnindustrin nu upplever har kunnat skönjas länge. Från fackligt håll, men också från företagshåll och från kommunalt håll, har dessa problem påtalats mer eller mindre högljutt. Den socialdemokratiska regeringen initierade flera åtgärder för att dels söka komma underfund med stålbranschens situation, dels söka hitta vägar att lösa problemen och klara bekymren, medan man fick tillfälle till en långtidsplanering.

Under de senaste månaderna har två olika branschutredningar presenterats om situationen inom stålindustrin, dels rörande specialstålet, dvs. det rostfria stålet, verktygsstålet och sådana former av stål som kräver särskilda egenskaper i form av hårdhet eller härdningsförmåga osv., dels rörande handelsstålet, dvs. det mera vanliga stålet i form av balk, plåt och tråd m. m., som vi oftare handskas med. Branschutredningarna har också gett vissa förslag till åtgärder för att komma ur krissituationen.

Branschutredningarna är omfattande och späckade med sakuppgifter, så jag skall inte här försöka gå igenom eller redovisa dem i någon högre grad. Vad man snabbt blir på det klara med när man studerar dessa utredningar är att svensk järn- och stålindustri är en industrigren av mycket stor betydelse för sysselsättningen i vårt land. Inom de olika stålverken arbetar i dag mer än 50 000 människor. Vad vi nu talar om är alltså tryggheten, sysselsättningen och utkomsten för 50 000 anställda och deras familjer, eller kris, arbetslöshet och personliga tragedier för många av dem. Men problemen är större ändå. Man kan konstatera att många av de bruk det här gäller är den enda, eller den klart dominerande industrin på sin ort, ja ofta i sin kommun. Man kan alltså säga att stålindustrins utformning i framtiden är avgörande för 50 000 anställdas ex-

istensmöjligheter, men den är också avgörande för många små samhällens och kommuners framtida utformning och överlevnad. Det är alltså stora problem det gäller.

Vad de bägge branschutredningarna har att redovisa är naturligtvis betydelsefullt och av mycket stort värde när man skall gripa sig an med att lösa dessa branschproblem. Men det väsentligaste är ändå inte kartläggningen, utan det är beredvilligheten och målmedvetenheten hos de industrimän, de fackliga representanter, de kommunala representanter och inte minst hos de politiker som har ansvar för att söka finna de bästa lösningarna på problemen, inte bara för dagen utan också på lång sikt.

Jag skall inte ge mig in på att beröra yrkandena i alla dessa motioner, det kommer företräddarna för utskottsmajoriteten att göra. Jag vill inskränka mig till att framföra de socialdemokratiska reservationernas och motionernas förslag och synpunkter.

De bägge branschutredningarna, och kanske främst handelsstålsutredningen som har diskuterats mest, visar mycket klart på behov av samordning, långtidsplanering, utformande av en målsättning och flera liknande ting. Stålindustrin är i det avseendet inte annorlunda än andra industribranscher som tidigare haft att kämpa med branschproblem.

För oss socialdemokrater är det självklart att en sådan planering måste ske i nära samverkan mellan företag, anställda och staten/samhället. Lika naturligt är det att det är samhället – i detta fall regeringen – som skall ta initiativet och ledningsansvaret för denna planering. På sätt som jag har visat gäller det inte bara industrins och aktieägarnas intressen, utan det gäller hundratusentals människors trygghet och framtid, liksom hela bygders kommande utformning. Det kan då inte vara rimligt att överlåta det ansvaret på industriägarna, aktieägarna, som vissa uttolkare av Åslingdoktrinen anför. Det är ju ödesfrågor för så många människor att regeringen inte kan undandra sig ansvaret.

Som en följd av handelsstålsutredningen och dess påpekanden arbetar just nu två olika kommittéer med problemen. I det ena fallet gäller det förhandlingar mellan de tre stora, dvs. NJA, Domnarvet och Oxelösund, eller, uttryckt på annat sätt, Statsföretag, Stora Kopparberg AB och Gränges AB, om möjligheten och nödvändigheten av att bilda ett företag av dessa tre. Det har från industridepartementet och från det närstående håll sagts att regeringen och industriministern inte syftar till att staten skall leda planeringen, att man inte eftersträvar en dominerande roll och i samband därmed ett dominerande ägande. För oss är detta upprörande. Vi finner det orimligt att regeringen på detta sätt överlåter planeringen för de många anställda och för de drabbade bygderna åt ett köpsläende mellan privata aktieägare. Vi kräver att regeringen här tar sitt fulla ansvar, går in och tar ett fast grepp om förhandlingarna och tillser att staten blir den klart dominerande ägaren i det nya bolaget. Svensk stålindustri måste planeras så, att den kan ge arbete och trygghet åt de anställda och trygghet för de bygder som är helt beroende av dessa stålverk. Utan

en dominerande roll för staten i det nya bolaget blir inte detta möjligt.

Under senare år har hela stålindustrin haft betydande problem med att få avsättning för sina produkter. Produktionen och förbrukningen i landet har sjunkit, inte minst genom varvskrisen. Men samtidigt har importen av stål stigit kraftigt. I dag importerar vi 55 % av vårt stålbehov. Detta kan inte vara vettigt. Vad som är särskilt trist såväl i handelsstålsutredningen som i en del av pressdebatten i dessa frågor är den pessimism för framtiden som man ger uttryck för. Världen har inte slutat använda stål. Vi får inte slå oss till ro och bara konstatera att det går dåligt att sälja stål just nu, och följaktligen finns det ingen framtid för stålindustrin. Stålindustrin är synnerligen kapitalkrävande, och vill vi ha någon sysselsättning i stålindustrin måste vi planera för den och se till att planerna blir verklighet.

Stålindustrin kräver som sagt stora insatser av kapital, och det fordras stora investeringar för att göra den här industrin modern. Man kan konstatera att privat kapital i viss utsträckning söker sig till andra investeringsobjekt. De lätta, snabba pengarna kanske inte längre går att tjäna i stålbranschen, men den branschen bör kunna vara klart lönsam. Det måste då vara statens sak att planera också på detta område enligt parollen "arbete och trygghet åt alla". Regeringen har all anledning att fatta mod och inte låta sig paralyseras av sina direktörer till att tro att nu stundar industriell ragnarök. Skall vi kunna ge arbete åt alla medborgare, så kan vi inte underlåta att ta till vara och förädla våra råvaror. Här har staten en viktig uppgift.

Inför den kallsinnighet till de problem vi diskuterar i dag som visas från utskottsmajoritetens och regeringens sida kan man inte underlåta att fråga om centern helt har glömt sin slogan om 400 000 nya jobb. De jobben kommer inte av sig själva utan man måste planera för dem och se till att de kommer till stånd. Att bara jamsa med i direktörers och förståsigpåares pessimistiska utgjutelser leder inte till någon riktig framtidsbedömning. Det finns på sikt behov av den svenska stålindustrins nuvarande kapacitet, det finns behov av ett Stålverk 80 och det finns behov av förädling av dess produkter vid valsverk och annan stålindustri i landet.

Men staten/regeringen måste också ta ett annat ansvar. Naturligtvis måste det ske strukturförändringar och rationaliseringar i stålbranschen som i andra branscher, men det gäller att se till att dessa förändringar sker under socialt godtagbara former. Människorna måste känna att de inte är utlämnade åt de blinda marknadskrafterna utan att de kan lita till att förändringarna vidtas på sådant sätt och i en sådan takt att deras framtida utkomst och trygghet garanteras. Detta kan säkrast ske om samhället blir den klart dominerande ägaren i den här branschen.

Inför de omställningar och branschrationaliseringar som alltid måste ske inom industrin måste man kunna kräva att samhället/staten har en sådan planering och en sådan beredskap att plötsliga kriser och sysselsättningskatastrofer mildras eller helst helt undviks. Vi finner det där-

för rimligt att regeringen företar en skyndsam utredning om alternativa etableringsmöjligheter i orter som drabbas av nedläggningar inom stålindustrin, såsom begärs i motionen 158. I utskottsmajoritetens yttrande talas det om en arbetsgrupp som har tillsatts av regeringen för att handha vissa frågor i samband med stålbranschutredningen. Vi finner dock att i direktiven för denna arbetsgrupp inte ges några bestämda löften om en sådan undersökning som motionärerna kräver. Vi föreslår därför i en reservation att riksdagen fattar beslut om att begära en speciell utredning av regeringen i det här fallet.

En annan fråga som vi också har velat uppmärksamma i samband med den stålkris som nu pågår är forsknings- och utvecklingsarbetet inom stålbranschen. När företagen drabbas av dåliga konjunkturer och dålig ekonomi drar de ofta in på anslagen för forsknings- och utvecklingsinsatser. Det är förstaeligt, men det är i sak olyckligt. Det är ju just forsknings- och utvecklingsarbetet beträffande nya produkter och nya arbetsprocesser som skall bidra till att skapa nya förutsättningar för framtida utveckling och lönsamhet. Vi anser det därför viktigt att samhället går in med ökade anslag till just stålbranschens forsknings- och utvecklingsarbete, när nu industrins möjligheter på det här området har försämrats. Detta skulle ge branschen en värdefull hjälp i ett svårt läge. Lokaler och utrustning för denna forskning finns vid institutionerna, och behovet av forskningen vitsordas av industrin. Ett snabbt och obyråkratiskt handlande här skulle betyda enormt mycket för stålbranschen och dess framtid.

Herr talman! Med vad jag här har anført ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3 till föreliggande utskottsbetänkande.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Den 1 april 1976 tillsatte dåvarande industriministern Rune Johansson professorn Lars Nabseth som enmansutredare av handelsstålet. Huvuduppgiften var att ge en företagsorienterad analys och bedömning av tänkbara utvecklingslinjer i strukturomvandlingen av den svenska handelsstålindustrin. Utredaren skulle se tio år fram i tiden. Och det har han nu gjort. Från utgångsdirektiven kommer Nabseth fram till att närmare 4 000 jobb måste bort inom handelsstålbranschen fram till 1985. Värst skall Domnarvets jernverk drabbas med en personalminskning på ca 2 000 personer.

I november tillsatte industriminister Åsling Tony Hagström att göra en snabbanalys av specialstålindustrin. Resultatet av denna analys är att långt över 5 000 jobb måste bort. Värst kommer här Värmland att drabbas.

Att tiotusentals jobb är hotade i Bergslagen genom stålkrisen och därmed följande gruvkris kan inte ha kommit som någon överraskning. Vad som närmast är överraskande är hur lättsinnigt den nuvarande regeringen ser på problemet och hur den handskats med stålindustrin. Det är tydligen stålkapitalets lösningar som helt skall vara utgångspunkten,

för något annat har inte de båda utredningarna kommit fram till. Detta är märkligt när man mycket tidigare borde ha insett vad man skulle göra åt stålindustrin. I stället har ståldebatten handlat om NJA och Stålverk 80, och där har den gamla regeringen och den dåvarande oppositionen sitt ansvar. Den debatt som skulle ha förts om stålindustrin skulle ha gällt dess kris och hur svensk stålindustri skall se ut i framtiden. Det måste i dag vara litet smått pinsamt för socialdemokraterna att skriva och säga att det är kapitalisternas fel att stålbranschen är i kris därför att kapitalisterna har försummat investeringar. Efter 44 år vid regeringsmakten är socialdemokratin tvungen att erkänna att det är den kapitalistiska makten som är kvar och att det är den som styr. Den regeringsmakt som socialdemokratin hade kunde tydligen inte styra kapitalet.

Det är bristen på en planerad utveckling av svenskt stål och näringsliv som är grundorsaken, för vad vi upplever är den kapitalistiska marknadshushållningens kris. När denna kris inträffar måste enligt de kapitalistiska lagarna en rekonstruktion ske. Denna rekonstruktion av kapitalismen sker alltid på arbetarnas bekostnad. I fråga om stålet skall enligt planerna sammanläggningar ske, och därmed uppstår stor arbetslöshet på flera orter, samtidigt som antalet arbetstillfällen minskar i vårt land. I kapitalismens rekonstruktion av stålindustrin ingår även en inte oansenlig rationalisering i syfte att minska antalet anställda ytterligare genom effektivare och hänsynslösare produktionsuppläggning. Det är detta som väntar arbetarna på stålorterna om det inte kommer i gång en kraftig motopinion mot den här utvecklingen. I denna motopinion går det inte att bara kräva nya utredningar och deläggande av staten. Här krävs åtgärder i strid mot kapitalintresset och den borgerliga regeringen och krav på en planmässig utveckling i alla led av den malmbaserade produktionen, gruvor, stålindustri, verkstadsindustri, manufakturering m. m.

Om de båda utredningarnas förslag kommer att förverkligas, hamnar Bergslagen i en katastrofsituation lik den i Ådalen. De traditionella skogsbygderna fick tidigare ta stöten, nu är det bruksorternas tur, allt enligt kapitalets utvecklingsmönster. Bara i Dalarna kommer minst 5 000 jobb att beröras av handelsstålsutredningen. För Borlänge kommer förlusten av 2 000 jobb att bli ödesdiger.

Enligt handelsstålsutredningen kommer NJA att förbli vid det gamla, dvs. ingen ökad vidareförädling. Stålverk 80 läggs på is. Vad blir det av NJA som motorn i Norrbottens utveckling? Först de helt missriktade Stålverk 80-planerna som byggde på råståltillverkning och liten förädling och hade bara malmutnyttjande som grund. Denna satsning var mycket dåligt genomtänkt. Med handelsstålsutredarens utgångspunkter kommer det inte att bli någon utveckling i Norrbotten och NJA. Svenskt handelsstål skall bantas för att bli kapitalistiskt lönsamt, och då drabbas Norrbotten och Bergslagen. Stålverk 80 i en ny tappning, som vpk föreslagit, med vidareförädling som grund, har ingen plats i kapitalets och Nabseths stålpolitik.

Det är ringa tröst att metallurgin skall koncentreras till NJA. På sikt ger det inga fler jobb. Det är heller ingen tröst för Oxelösund att det skall bli ett av de två handelsstålverk som skall ha metallurgi. Fördelningen av tillverkning mellan de tre stora handelsstålverken är vägen utför till en ytterligare nedtrappning av svenskt handelsstål.

Oxelösunds lösning för att klara verket är en nödlösning därför att hela stålpolitiken inte har någon samlad plan. Därför är för Oxelösund, NJA och Domnarvet utredningen en anpassning till nuvarande situation, som kommer att inom ytterligare några år kräva ytterligare nedtrappningar.

Huvudparten av svensk stålintustris anställda finns inom specialstålet. Även på detta område har utvecklingen inriktats framför allt på traditionella specialstålprodukter där konkurrensen har hårdnat. Utvecklingsarbetet på nya produkter och nya metoder har varit och är mycket bristfälligt. Därför skall enligt förslaget från specialstålutredaren kapitalet reorganiseras på en personalnivå som är flera tusen lägre än nuvarande. Det måste också påpekas i dag att det inte finns några vattentäta skott mellan specialstål- och handelsstålproduktion och utveckling.

En ny stålpolitik måste se till helheten, både till handelsstål och specialstål. Det gäller att ta till vara allt stål-kunnande i vårt land. En ny, framtidsbetonad stålpolitik måste utgå från vissa politiska grundsatser. Den måste erkänna att stålkapitalets och de arbetandes intressen är fundamentalt olika. Därför måste den vara självständig i förhållande till storfinansen.

Den får inte ses som en snäv branschfråga. Den skall förenas med en vidare industripolitisk syn.

Stålpolitiken måste också ledas av sysselsättningspolitiska och regionalpolitiska mål. Strukturomvandlingen får inte ta formen av ökad utslagning. De många mindre bruksorterna får inte offras. Statsindustrierna får inte reduceras till väldiga AMS-projekt för att indirekt hålla privatkapitalet under armarna.

Man bör äntligen erkänna att framtida svensk stålintusti inte kan knytas till de stora kvantiteterna material – malm, ämnen. Endast en allmänt höjd förädlingsgrad och en minskad rovdraft med råvaran erbjuder en väg ut ur krisen. Man kan inte driva en offensiv sysselsättningspolitik om man låter stålintustrins gamla, klassiska inriktning bestå. Följden blir då bara koncentration och utslagning, dvs. färre jobb. Ökad förädling ger däremot fler och säkrare arbeten. Möjligheterna att rädda de mindre bruksorterna ökar, eftersom förädlingsindustrier vanligen är lättare att decentralisera.

Den starka bundenheten till råvaror och halvfabrikat måste gradvis brytas. Det är orimligt att t. ex. exporten av dylika efter 1960 ökat mer än exporten av färdiga stålvaror – samtidigt som prisutvecklingen på de förstnämnda varit sämre än på de senare. Det är över huvud taget orimligt att ett högt industrialiserat land i så stor utsträckning knyts till framställning av produkter med låg förädlingsgrad och starkt kon-

junkturkänslig avsättning. Ingen mer än vpk ställer frågan på ett kvalitativt nytt sätt: i första hand dimensionering av ämnen och valsade produkter efter vad som erfordras för vidareförädlingen och i andra hand export i den mån det krävs av handelspolitiska skäl eller för att tillvarata oundgängliga storleksfördelar.

Det skrotade Stålverk 80 bör i enlighet härmed ersättas med ett nytt Stålverk 80. Detta nya projekt bör säkerställa minst det antal arbeten som först utlovades. Det sker säkrast genom att ämnesproduktion och valsning kombineras med en hög vidareförädling. Med vidareförädlingen ökar det totala antalet arbeten som kan decentraliseras till orter utanför Luleå och till de traditionella bruksorterna i Bergslagen.

Forskning och utveckling inom svensk stålintustrin har varit och är dålig. Den inriktas till 90–95 % på att förbättra redan befintlig teknik. Endast 5–10 % ägnas åt nytänkande, och många forskare säger att detta är en av grunderna till svensk stålintustris nedgång och eventuellt kommande fall.

Det behövs mer av det nytänkande som kommer fram hos professorerna Eketorp och Strandell. De visar i sina planer på att svensk stålintustrin inte kan bli världsbäst i stora anläggningar och i fråga om kvantitet men däremot världsbäst i små enheter med stora möjligheter till specialisering och snabba omställningar. Denna linje – som företräds av Eketorp och Strandell – är raka motsatsen till tankarna bakom Stålverk 80 och mer i linje med dem som vänsterpartiet kommunisterna förfäktar. Framtidens stålintustrin i Sverige är inte stora järnverk koncentrerade till några få orter. Stålintustrin i kombination med manufakturering och verkstadsindustri behöver inte nödvändigtvis innebära stordrift. Det väsentliga är helhetsplaneringen.

Herr talman! Utskottet avvisar alla de förslag till en ny stålpolitik som vpk har framlagt i motionerna 529 och 880. Förslaget i båda motionerna att bibehålla sysselsättningen inom gruv- och stålintustrin under en övergångstid innan nya åtgärder vidtas avvisas av utskottet med hänvisning till Åslings arbetsgrupp. Utskottet uttalar att det är de berörda företagens ansvar att behålla sysselsättningen, dvs. Åslingdoktrinen. Men vi har sett vad den leder till: inskränkningar, nedläggningar och få ersättningsjobb. Det är den nakna sanningen om bolagens ansvar. Regeringen och utskottet aviserar inga andra sätt att ta itu med detta. I klartext innebär det att kapitalet får härja fritt.

Kraven i motionerna 529 och 880 på ett program för vidareförädling avvisas också. Inga ingrepp får göras i strukturomvandlingen, utan den skall ske så smidigt som möjligt. Några planer aviserar inte om en helhetssyn på den malmbaserade produktionen. Det är ju detta som kännetecknar marknadshushållningen: planlöshet, kortsiktiga lösningar och inga åtgärder i tid.

Vidareförädling och program har givetvis ett nära samband med investeringskapitalet. Kapitalexporten undandrar nödvändiga investeringar i Sverige. Den måste därför stoppas. I ett utvecklingsprogram måste stat-

liga medel användas, t. ex. AP-fondsmedel.

För att förverkliga en ny stålpolitik måste stora samhällshänsyn tas. Detta varken vill eller kan kapitalisterna. Det är därför som hela stål- och gruvindustrin måste förstatligas. Jag vill påpeka att vpk:s krav på förstatligande har ett villkor, nämligen planering för vidareförädling och utveckling för att rädda jobben i bruksorterna. Tvärtemot utskottet tror vi att en nationalisering är det enda alternativet för att rädda hela sysselsättningen inom järn- och gruvindustrin.

Samhället kan inte vara understödsgivare till stålbolagen. Det blir som hittills: alla understöd blir ett stöd på kapitalets villkor. Att den borgerliga delen av utskottet har denna uppfattning förvånar mig inte. Litet förvånad blir jag av att socialdemokraterna har denna inriktning. De förespråkar i skilda sammanhang deläggande från statens sida tillsammans med de privata bolagen, en nederlagslinje där kapitalet kan förhindra och motarbeta en angelägen utveckling genom att sabotera arbetet i sådana företag. Vad det gäller är, att trycket på statsmakterna blir så stort att stål- och gruvindustrin nationaliseras och det genomförs ett utvecklingsprogram som innebär en nyorientering. Genom denna nyorientering kan Stålverk 80 genomföras i en ny gestalt, där sysselsättning, vidareförädling och industrispridning är huvudtemat.

Vidare finns ett yrkande i motion 880 om en nyorientering av varvsindustrin som skulle vara till stor nytta för svensk stålindustri. Utskottet avvisar detta krav och visar därmed sin tillit till den kapitalistiska utvecklingen.

Herr talman! Eftersom jag är verksam inom järnindustrin har jag på nära håll sett kapitalintressens spel. Stålverk 80-pengarna skall nu satsas i de privata stålverken. Kapitalet skall inte behöva skrapa på kistbotten. Stora Kopparberg – det ärbara bolaget – har under de senaste åren systematiskt arbetat för att göra hela bolaget till enbart ett skogsbolag. Köpet av Bergvik och Ala var ett steg. Den kapitalintensiva stålindustrin skall tonas ned, och avsikten är att staten genom gåvor och subventioner skall ge stålsektorn stöd.

Marcus Wallenberg, styrelseordförande i Stora Kopparberg, säger rent ut att inget kapital skall ges från koncernen till stålsektorn. Detta är ett spel om jobben ovanför huvudena på arbetarna. Stora Kopparbergs styrelse och Nabseths idéer sammanfaller. Lars Nabseths utredning är en partsinlaga från storfinansen och därmed inte vilken inlaga som helst, utan en inlaga från dem som har makten.

Planlösheten, anarkin och kortsiktigheten påvisas av att samtidigt som Stora Kopparbergs koncernledning arbetar med ett rent skogsbolag i sikte presenterade företagsledningen i Domnarvets Jernverk föregående vår planer för kommun och anställda på flera tusen nya jobb. Ett år senare skall flera tusen jobb bort. Tala inte om planering inom stålindustrin!

Men detta bekymrar inte aktieägarna i Stora Kopparberg. De har trots stålkrisen blivit väl kompenserade vid aktieutdelningen. Man har t. o. m.

kostat på sig en gratisemission, dvs. ökat sitt aktiekapital på arbetarnas bekostnad för att under kommande år kunna öka sina utdelningar.

Vi kan inte förvänta oss att den borgerliga regeringen skall sätta käppar i hjulet för storfinansens planer – i varje fall inte av fri vilja. Det är därför av särskilt stor vikt att opinionen utanför det här huset trycker på bolag och regering. Men det kan man inte göra med diffusa krav om nya utredningar och accepterande av strukturomvandlingen – då måste man ställa krav på en ny stålpolitik.

Arbetarrörelsen måste samlas kring ett konkret åtgärdsprogram för att rädda jobben. Metalls avdelning i Borlänge kräver till Metalls kongress ett helt förstatligande av stålindustrin. Vidare krävs

- att ett program för högt driven förädling läggs upp,
- att en plan utarbetas för framtida lokaliseringar av förädlingsindustrier till hotade orter,
- att export av kapital och förädlingsindustrier stoppas.

En kraftfull opinion för ett sådant program kan ge arbetarrörelsen styrka att driva bolagen och regeringen på reträtt. Jag ställer mina förhoppningar till en sådan kraftfull manifestation från hela arbetarrörelsen. Vi har börjat vid Domnarvets Jernverk. Men tyvärr finner jag inte denna vilja uttryckt i reservation 1 av socialdemokraterna. Där talas fortfarande om att berörda parter skall påverka förhandlingarna om utvecklingen. Arbetsköparparten kan aldrig acceptera arbetarnas krav på samhällsekonomiska bedömningar. Därför kan inte vpk stödja denna reservation. Men jag uttalar min förhoppning om att det på basplanet i de drabbade orterna skall stå klart att arbetsköparna måste helt avlägsnas från stålindustrin, för att jobben skall kunna räddas.

Med det, herr talman, yrkar jag bifall till motionen 880 på samtliga punkter och motionen 529, yrkandena 3 och 4. Övriga yrkanden i motion 529 sammanfaller med yrkandena i motion 880.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Efterkrigstiden har utmärkts av dynamiska, nästan revolutionerande förändringar av vår värld. Dessa förändringar har upplevts av de högt utvecklade industriländerna men även, och kanske framför allt, av utvecklingsländerna. Samhällsstrukturer har förändrats, gränser har ändrats, nya stater har uppkommit och, sist men inte minst, näringslivet i de olika systemen har fått en annan karaktär. Det har varit våldsamma strukturförändringar, och de har övergått de flesta av industribranscherna. Detta gäller inte minst de utvecklade industriländerna.

En av de viktigaste branscherna i avancerade länder har sedan länge varit och är fortfarande stålindustrin. Det är en av de tyngsta och mest betydelsefulla branscherna, kanske framför allt när det gäller sysselsättningen men även då det gäller den rent nationalekonomiska bakgrunden för dess verksamhet. Stålindustrin har också inte bara här i landet utan i hela den utvecklade industrivärlden under efterkrigstiden varit föremål för mycket omvälvande händelser, mycket starka strukturförändringar.

Många har tagit detta som bevis för att det s. k. postindustriella samhället kommer att följa samma utveckling som jordbruket. Vi vet alla att jordbruket har undergått en oerhört stark rationalisering och att andelen där sysselsatta här i landet på några årtionden har sjunkit från 20–25 % till bara 5 % i dag. Det finns många som tror att det ligger en parallellitet i utvecklingen på det industriella området, och självfallet finns det många beröringspunkter. Men ändå finns det stora skillnader. Det är alldeles uppenbart att industrin inte kommer att undergå samma våldsamma förändring när det gäller sysselsättningsmöjligheterna, eftersom det inom industrin finns andra möjligheter än inom jordbruket att starta nya företag, att nyansera tillverkningarna och att ändra produkterna och därmed skapa ny sysselsättning.

Jag tror att denna allmänna bedömning och karakteristik också gäller stålindustrin, och jag delar herr Svanbergs uppfattning att det har givits uttryck för alltför mycken nattsvart pessimism beträffande stålindustrin. Vi behöver, tror jag, inte vara så fruktansvärt pessimistiska när det gäller stålindustrins framtid, även om vi måste vara på det klara med allvaret i förändringarna i denna bransch. Och vi måste räkna med att det kan bli – och kommer att bli – smärtsamma omställningar, där det gäller för samhället, företagen och de anställda att gemensamt söka klara ut de stora svårigheterna och problemen. Och därest sysselsättningen i stålbranschen inte kan garanteras i fortsättningen – vilket man inte tycks kunna göra – utan det blir neddragningar, så måste dessa parter gemensamt skapa förutsättningar för att alternativ sysselsättning bereds, antingen i närliggande eller i andra branscher. Vi kan inte godta att människor kastas ut i sysselsättningssvårigheter och arbetslöshet därför att en oundgänglig omställningsprocess pågår. Där har samhället, företagen, de fackliga organisationerna och de anställda själva det stora och avgörande gemensamma ansvaret.

Stålindustrin har stått i centrum för den politiska debatten här i landet under större delen av 1970-talet, och det har den gjort inte minst på grund av den tidigare regeringens många märkliga turer omkring det projekt som kallats för Stålverk 80 och som redan har varit uppe här i debatten, framför allt i herr Hagbergs i Borlänge anförande. Vid detta riksmöte har det väckts fem motioner om stålindustrin med yrkanden om bl. a. samordnat åtgärdsprogram för strukturrationalisering av stålindustrin, åtgärder för att bibehålla sysselsättningen i Bergslagen, riktlinjer för en ny stålpolitik, nationalisering av gruvdriften och stålindustrin samt forskning och utvecklingsarbete inom stålindustrin.

Av de här motionerna, som tar upp dessa krav, är den socialdemokratiska motionen 1327 måhända den viktigaste, eftersom den utgör en s. k. partimotion med partiordförandens namn i spetsen.

Herr talman! Den här motionen är från många aspekter en mycket intressant läsning. Enligt herr Palme & Co. är det uppenbart att huvudansvaret för att stålkrisen i landet har fått den omfattning den har vilar på de privata stålföretagen som "under många år har försummat

att vidta tillräckliga åtgärder för att möta framtiden och en hårdnande utländsk konkurrens". Det är alltså de försummelserna de privata företagen gjort sig skyldiga till – och de har alltså på den grunden, enligt socialdemokraterna, huvudansvaret för den stålkris som vi i dag upplever.

Herr talman! Enligt svensk såväl som utländsk expertis – och till den förra kan räknas den socialdemokratiska före statssekreteraren i industridepartementet Tony Hagström, som gjort en snabbanalys av specialstålsindustrin – så har världen över strukturförändringarna varit en väsentlig orsak till svårigheterna för de flesta i-ländernas stålindustrier. Dessa strukturförändringar har dessutom mycket starkt accentuerats av oljekrisen, som drabbade världen för några år sedan, och sist men inte minst genom Japans mycket våldsamma framträdande på stålmarknaden. Det senare tar Tony Hagström upp i sin analys, och han framhåller i fråga om specialstålet följande: "Genom införande av tillverkning i tidigare okänd skala av dessa produkter har den japanska stålindustrin inom loppet av några år helt förändrat konkurrensbetingelserna."

Men enligt den socialdemokratiska partimotionen är det försummelserna under många år från de privata stålverken i Sverige som är boven i dramat när det gäller den svenska stålkrisen. Jag vill hålla med om, herr talman, att de privata stålföretagen här i landet inte varit några föredömen av allra högsta klass när det gällt visionära utblickar och vidtagna åtgärder med anledning av eventuella svårigheter i framtiden. De har kanske varit något mer konservativa i bedömningarna än man hade haft rätt att fordra, gjort litet mindre framsynta investeringar än man hade kunnat begära, men att de skulle vara så pass hårt belastade att de skulle ha huvudansvaret för den här stålkrisen är enligt vår uppfattning en närmast grotesk anklagelse. Det är i sanning ett säreget påstående – framför allt om man jämför med vad samma socialdemokrater haft att säga under en lång tid om det statliga stålverket Norrbottens Järnverk och det havererade Stålverk 80-projektet. Där är det, herr talman, min-sann inte några försummelser från styrelser, företagsledningar och politiker som har förorsakat kris – en kris som medfört att samhället nu måste pumpa in ett antal miljarder bara för att nollställa det hela. Här ligger nämligen, enligt samma socialdemokraters utsago, förklaringen i strukturförändringarna inom stålbranschen världen över och framför allt i oljekrisen.

Herr talman! Politik i socialdemokratisk tappning är uppenbarligen inte bara att vilja utan även att mäta med olika mått – i varje fall när det gäller stålverk i privat resp. statlig ägo.

Herr talman! Fakta i fråga om stålindustrin, som väl alla kan understryka, är emellertid att stålindustrin, som herr Svanberg markerade, har kommit att uppvisa en starkt försämrad lönsamhet. Det är ett faktum som vi inte kan komma ifrån. Konkurrenskraften på den internationella marknaden har minskat, och vi har upplevt en ökad importkonkurrens inom landet. Det är problem som gäller både för handelsstålsindustrin och för specialstålsindustrin.

Specialstålsindustrin är den tunga delen med 24 anläggningar fördelade på åtta företag. Huvudparten av sysselsättningen inom den branschen anges kunna byggas på en mera långtgående förädling och en mera differenterad produktion. Det är ett bevis så gott som något för att de strävanden som vi mer eller mindre haft gemensamma när vi behandlat framför allt Norrbottens Järnverk, nämligen att genom bl. a. en ökad förädlingsgrad komma till rätta med branschproblemen, är en riktig politik.

Herr talman! Som här omvittnats tidigare har beträffande handelsstålsindustrin på stålbranschrådets initiativ under det senaste året genomförts en utredning om den framtida utvecklingen, och där har man lagt fram förslag som bl. a. syftar till att tillverkningen av malmbaserat råstål skall koncentreras till två verk, nämligen Norrbottens Järnverk och Oxelösund. I fråga om specialstålsindustrin har Jernkontoret gjort ett utredningsarbete, där både företagsledningarna och anställda har medverkat och där man har arbetat fram vissa förslag, som emellertid inte är offentliga.

I november 1976 föranstaltade industriministern, som tidigare konstaterats i debatten, om en snabbanalys av specialstålsindustrin, vars resultat också har citerats. Den har utförts av förre statssekreteraren i industridepartementet, Tony Hagström, som gjort ett förtjänstfullt arbete på denna punkt. Redan i mars 1977 kunde han avlämna en rapport i tre delar, som har utomordentligt stort intresse, även om han inte lägger fram några direkta och konkreta förslag. Analysen är dock utmärkt och uttömmande.

Som en avgörande och ytterst viktig händelse för denna bransch, framför allt när det gäller möjligheterna att komma fram till vilka problem som i första hand skall tacklas och hur man skall analysera situationen och bedöma framtiden vill jag räkna regeringens initiativ i april – alltså för mycket kort tid sedan – att sätta till en särskild arbetsgrupp som skall arbeta med frågor i samband med de strukturella förändringarna. Branschorganisationerna och de fackliga organisationerna är företrädare i gruppen, som alltså sakligt är mycket starkt uppbyggd. I denna grupp direktiv ingår att medverka till att utforma samhälleliga åtgärder för att åstadkomma önskvärda förändringar bl. a. i fråga om – och det är anledning att understryka detta – ägarförhållandena och produktionsinriktningen. Den skall också belysa vad olika utvecklingsalternativ kan få för konsekvenser och överväga, vilka åtgärder som kan räknas för att säkra sysselsättningen på olika orter. Det ligger mycket starka regionalpolitiska motiv bakom dessa direktiv. Där kommer självfallet Bergslagen tillsammans med andra utsatta områden med i bilden. Regeringen har också utsett en kontaktman för förhandlingar om strukturella förändringar.

Herr talman! Jag refererade tidigare till kraven i de fem motionerna i detta sammanhang. Mycket av vad som begärs – jag skulle t. o. m. vilja säga det mesta – i dessa motioner kommer att tacklas av denna

mycket breda och kompetenta arbetsgrupp. Det finns alltså anledning att avvakta vilket resultat denna grupp kommer fram till. Det finns inte heller någon anledning att rusa i väg och försöka fatta några beslut innan hela situationen i branschen blivit analyserad och klarlagd, vilket är denna grupps uppgift.

Jag har redan varit inne på den socialdemokratiska partimotionen 1327. Jag vill bara ytterligare kommentera dess krav på ett samordnat åtgärdsprogram för den svenska stålintustrins strukturrationalisering. Detta sammanfaller också med regeringens och regeringspartiernas krav. Det är nämligen just precis ett åtgärdsprogram för den svenska stålintustrins strukturrationalisering som bl. a. den här arbetsgruppen skall lägga underlaget för, så att åtgärder skall kunna vidtas så snabbt som möjligt av regeringen.

Den rapport om specialstålintustrins situation som fil. dr. Tony Hagström lämnat har ju tillkommit på regeringens initiativ, vilket markerar det utomordentliga intresse som regeringen hyser för dessa frågor och det engagemang man påtagit sig för att få dem lösta, framför allt då frågor rörande sysselsättningen. Direktiven visar, som jag nyss sade, att man är inställd på att få fram ett samlat program för den strukturella omdaningen. Att man verkligen inte tvekar inför uppgiften att utreda ägarförhållandena har industriministern gång på gång visat i fråge- och interpellationsdebatter här i riksdagen.

Här vill jag ytterligare understryka att det inte är fråga om att ha några skygglappar för ögonen, i varje fall inte från centerns sida. Vi kan tänka oss ett starkt statligt engagemang i den här branschen. Detta är helt enkelt nödvändigt bl. a. från kapitaliseringssynpunkt. Samhällets kapitalresurser, som vida överstiger de privata, måste komma med i bilden. Därmed får också de samhälleliga intressena ett större inflytande. Men att ha något slags manisk inställning och tro att den dominerande ägarstrukturen måste vara statlig är något annat. Den uppfattningen kan vi inte dela. Här går en ideologisk skiljelinje. Vi tror inte på att bara man förstatligar näringsliv och företagsamhet blir situationen bättre. Vips säljer man varor bättre – det är til syvende og sidst ändå ödesfrågan för varje företag att få varorna sålda. Att man omvandlar skickliga försäljare till byråkrater gör inte att de säljer varorna bättre och mera framgångsrikt. Här går, som jag sade, en ideologisk skiljelinje. Men vi hesiterar inte för ett starkt engagemang, om detta skulle visa sig erforderligt – det vill jag understryka.

När det gäller den undersökning om alternativa etableringsmöjligheter på orter som drabbas av nedläggningar inom stålintustrin som begärs i motionen 158 kan sägas att även detta krav omfattas av arbetsgruppens uppgifter. Den skall bl. a. se på de regionalpolitiska konsekvenserna av olika utvecklingsalternativ.

Bergslagen är ju en kärnbygd i det här sammanhanget och för de branscherna. Det är alldeles uppenbart att speciellt starka åtgärder måste vidtas för att bibehålla sysselsättningen i Bergslagen när den här svåra och be-

svårliga omställningskrisen går över stålbranschen, som i så hög grad dominerar sysselsättningen i just den landsändan. Åtgärder för att slå vakt om sysselsättningen i Bergslagen är redan prioriterade och kommer att bli det av regeringen. Men jag vill understryka att företagen i branschen – delvis stora multinationella företag – har ett utomordentligt stort ansvar när det gäller att klara den fortsatta sysselsättningen.

Det här har kallats för Åslingdoktrinen. Denna har kommenterats, förhånats och förlöjligats, men det är ändå en mycket stabil ideologi och idé som ligger bakom synsättet i fråga. De stora multinationella företagen har liksom alla företag självfallet en primär uppgift att klara sysselsättningen om man kommer i svårigheter, och man har fått stöd av den nya medbestämmandelagen, som ger ytterligare möjligheter regionalt att förhindra alltför plötsliga nedläggningar, alltför plötsliga permitteringar.

Att företagen har detta primära ansvar utesluter, herr talman, icke på något sätt – det gör inte heller den s. k. Åslingdoktrinen – att samhället har det avgörande ansvaret. Samhället måste i sista omgången ingripa, om alla åtgärder som företagen med olika erhållna incitament vidtagit visar sig lönlösa.

När det gäller vpk-kraven på att företagen i Bergslagen av riksdagen skulle beordras att inte minska antalet sysselsatta – dvs. att de inte skulle få permittera anställda – och att de skulle förpliktigas att svara för att det skulle finnas sysselsättningsmöjligheter under en övergångstid, så är det självklart att det i en parlamentarisk demokrati inte finns några lagliga möjligheter för parlamentet att vidta sådana åtgärder mot några utvalda företag. Därför är de kraven helt meningslösa.

Beträffande den ökade förädlingen av stål har jag redan tidigare sagt att vi där faktiskt har en gemensam målsättning. Herr Svanberg och vi på den borgerliga sidan i näringsutskottet har diskuterat den saken många gånger i samband med debatten om utvecklingen vid Norrbottens Järnverk, och vi har därvid varit ense om att en ytterligare förädling är ett av huvudmålen för att vi skall kunna tillgodose möjligheterna att upprätthålla och trygga sysselsättningen inom stålbranschen. Det finns således inga meningsmotsättningar därvidlag. En fullständig nationalisering av stålindustrin, som vpk-sidan begär, har riksdagen tidigare sagt nej till flera gånger. Det finns därför ingen anledning att bifalla det kravet nu heller, utan den motionen måste avvisas. Jag vill understryka, herr talman, att det inte är erforderligt att helt förstatliga de här branscherna för att samhällets intressen på detta område skall kunna tillgodoses. Detta har jag också framhållit tidigare, men det finns anledning att upprepa det.

Herr talman! I vad slutligen gäller kravet – från socialdemokratiskt håll i motionen 532 – på en inventering av tänkbara forsknings- och utvecklingsprojekt inom stålhanteringen och kravet på att stöd till detta arbete omgående skall ges, lämpligen genom styrelsen för teknisk utveckling, vill jag bara fastslå vad utskottet skriver, nämligen att betydande

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

Stålindustrin

insatser redan gjorts, i stor utsträckning med stöd från STU, för just forsknings- och utvecklingsarbete inom stålindustrin. Dessutom sker fortlöpande en långsiktig planering av FoU-projekt på detta område. Riksdagen kan, som vi inom utskottsmajoriteten påpekar, utgå från att STU och de särskilda utredningsinstitutet inom stålbranschen samt stålföretagen själva tar de initiativ på FoU-området som kan vara önskvärda för att befintliga resurser skall kunna utnyttjas på bästa sätt. Jag är övertygad om, herr talman, att så också kommer att ske. Skulle det inte bli fallet måste naturligtvis ett ingripande göras, men det får man då ta under övervägande när den situationen eventuellt blir aktuell.

Allra sist, herr talman, vill jag understryka vad jag redan tidigare sagt om att regeringen och regeringspartierna icke på något sätt tvekar att sätta in de mest kraftfulla åtgärder för att rädda sysselsättningen inom regioner där den hotas på grund av de svåra omställningarna inom stålindustrin eller andra hotade branscher. Regeringen och regeringspartierna tvekar alltså inte att göra de yttersta ansträngningar för att stålbranschen skall få en ny uppgång och kunna bli ett nytt flaggskepp i det svenska industrisammanhanget. Även om det flaggskeppet till storleken och omfånget inte kan bli som förr, kan i varje fall kvaliteten genom en ökad förädlingsgrad bli avsevärt högre, och därigenom kan man på längre sikt säkra en betydande både produktion och sysselsättning inom branschen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag. Jag avvisar alltså därmed de reservationer som har avgivits från socialdemokratiskt håll.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöts att kammarrens förhandlingar skulle uppskjutas till kl. 19.30.

§ 7 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1976/77:45 med anledning av propositionen 1976/77:63 med förslag till lag om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m. m. jämte motioner

Finansutskottets betänkanden

1976/77:29 med anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag 1976/77:18 till kostnader för inredning och utrustning m. m. i kvarteret Loen 4 och 5

1976/77:31 med anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag 1976/77:19 angående ändring av 30 § lagen (RFS 1975:8) med reglemente för riksgäldskontoret

Skatteutskottets betänkande

1976/77:50 med anledning av motioner om reklamskatten

Justitieutskottets betänkanden

1976/77:37 med anledning av motioner angående det straffrättsliga ansvaret för homosexuella handlingar m. m.

1976/77:38 angående uppskov med behandlingen av visst ärende

Utrikesutskottets betänkande

1976/77:21 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Socialutskottets betänkanden

1976/77:30 med anledning av motioner om arbetstidsfrågor

1976/77:32 med anledning av propositionen 1976/77:90 om semesterlag, m. m. jämte motioner

1976/77:36 med anledning av propositionen 1976/77:134 om ändring i läkemedelsförordningen (1962:701) jämte motioner

1976/77:37 med anledning av motioner om de homosexuellas situation

1976/77:38 med anledning av motioner om insyn, integritet och rätts-säkerhet inom sjukvården, m. m.

1976/77:39 med anledning av motion om den fortsatta verksamheten vid Serafimerlasarettet

Jordbruksutskottets betänkande

1976/77:36 med anledning av motioner om restaurering av Hornborgasjön, m. m.

Näringsutskottets betänkanden

1976/77:39 med anledning av motion om prisstopp på byggnadsmaterial

1976/77:45 med anledning av motion om kommunernas inflytande på eldistributionen

1976/77:46 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Civilutskottets betänkanden

1976/77:39 med anledning av propositionen 1976/77:129 med förslag till lag om kommunal energiplanering, m. m., jämte motioner

1976/77:40 med anledning av motionsyrkande om vissa åtgärder på bostadsbyggnadsområdet, såvitt motionen hänvisats till civilutskottet

§ 8 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 25 maj

1976/77:478 av herr Göransson (s) till herr jordbruksministern om statlig ersättning för vissa översvämningsskador i Västmanlands län:

*Meddelande om
frågor*

Är jordbruksministern beredd att medverka till att statligt stöd utgår till att upprusta kulturbyggnader och ställa i ordning industrier som till följd av översvämningar i Västmanlands län hotas av driftstörningar?

1976/77:479 av herr *Claeson* (vpk) till herr utbildningsministern om vidgad rätt att delta i sommarkurser för invandrare:

De sommarkurser skolöverstyrelsen anordnar för att förbättra invandrarernas kunskap om språk och samhälle har blivit mycket uppskattade.

Tyvärr utestängs många av de invandrare som behöver och gärna vill delta i dessa sommarkurser i och med att de blivit svenska medborgare. Denna spärr betraktas av många invandrare, som bestämt sig för att stanna i vårt land och erhållit medborgarskap, som djupt orättvis, då behovet av att förbättra kunskaperna inte upphör därför att de är svenska medborgare.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till herr utbildningsministern:

Är statsrådet beredd att medverka till sådan ändring av gällande bestämmelser eller praxis att även invandrare som erhållit svenskt medborgarskap ges möjlighet att delta i av skolöverstyrelsen anordnade sommarkurser?

1976/77:480 av herr *Jonsson* i Husum (s) till fru statsrådet Friggebo om villkoren för övertagande av bostadslån vid försäljning av småhus:

Kommunernas förmedlingsorgan och länsbostadsnämnderna har med olika medel försökt att begränsa spekulationsförsäljningar av småhus. Ett av de instrument som använts har varit att inte godkänna övertagande av bostadslån med stora överkostnader (försäljningspris i förhållande till pantvärde).

I ett nyligen avgjort ärende gällande en fastighet i Örnköldsvik – som avstyrkts av både förmedlingsorgan och länsbostadsnämnd – har bostadsstyrelsen godtagit överkostnader på ca 20 %.

Med anledning av detta vill jag ställa följande frågor till fru statsrådet Friggebo:

Anser statsrådet att 20 % överkostnader vid försäljning av nybyggda småhus är acceptabla?

Har statsrådet för avsikt att ta initiativ som syftar till större återhållsamhet vid godkännande av överkostnader vid försäljning av småhus?

1976/77:481 av fru *Lantz* (vpk) till fru statsrådet Mogård om bidrag till Hem och skola-rörelsen för viss informations- och debattkampanj:

Hem och skola-rörelsen har under senare år i ökad utsträckning ägnat sig åt att på bred bas insamla föräldrarnas synpunkter på pågående reformarbete i skolan. Hem och skola-rörelsen planerar nu att genomföra

en bred informations- och debattkampanj kring betygsutredningens betänkande. Förbundets remissvar kommer att basera sig på en sammanställning av föräldraåsikterna.

Har statsrådet Mogård för avsikt att medverka till att Hem och skolrörelsen får extra anslag för denna verksamhet?

§ 9 Kammaren åtskildes kl. 18.05.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert

Nr 138

Onsdagen den
25 maj 1977

*Meddelande om
frågor*